

Bilaga 2

Svensk ekonomi

Bilaga 2

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

Förord	9
Sammanfattning.....	9
1 Internationell konjunktur	12
1.1 Förenta staterna	13
1.2 Euroområdet	16
1.3 Asien	18
1.4 Oljepriset.....	19
2 Finansiella marknader.....	20
2.1 Utvecklingen i omvärlden	20
2.2 Utvecklingen i Sverige	23
3 Svensk efterfrågan och produktion	28
3.1 Export	29
3.2 Investeringar.....	31
3.3 Lagerinvesteringar.....	34
3.4 Hushållens konsumtion.....	34
3.5 Offentlig konsumtion.....	37
3.6 Import.....	38
3.7 Produktion	40
3.8 Bytesbalans	42
3.9 Bruttonationalinkomst	42
4 Arbetsmarknad, löner, inflation och resursutnyttjande.....	48
4.1 Arbetsmarknad.....	53
4.2 Löner.....	60
4.3 Inflation.....	61
5 Den offentliga sektorn	68
5.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser	68
5.2 De budgetpolitiska målen.....	71
5.3 Finanspolitiken.....	74
5.4 Den statliga sektorns finanser	75
5.5 Ålderspensionssystemets finanser	76
5.6 Den kommunala sektorn	77

6	Alternativa scenarier	79
6.1	Basalternativet.....	79
6.2	Lågtillväxtalternativet.....	79
6.3	Högtillväxtalternativet	80
7	Den demografiska utvecklingen och de offentliga finanserna	82
7.1	Den demografiska utvecklingen	82
7.2	Den realekonomiska utvecklingen efter 2010.....	83
7.3	De offentliga finanserna.....	84
8	Prognosjämförelse.....	88
8.1	Jämförelse med föregående prognos för 2007	88
8.2	Jämförelse med föregående prognos för 2008	89
	Tabellsamling	90
	Tabeller till avsnitt 1 Internationell konjunktur	90
	Tabeller till avsnitt 2 Finansiella marknader.....	91
	Tabeller till avsnitt 3 Svensk efterfrågan och produktion	92
	Tabeller till avsnitt 4 Arbetsmarknad, löner, inflation och resursutnyttjande.....	96
	Tabeller till avsnitt 5 Den offentliga sektorn	98
	 Fördjupningsrutor	
	Kris, kreditstopp eller krasch - effekter av turbulens på de finansiella marknaderna.....	26
	Långsiktiga effekter av regeringens ekonomiska politik.. ..	43
	Varför bromsar produktivitetstillväxten in?... ..	45
	Potentiell BNP och BNP-gap... ..	52
	Arbetslösheten enligt ILO-definitionen... ..	65
	Slutna avtal i årets avtalsrörelse.....	67

Tabellförteckning

Nyckeltal.....	11
1.1 BNP-tillväxt, inflation och världsmarknadsefterfrågan.....	12
2.1 Ränte- och valutakursprognos.....	25
3.1 Försörjningsbalans.....	28
3.2 Export av varor och tjänster samt prisutveckling.....	30
3.3 Investeringar.....	32
3.4 Hushållens disponibla inkomster.....	35
3.5 Import av varor och tjänster samt prisutveckling.....	39
3.6 Näringslivets produktion.....	41
Långsiktiga effekter av regeringens ekonomiska politik.....	44
4.1 Nyckeltal.....	48
4.2 Deltagande i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.....	54
4.3 Nystartsjobb och nyfriskjobb.....	54
4.4 Sysselsättningsutveckling i olika sektorer, samt deras bidrag till den totala sysselsättningsförändringen andra kvartalet 2007.....	56
4.5 Konsumentpriser.....	64
Heltidsstuderande som sökt arbete 2006.....	65
Avtalsnivå jämfört med förra avtalsrörelsen.....	67
Lägstalön jämfört med förra avtalsrörelsen.....	67
5.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser.....	68
5.2 Skatter och avgifter.....	69
5.3 Regeländringar i skattesystemet, bruttoeffekter jämfört med föregående år.....	69
5.4 Den offentliga sektorns utgifter.....	71
5.5 Finansiellt sparande i offentlig sektor 2000–2010.....	72
5.6 Finansiellt sparande, glidande 7-årigt genomsnitt.....	73
5.7 Tekniskt justerat utgiftstak för staten.....	73
5.8 Indikatorer för impuls till efterfrågan.....	75
5.9 Statens finanser.....	75
5.10 Statens finansiella sparande och budgetsaldo.....	75
5.11 Budgetsaldo och statsskuld.....	76
5.12 Ålderspensionssystemet (inkomstpensionen).....	76
5.13 Skatter och avgifter.....	77
5.14 Statsbidrag enligt nationalräkenskaperna.....	78
5.15 Kommunsektorns finanser.....	78
6.1 Nyckeltal, basalternativet.....	79
6.2 Nyckeltal, lågtillväxtalternativet.....	80
6.3 Nyckeltal, högtillväxtalternativet.....	81
7.1 Makroekonomiska förutsättningar.....	84
7.2 Offentliga finanser.....	86
8.1 Finansdepartementets prognoser för 2007 i 2007 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2008.....	88
8.2 Finansdepartementets prognoser för 2008 i 2007 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2008.....	89
BNP-tillväxt.....	90
Arbetslöshet.....	90
Inflation.....	90
Ränte- och valutakursprognos, slutkurs.....	91
Ränte- och valutakursprognos, årsgenomsnitt.....	91
Försörjningsbalans.....	92

Bidrag till tillväxt	92
Export och import av varor och tjänster samt prisutveckling	92
Fasta bruttoinvesteringar	93
Hushållens ekonomi	94
Näringslivets produktion	94
Offentlig produktion	95
Bytesbalans	95
Bruttosparande	95
Bruttonationalinkomst (BNI)	95
Arbetsmarknad och resursläge	96
Löneutveckling och inflation	97
Offentliga sektorns finanser	98
Statens finanser	99
Ålderspensionssystemet	99
Kommunsektorns finanser	100

Diagramförteckning

1.1 BNP-tillväxt i OECD och världsmarknadsefterfrågan (VME)	13
1.2 Bostadsinvesteringar och påbörjade nybyggnationer	14
1.3 Sysselsättning och konsumtion	15
1.4 Industriproduktion och PMI för tillverkningsindustrin.....	15
1.5 Inflationen enligt konsumentprisindex (KPI) och kärninflation.....	15
1.6 BNP-tillväxt	16
1.7 Investeringar och sysselsättning	16
1.8 Arbetslösheten i Tyskland, Frankrike och Italien.....	17
1.9 Inflation.....	17
1.10 Pris på Brentolja.....	19
2.1 10-åriga obligationsräntor i Tyskland, Förenta staterna, Japan och Sverige	20
2.2 Styrräntor i euroområdet, Sverige och Förenta staterna.....	22
2.3 Dollar mot yen och euro	22
2.4 Börsutvecklingen i euroområdet, Förenta staterna, Japan och Sverige.....	23
2.5 Break-even inflation	23
2.6 Nominell och real styrränta	24
2.7 Terms of trade	24
2.8 TCW-index.....	24
Aktiemarknaden i Förenta staterna och euroområdet	26
BNP-tillväxt i världen	26
Företagsförtroendet i tillverkningsindustrin i Förenta staterna.....	27
3.1 Bidrag till BNP-tillväxt	28
3.2 Branschfördelad varuexport januari-juni 2007.....	30
3.3 Tillverkningsindustrins exportorderingång	30
3.4 Tillväxten i världsmarknadsefterfrågan och svensk export	30
3.5 Investeringar	31
3.6 Investeringarnas andel av BNP	32
3.7 Kapacitetsutnyttjandet i industrin.....	32
3.8 Påbörjade bostäder	33
3.9 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter.....	35
3.10 Hushållens skulder	36
3.11 Hushållens ränteutgifter	36
3.12 Sysselsättning och hushållens konsumtionsutgifter.....	37
3.13 Hushållens eget sparande	37
3.14 Kommunal konsumtionsvolym och resultat.....	38
3.15 Varuimporten och inhemsk total efterfrågan.....	39
3.16 Tjänsteimportandelar 2006.....	40
3.17 Orderingång från hemmamarknaden till tillverkningsindustrin.....	40
3.18 Industriproduktion och varuexport	40
3.19 Konfidensindikator, privata tjänstenärningar.....	41
BNP och produktivitet.....	45
Sammansättningens bidrag till produktivitetstillväxten.....	46
Sysselsättning enligt olika källor.....	47
4.1 BNP-gap och sysselsättningsgap	49
4.2 Sysselsättningsgap, löneutveckling, inflation och reporänta	50
4.3 Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program	53
4.4 Nyanmälda lediga platser och sysselsättning	55
4.5 Brist på arbetskraft i näringslivet.....	55
4.6 Sysselsatta och i arbetskraften	56

4.7 Sjukfrånvarande och sysselsättningsgrad	57
4.8 Medelarbetstid	58
4.9 Produktivitet i näringslivet	58
4.10 Arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper	59
4.11 Arbetslöshet	60
4.12 Sysselsättningsgap och löneökningstakt	61
4.13 Nominell och real löneutveckling	61
4.14 Konsumentprisernas utveckling	61
4.15 Inflations- och löneförväntningar på ett års sikt	62
4.16 Timlöneutveckling, enhetsarbetskostnadsutveckling och inflation	62
4.17 Växelkurs och importerad inflation	62
4.18 Oljepris i dollar och kronor samt drivmedelspris enligt KPI	63
4.19 Konsumentprisernas utveckling, prognos	64
Heltidsstudenter som sökt arbete, deltagare i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram, samt reguljärt studerande	65
I arbetskraften	66
Arbetslöshet	66
5.1 Finansiellt sparande, inkomster och utgifter	68
5.2 Konsoliderad bruttoskuld	69
5.3 Kommunsektorns finanser	78
6.1 BNP-nivå	79
7.1 Sveriges befolkning	82
7.2 Demografiska försörjningskvoter	83
7.3 Befolkning i åldrarna 20-64 år	83
7.4 Statsskulden	86
7.5 BNP-effekt av sysselsättningsscenario	87

Förord

I denna bilaga till budgetpropositionen för 2008 redovisas Finansdepartementets prognos för den internationella och svenska ekonomins utveckling under 2007 och 2008. Dessutom redovisas en kalkyl för utvecklingen 2009 och 2010 som bl.a. bygger på bedömningar av resursläget och ekonomins potentiella tillväxttakt.

Prognosen baseras på underlag från bl.a. Statistiska centralbyrån (SCB), Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet (KI). Departementsrådet Henrik Braconier är ansvarig för beräkningarna. I arbetet med denna bilaga har information som fanns tillgänglig fram till den 7 september 2007 beaktats.

Sammanfattning

Hög tillväxt i världsekonomin

Världsekonomin har sedan 2004 vuxit i en takt som är den snabbaste sedan början av 1970-talet. Parallellt med den stigande efterfrågan har den globala produktionskapaciteten ökat påtagligt till följd av en stark produktivitetstillväxt och ett stigande arbetskraftsutbud. Detta har skapat utrymme för en allmänt expansiv penningpolitik och låga räntor. De låga räntorna har haft en direkt positiv påverkan på den globala efterfrågan, men även indirekt bidragit till efterfrågetillväxten genom att pressa upp tillgångspriser, bl.a. på aktie- och bostadsmarknader världen över.

Under senare år har dock centralbanker världen över höjt styrräntorna mot mer neutrala eller t.o.m. åtstramande nivåer till följd av ett successivt högre resursutnyttjande och en stigande inflation. Trots den penningpolitiska åtstramningen bedöms världsekonomin fortsätta växa i god takt framöver, även om tillväxttakten dämpas något. En fortsatt robust sysselsättningsutveckling och en förhållandevis låg inflation bidrar till att skapa gynnsamma tillväxtförutsättningar. Den inbromsning som sker i Förenta staterna förutses inte bli alltför kraftig och tillväxten i världsekonomin hålls uppe av en fortsatt god tillväxt i Asien och Europa.

Ökande oro på de finansiella marknaderna

Under den senaste tiden har oron på de finansiella marknaderna ökat. Den utlösande faktorn var de växande problemen på den amerikanska bostadsmarknaden som inneburit att en del amerikanska hushåll fått svårigheter att betala räntor och amorteringar på sina bostadslån. Därmed har kreditriskerna ökat. Komplexiteten i de finansiella instrumenten har under de senaste åren blivit större. Det har bidragit till att kreditinstitutens kreditvärderingar inte fullt ut avspeglat vissa obligationers verkliga risk. Räntan på dessa obligationer har stigit under den finansiella turbulens som varit och kreditriskerna har ökat. Osäkerheten har också inneburit att priset på aktier och företagsobligationer fallit medan det stigit för mindre riskabla statsobligationer. Därmed har de räntor som företag möter ökat i förhållande till statslåneräntorna, vilket innebär att de s.k. riskpremierna ökat.

Att riskpremierna ökar är i och för sig inte oväntat och kan i ett längre perspektiv ses som en normalisering eftersom riskpremierna varit osedvanligt låga de senaste åren. Den finansiella oron bedöms få förhållandevis begränsade effekter på den globala ekonomin. Som illustreras i fördjupningsrutan på sidan 26 har liknande finansiella störningar historiskt sett oftast fått ett begränsat genomslag på tillväxten, bl.a. till följd av att penningpolitiken i Förenta staterna snabbt ändrats i expansiv riktning. Trots detta går det dock inte att utesluta att konsekvenserna för världsekonomin kan bli betydande om turbulensen fortsätter under en längre tid eller förvärras.

Svensk ekonomi fortsätter att växa starkt

Den svenska ekonomin är nu inne på sitt fjärde år med god tillväxt. Under 2007 har konjunkturen gått in i en mognare fas, och BNP-tillväxten bedöms växla ner jämfört med 2006. Den mognare konjunkturutvecklingen speglas också i efterfrågans sammansättning där exporten bromsar in, investeringstillväxten är fortsatt hög och hushållens konsumtion ökar snabbare. Under 2008 väntas dock investeringstillväxten dämpas. Hushållens konsumtion bedöms öka snabbt de kommande åren till följd av en stark förmögenhetsställning, stigande reallöner, ökande sysselsättning och betydande skatte-

sänkningar. Även den offentliga konsumtionen utvecklas positivt under 2007 och 2008. Som en följd av den snabba efterfrågetillväxten och en något starkare krona väntas importen växa i god takt under 2007 och 2008. Sammantaget bedöms BNP växa med 3,2 % under både 2007 och 2008. För 2009 och 2010 beräknas BNP-tillväxten dämpas till 2,5 % respektive 2,2 % bl.a. till följd av högre räntor och stigande arbetskraftskostnader.

Arbetsmarknaden fortsätter att förbättras

Den starka tillväxten i svensk ekonomi sedan 2004 ledde till en vändning på arbetsmarknaden under 2005. Därefter har sysselsättningen utvecklats starkt. Den fortsatt höga efterfrågetillväxten i den svenska ekonomin framöverskapar förutsättningar för en fortsatt god sysselsättningsutveckling. De utbudsstimulerande åtgärder som regeringen redan genomfört och de reformer som föreslås i denna proposition bidrar också till att både arbetskraftsutbudet och sysselsättningen ökar under kommande år. På lång sikt bedöms de reformer som regeringen föreslår i denna proposition tillsammans med de som redan genomförts leda till att sysselsättningen ökar med 3,3 %. Ett fortsatt stigande arbetskraftsutbud är en förutsättning för att den reguljära sysselsättningen ska kunna öka till en varaktigt högre nivå.

Den starka sysselsättningsutvecklingen under 2006 och 2007 har inneburit att arbetslösheten fallit snabbt. Under resten av 2007 och under 2008 bedöms arbetslösheten falla ytterligare. Den öppna arbetslösheten väntas uppgå till 4,0 % 2008. Arbetslösheten mätt enligt ILO:s definition, som även inkluderar heltidsstudenter som söker arbete, uppgår till 5,5 % 2008.

Resursutnyttjandet stiger

Trots att arbetskraften ökat i god takt har den snabba sysselsättningsökningen inneburit att resursutnyttjandet i den svenska ekonomin nu är förhållandevis högt. Detta visas bl.a. av att bristen på arbetskraft ökar. Givet den goda efterfrågeutvecklingen framöver behöver arbetskraften öka snabbare än i föreliggande prognos för att förhindra att resursutnyttjandet fortsätter att stiga framöver. Därmed finns en risk för att

en överhettningssituation kan uppstå de kommande åren.

Under 2009 och 2010 dämpas sysselsättningsstillväxten till följd av ett högt resursutnyttjande stigande arbetskraftskostnader och högre räntor. Den öppna arbetslösheten väntas ligga kvar på en nivå strax över 4 %. Den reguljära sysselsättningsgraden stiger under prognosperioden och bedöms uppgå till 75,6 % för åldersgruppen 16–64 år 2010. För åldersgruppen 20–64 år väntas den reguljära sysselsättningsgraden 2010 uppgå till 80,0 %.

Produktivitetstillväxten bromsar in

Under det senaste året har produktivitetstillväxten bromsat in markant. Inbromsningen har i viss mån varit förväntad, eftersom den potentiella produktivitetstillväxten bedöms dämpas något framöver. Till detta kommer att produktivitetstillväxten tenderar att falla när resursutnyttjandet är högt. Den inbromsning som skett under 2007 är dock betydligt starkare än vad man kan förvänta sig utifrån dessa faktorer. Då strukturella och konjunkturella förklaringarna endast kan förklara en del av produktivetsinbromsningen bedöms denna delvis vara en följd av temporära effekter (se rutan om produktivitet på sidan 45). Exempel på sådana kan vara den minskning i frånvaron som skett och som bidragit till att antalet arbetade timmar ökat snabbt.

Då produktivetsnedgången i huvudsak bedöms vara av övergående natur väntas produktivitetstillväxten tillta framöver. Om däremot inbromsningen blir mer varaktig kan kombinationen av relativt höga löneökningar och en svag produktivitetstillväxt leda till att konjunkturen försvagas i snabbare takt än vad som förutses i denna prognos. Effekterna av en mer markerad produktivetsinbromsning illustreras i ett alternativscenari i avsnitt 6 i denna bilaga.

Lönerna stiger snabbare och inflationen tilltar

De avtal som hittills slutits 2007 har hamnat på betydligt högre nivåer än vad som var fallet i 2004 års avtalsrörelse. I kombination med högre resursutnyttjande medför detta att löneökningstakten tilltar framöver. En stigande löneökningstakt och en mer dämpad

produktivitetens utveckling bidrar till att inflationen stiger under prognosperioden. Inflationen fortsätter stiga 2009 och den underliggande inflationen, mätt med UND1X, bedöms uppgå till 2,5 % mot slutet av året. Därefter sjunker inflationen för att ligga nära Riksbankens mål i slutet av 2010. Riksbanken väntas höja styrräntan till som högst 4,75 % 2009.

De offentliga finanserna fortsätter att förstärkas

Den offentliga sektorns finanser har förstärkts under de senaste åren. 2006 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 2,4 % av BNP. De reformer som föreslås i denna proposition finansieras till stor del med sänkta utgifter och höjda skatter, vilket innebär att det finansiella sparandet även fortsättningsvis är högt. Sammantaget bidrar tidigare beslutade och nu föreslagna skattesänkningar till en kraftig sänkning av inkomsterna uttryckt som andel av BNP. Samtidigt minskar utgifterna i ungefär samma omfattning och det finansiella sparandet som andel av BNP uppgår till 2,9 % 2007 och till 2,8 % 2008. Finanspolitikens inriktning på upprätthållande av fortsatt stora överskott i detta konjunkturläge minskar risken för överhettning. Under 2009 och 2010 ökar sparandet ytterligare. Överskotten medför en fortsatt förstärkning av den offentliga sektorns finansiella ställning. År 2010 beräknas den konsoliderade bruttoskulden motsvara 24,5 % av BNP.¹

Nyckeltal

Procentuell förändring, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
BNP	4,2	3,2	3,2	2,5	2,2
BNP, kalenderkorrigerad	4,5	3,4	3,0	2,5	1,9
Arbetskraften	1,2	1,3	0,7	0,4	0,1
Antal sysselsatta	1,8	2,3	1,2	0,3	-0,2
Reguljär sysselsättningsgrad, 16–64 år ¹	73,5	74,9	75,6	75,8	75,6
Öppen arbetslöshet ²	5,4	4,4	4,0	4,1	4,3
Arbetslöshet enligt ILO ²	7,1	6,0	5,5	5,6	5,9
Löneutveckling ³	3,1	4,0	4,7	4,6	4,1
UND1X, årsgenomsnitt ⁴	1,2	1,2	1,8	2,3	2,3
KPI, årsgenomsnitt	1,4	2,2	2,8	2,9	2,5
Offentligt finansiellt sparande ^{5,6}	2,4	2,9	2,8	3,1	3,6
Skatter och avgifter ^{5,7}	50,1	48,7	48,0	47,6	47,4
Offentliga utgifter ⁵	52,8	51,2	50,4	49,5	48,9
Konsoliderad bruttoskuld ⁵	47,0	39,7	34,8	29,8	24,5

¹ Antal reguljärt sysselsatta i den aktuella åldersgruppen, dvs. exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp.

² I procent av arbetskraften.

³ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

⁴ Riksbankens mått på underliggande inflation.

⁵ Procent av BNP.

⁶ Exklusive premiepensionssparandet.

⁷ Inklusiva skatter till EU.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Medlingsinstitutet och Finansdepartementet.

¹ En förklaring till den kraftiga reduktionen i bruttoskulden är de planerade försäljningarna av statens aktieinnehav.

1 Internationell konjunktur

Uthållig och stark tillväxt

BNP-tillväxten i världen har under de senaste fyra åren varit mycket hög. 2006 uppgick BNP-tillväxten till 5,4 %, vilket var den starkaste tillväxten på drygt 20 år. Produktionskapaciteten har vuxit snabbt till följd av en stark produktivitetstillväxt och ett stigande arbetsutbud. De senaste åren har kännetecknats av en ökad global handel och en stark investeringskonjunktur till följd av låga räntor, låga riskpremier och goda företagsvinster. Den höga tillväxten har gett upphov till stigande sysselsättning och fallande arbetslöshet. Stigande huspriser har också varit kännetecknande för många länder. Det har ökat hushållens reala förmögenhet vilket har hjälpt till att driva på konsumtionstillväxten. Dessutom har den globala tillväxten fortsatt att breddas i samband med att många länder utanför OECD, däribland flera asiatiska länder, har vuxit snabbare än världen i genomsnitt.

Den uthålliga och starka globala tillväxten har emellertid medfört att resursutnyttjandet successivt har blivit allt mer ansträngt. Produktivitetstillväxten har dämpats och inflationstrycket har successivt ökat. Till följd av detta har den ekonomiska politiken blivit allt stramare i flertalet regioner. I Förenta staterna har styrräntan höjts ett flertal gånger sedan mitten av 2004 och i euroområdet är ECB inne i ett räntehöjningsförlopp som beräknas vara över någon gång under våren 2008. Även centralbanken i Kina har stramat åt penningpolitiken i syfte att dämpa det inhemska efterfrågetrycket. Därför förutses en mild avmattning i den globala investeringskonjunkturer i år och nästa år.

Tillväxten dämpas från höga nivåer

I Förenta staterna bidrar den betydligt lugnare aktiviteten på bostadsmarknaden till att den amerikanska BNP-tillväxten dämpas i år och hamnar en bra bit under den potentiella tillväxttakten. Förenta staternas nedväxling bedöms dock vara tillfällig och nästa år stärks tillväxten bl.a. som en effekt av att korrigeringen på bostadsmarknaden väntas vara över.

Till viss del kommer nedgången i den amerikanska ekonomin att spridas till andra länder till följd av en långsammare amerikansk importtillväxt. Men i ljuset av att många regioner förväntas

växa i kraft av en fortsatt stark inhemska efterfrågan kommer spridningseffekterna till övriga delar av världen bli relativt begränsade. I denna prognos väntas även den senaste tidens turbulens på den finansiella marknaden få begränsad effekt på tillväxten utanför Förenta staterna. Det kan dock inte uteslutas att den finansiella krisen förvärras ytterligare och att detta får betydande spridningseffekter i form av en kraftig åtstramning på kreditmarknaderna (se fördjupningsruta på sidan 26).

I euroområdet väntas BNP-tillväxten dämpas men fortfarande ligga kvar över den potentiella tillväxttakten både i år och nästa år. Tillväxten mattas framför allt till följd av en lägre investeringstillväxt i industrin, men detta motverkas delvis av den goda arbetsmarknaden som bidrar till att konsumtionen växer lite starkare i år och nästa år.

Tabell 1.1 BNP-tillväxt, inflation och världsmarknadsefterfrågan

Procentuell förändring, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
BNP					
Världen	5,4	5,1	4,9	4,7	4,5
OECD	3,0	2,6	2,7	2,7	2,6
Förenta staterna	2,9	2,0	2,7	2,9	3,0
Euroområdet	2,8	2,6	2,2	2,1	2,0
Asien (exklusive Japan)	9,4	9,2	8,8	8,0	7,5
Japan	2,2	2,4	2,1	1,7	1,4
Konsumentpriser¹					
Förenta staterna	3,2	2,8	2,4	2,8	2,9
Japan	0,2	0,0	0,4	1,0	1,2
Euroområdet	2,2	2,0	2,0	1,9	1,9
Arbetslöshet, procent av arbetskraften²					
Förenta staterna	4,6	4,7	5,0	4,9	4,8
Japan	4,1	3,7	3,6	3,6	3,6
Euroområdet	7,9	7,0	6,9	6,9	7,0
Världsmarknadsefterfrågan³					
	9,7	6,0	6,9	7,2	7,1

¹ HIKP för euroområdet och KPI för Förenta staterna och Japan.

² Eurostats definition för euroområdet och nationell definition för Förenta staterna och Japan.

³ Världsmarknadsefterfrågan mäter den sammanvägda importefterfrågan i samtliga länder som Sverige exporterar till.

Källor: Nationella källor, Eurostat och Finansdepartementet.

Även Asien påverkas till viss del av den svagare tillväxten i Förenta staterna och euroområdet i form av bl.a. sämre exportmöjligheter, men tillväxten bedöms ändå ligga kvar på en hög nivå tack vare en mycket stark inhemska efterfrågan. Dessutom väntas tillväxten i Kina, numera Asiens viktigaste draglok, vara fortsatt mycket stark

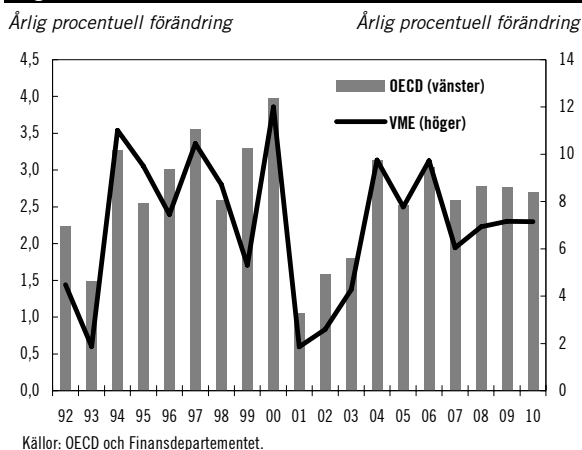
vilket är en viktig förutsättning för den ekonomiska utvecklingen i hela den asiatiska regionen.

Den svagare tillväxten i Förenta staterna och de europeiska OECD-länderna bidrar till att BNP-tillväxten i OECD, som står för omkring 85 % av svensk export, blir lägre både i år och nästa år jämfört med förra året. Fortsatt hög tillväxt i många av de globala tillväxtregionerna, däribland Asien, bidrar emellertid till att den globala BNP-tillväxten fortsätter att vara hög i år och nästa år även om den dämpas jämfört med 2006. Sammantaget väntas global BNP öka med 5,1 % 2007 och med 4,9 % 2008. Under 2009 och 2010 förutses global BNP dämpas ytterligare något. BNP i världen bedöms växa med 4,7 % 2009 och med 4,5 % 2010.

Något sämre utsikter för svensk export

På grund av en svagare tillväxt globalt och framför allt inom OECD-området förväntas också importefterfrågan i de länder som Sverige exporterar till att bli svagare både i år och nästa år jämfört med 2006. I år bedöms världsmarknadsefterfrågan öka med 6,0 % och 2008 med 6,9 %. Förutsättningarna för en fortsatt god svensk export är därmed gynnsamma även de kommande åren, men inte lika goda som 2006.

Diagram 1.1 BNP-tillväxt i OECD och världsmarknadsefterfrågan (VME)

Ökad osäkerhet i prognosen

Utsikterna för världsekonomin ser alltså fortsatt goda ut även om man inte kan förvänta sig samma utveckling som under förra året. Den senaste tidens turbulens på de finansiella marknaderna väntas få en relativt begränsad effekt på

tillväxtutsikterna i euroområdet och Förenta staterna. En mer utdragen och djupare kris på kreditmarknaderna än vad som antas i denna prognos skulle däremot kunna ha en starkt negativ inverkan på tillväxten de kommande åren. Minskad riskaptit och sämre tillgång till riskvilligt kapital kan dämpa investeringstillväxten ytterligare vilket i förlängningen även har en negativ inverkan på sysselsättning och konsumtion.

Om konjunkturen väsentligt försämras i amerikansk ekonomi kommer den globala tillväxten dämpas betydligt. En djup recession i Förenta staterna skulle kraftigt påverka amerikansk import och därmed tillväxtförutsättningarna för Asien, vilket i sin tur skulle dämpa exportutsikterna och investeringskonjunkturen i euroområdet. Ändrade finansiella förutsättningar i form av en kraftig åtstramning på kreditmarknaden skulle sannolikt ha en än större negativ påverkan. Högre räntor skulle leda till lägre investeringar i företagen och dyrare boende för hushållen. Ett markant fall på börsen skulle ge upphov till negativa förmögenhetseffekter för hushållen, vilket skulle reducera konsumtionsutrymmet. Generellt står hushållen i euroområdet bättre rustade att möta högre boräntor än de amerikanska hushållen mot bakgrund av ett högre sparande och en lägre upplåning.

Även den starka tillväxten i Kina utgör en riskfaktor. Det inhemska efterfrågetrycket är mycket högt vilket ökar risken för överhettning.

1.1 Förenta staterna

Den amerikanska ekonomin växlar ner

Förra året uppgick den amerikanska BNP-tillväxten till 2,9 %. Det blir dock allt tydligare att den amerikanska ekonomin är inne i en betydligt lugnare tillväxtfas. BNP-tillväxten under det första kvartalet i år uppgick till 1,5 % jämfört med samma kvartal förra året, vilket var den svagaste tillväxten sedan slutet av 2001. Under det andra kvartalet växte BNP med 1,9 % jämfört med samma kvartal föregående år.

Framför allt är det utvecklingen på bostadsmarknaden som successivt har fått den amerikanska ekonomin att tappa fart och som medför att den amerikanska BNP-tillväxten i år hamnar väsentligt under den potentiella tillväxten. Nedväxlingen förutses vara tillfällig och nästa år stärks tillväxten bl.a. som en effekt av att korri-

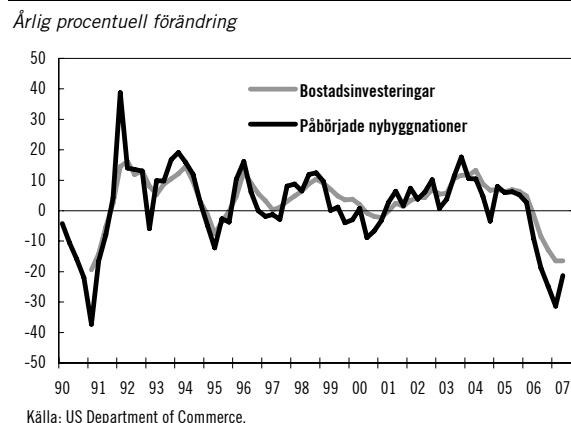
geringen på bostadsmarknaden är över. En svagare konsumtionstillväxt bidrar dock till att tillväxten även nästa år hamnar strax under den potentiella. BNP-tillväxten i Förenta staterna bedöms 2007 uppgå till 2,0 % och 2008 till 2,7 %. Under 2009 och 2010 väntas tillväxten uppgå till ca 3 %, vilket är i linje med potentiell tillväxt.

Anpassningen på bostadsmarknaden är inte över

Mellan 2001 och 2003 var penningpolitiken i Förenta staterna mycket expansiv och den reala styrräntan var negativ. De korta bolåneräntorna föll och de extremt gynnsamma finansieringsvillkoren bidrog till att efterfrågan på bostäder ökade kraftigt. Kreditinstitutens nya former av bolån till framför allt den s.k. icke reguljära bolånemarknaden eldade på efterfrågan ytterligare. Huspriserna steg och nyproduktionen av bostäder ökade i en betydligt högre takt än tidigare. Detta medförde att bostadsinvesteringarnas andel av BNP under slutet av 2005 var uppe på den högsta nivån sedan 1950-talet. Men i takt med att styrräntan successivt började höjas i mitten av 2004 började också efterfrågan att mattas. Sedan mitten av 2005 har efterfrågan på nya bostäder försvagats radikalt vilket och antalet nybyggda bostäder var under juli månad nere på den lägsta nivån sedan 1991. Under det första halvåret i år föll bostadsinvesteringarna med 16 % jämfört med samma period 2006.

Trots att anpassningen på bostadsmarknaden har pågått en tid väntas bostadsmarknaden vara svag året ut. Överskottet av bostäder är fortfarande högt i förhållande till efterfrågan. Det indikerar bl.a. Housing Market Index som i augusti hade sjunkit till den lägsta nivån sedan början av 1991. Dessutom tar det fortfarande betydligt längre tid att sälja en bostad i dag jämfört med för några år sedan. Sannolikt kommer det att dröja till början eller mitten av 2008 innan överskottet av nya bostäder har reducerats så mycket att bostadsinvesteringarna börjar visa positiva tillväxttal igen. Bostadsinvesteringarnas andel av BNP har visserligen sjunkit och är nu i nivå med det historiska genomsnittet, men vid tidigare korrigeringar har andelen sjunkit en bit till innan vändningen kommer.

Diagram 1.2 Bostadsinvesteringar och påbörjade nybyggnationer

Svagare sysselsättnings- och konsumtionstillväxt

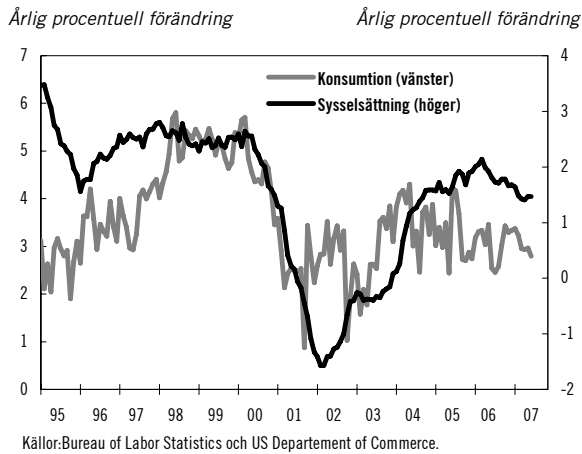
Sysselsättningstillväxten i den amerikanska ekonomin har varit både stark och uthållig under en förhållandevis lång period. Den tidigare så starka utvecklingen på bostadsmarknaden har bidragit till detta. Under de senaste tre åren beräknas upp till en tredjedel av sysselsättningstillväxten ha varit knuten till utvecklingen på fastighetsmarknaden. En bra sysselsättningstillväxt inom tjänstesektorn har också haft stor betydelse.

I takt med den allt svagare bostadsmarknaden och en något svagare efterfrågan på arbetskraft inom vissa delar av tjänstesektorn har dock sysselsättningstillväxten successivt dämpats. Sysselsättningstillväxten väntas fortsätta att dämpas som en effekt av den förväntat svaga efterfrågan på arbetskraft från bostadsmarknaden. Även en något svagare efterfrågan på arbetskraft inom tjänstesektorn dämpar sysselsättningen. Arbetslösheten antas på grund av detta stiga något i år och nästa år.

Konsumtionstillväxten var förvånansvärt stark i slutet av 2006 och i början av 2007 med beaktande av det högre ränteläget och utvecklingen på bostadsmarknaden. Å andra sidan har hushållens sparande successivt minskat och arbetsmarknaden varit fortsatt stark. En viss minskad köplust har dock observerats sedan slutet av 2006 i takt med att sysselsättning och reallöner har dämpats. Och under det andra kvartalet i år dämpades konsumtionstillväxten rejält jämfört med det första kvartalet. Konsumtionstillväxten bedöms fortsätta att växla ner i år och nästa år på grund av den svagare utvecklingen på arbetsmarknaden. Konsumtionsutrymmet minskar också som en effekt av att den reala förmögen-

heten successivt urholkas på grund av en svagare husprisetveckling.

Diagram 1.3 Sysselsättning och konsumtion

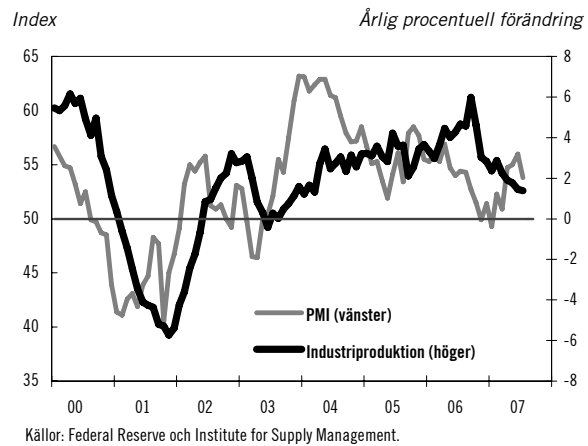
Även den senaste tidens oro på de finansiella marknaderna väntas göra de amerikanska hushållen mindre köpbenägna. Händelseutvecklingen på de finansiella marknaderna har medfört kreditåstramningar för såväl hushåll som företag som också dämpar konsumtionstillväxten i år och nästa år.

Goda utsikter för exportindustrin

Utsikterna för den amerikanska industrin har förbättrats något under 2007. Industriproduktionen har förvisso mattats, men viktiga indikatorer som PMI för tillverkningsindustrin och företagens lagerkvoter indikerar att utsikterna framöver ser lite bättre ut än i början av 2007. Till viss del kan det förklaras av dollarförsvagningen som har motverkat de försämrade konkurrensvillkoren för exportindustrin via lägre produktivitetstillväxt och stigande enhetsarbetskostnader. Dessutom har efterfrågan från viktiga exportmarknader såsom Kina, Kanada och Mexiko ökat under första halvåret 2007.

Den fortsatt starka globala tillväxten väntas även framöver ge goda förutsättningar för den amerikanska exportindustrin. Robust exporttillväxt både i år och nästa år tillsammans med en svagare importtillväxt på grund av en mer dämpad inhemsk efterfrågan väntas ge ett positivt bidrag från nettoexporten både i år och nästa år. Företagens maskininvesteringar väntas på grund av den goda vinstutvecklingen fortsätta att växa i god takt framöver, men tillväxten blir lägre både i år och nästa år jämfört med 2006.

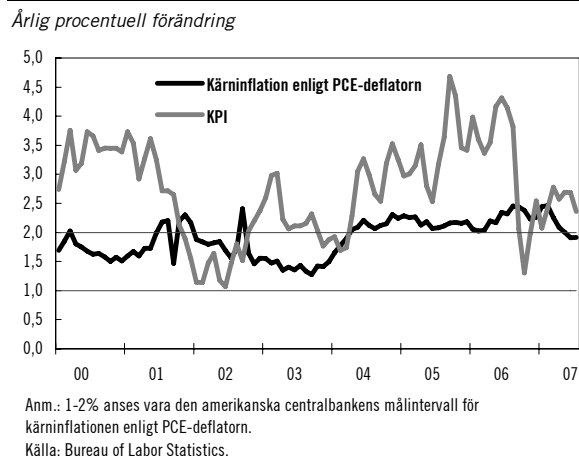
Diagram 1.4 Industriproduktion och PMI för tillverkningsindustrin

Kärninflationen är på väg ner

Den amerikanska kärninflationen har successivt dämpats under våren och ligger nu under 2 % vilket är den övre gränsen för den amerikanska centralbankens målintervall på 1-2 %.

Diagram 1.5 Inflationen enligt konsumentprisindex (KPI) och kärninflation

Resursutnyttjandet har under våren blivit något mindre ansträngt och väntas fortsätta dämpas ytterligare en tid när den amerikanska tillväxten mattas och arbetslösheten stiger. Löneökningarna i industrin ligger visserligen fortfarande allt för högt i förhållande till den svagare produktivitetstillväxten, men utvecklingen på arbetsmarknaden väntas bidra till en lägre löneökningstakt framöver. Inflationen mätt som KPI har däremot stigit vilket beror på höjda mat och energipriser men prishöjningarna bedöms dock vara tillfälliga.

1.2 Euroområdet

Tillväxttoppen har passerats

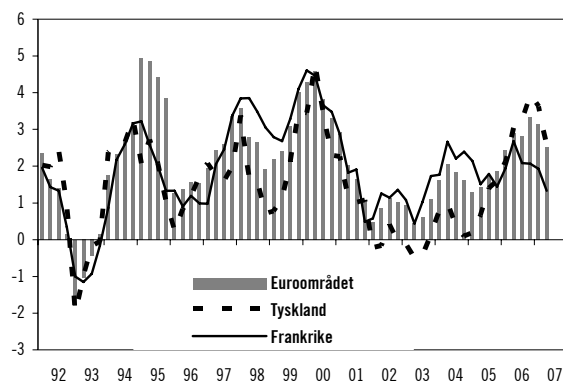
Drygt ett år efter att BNP-tillväxten dämpades i Förenta staterna mattas även konjunkturen i euroområdet. Euroområdet har stått emot nedväxlingen i amerikansk ekonomi förvånansvärt väl tack vare ett starkt efterfrågetryck i världen i övrigt.

Under de två senaste åren har styrkeförhållandet mellan euroområdets två största ekonomier förändrats. Under större delen av 1990-talet växte Frankrike snabbare än Tyskland men sedan fjärde kvartalet 2005 har tysk ekonomi vuxit betydligt snabbare än fransk ekonomi. Det är framför allt en god exporttillväxt och stigande investeringar som bidragit till uppgången i tysk ekonomi. Hushållens konsumtion är emellertid fortsatt låg trots ett betydligt ljusare läge på arbetsmarknaden. I Frankrike har uppgången i investeringskonjunkturen varit långt mer blygsam. Under förra året dämpades konsumtionstillväxten, som tidigare utgjort den huvudsakliga drivkraften i fransk ekonomi (se diagram 1.6).

Förra året steg BNP i euroområdet med 2,8 %, vilket är den högsta tillväxten sedan 2000. Under det andra kvartalet i år ökade BNP i euroområdet med 0,3 % jämfört med föregående kvartal och med 2,5 % jämfört med samma kvartal 2006. Motsvarande tal för första kvartalet var 0,7 % och 3,2 %. Det var framför allt lägre investeringar som bidrog till att tillväxten dämpades under våren.

Diagram 1.6 BNP-tillväxt

Procentuell förändring

Källa: Eurostat.

I år och nästa år väntas tillväxten sakta ned något till följd av en svagare global efterfrågan, stigande räntor och starkare euro. I år förutses BNP öka med 2,6 % och nästa år med 2,2 %.

Under 2009 och 2010 antas euroområdet växa i nivå med potentiell tillväxt kring 2 %.

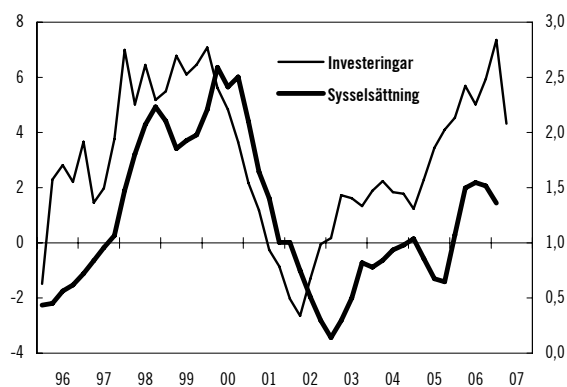
Utdragen investeringsuppgång går mot sitt slut...

Den investeringsuppgång som inleddes under 2003 väntas kulminera i år. Jämfört med tidigare investeringscykler har uppgången varit förhållandevis svag men mer utdragen.

Investeringarna har stimulerats av en stark exporttillväxt till framför allt Asien, vilket till stora delar kompensert för avmattningen i amerikansk konjunktur. En svagare global efterfrågan i kombination med starkare euro väntas leda till att exporttillväxten dämpas de närmaste åren. En stigande andel av exporten går till Asien och oljeproducerande länder och rör i stor omfattning infrastruktursatsningar som är av mer strukturell än cyklisk karaktär, vilket bidrar till att nedgången i investeringskonjunkturen förutses bli måttlig (se diagram 1.7).

Diagram 1.7 Investeringar och sysselsättning

Procentuell förändring

Källa: Eurostat.

De senaste årens gynnsamma finansiella villkor, i form av låga räntor och likvida finansiella marknader, i kombination med en stark global efterfrågan har lagt grunden för en stark expansion i företagssektorn. En tilltagande produktivitetstillväxt och dämpad löneökningstakt har medverkat till en god vinstutveckling hos företagen. Företagsförtroendet i tillverkningsindustrin är högt även om den senaste tidens finansiella oro har bidragit till att framtidsförväntningarna dämpats. Den allt stramare arbetsmarknaden väntas dessutom leda till en tilltagande löneökningstakt, vilket i kombination med högre räntor väntas leda till minskade vinstmarginaler och försämrade framtidsförväntningar hos företagen. Sammantaget väntas investeringskon-

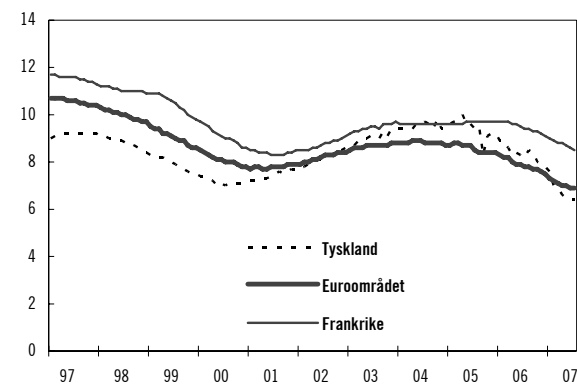
junkturen försvagas i takt med att exporttillväxten dämpas och kapacitetsutnyttjandet minskar.

...medan draghjälpen från konsumtionen ökar

Som väntat var konsumtionen under inledningen av innevarande år dämpad till följd av den tyska momshöjning som trädde ikraft den 1 januari i år. I Tyskland steg konsumtionen kraftigt under det fjärde kvartalet förra året för att sedan minska markant under det första kvartalet i år. Konsumtionen stärktes något under det andra kvartalet i år men var fortsatt låg. Den svaga tyska konsumtionstillväxten tyngde även konsumtionstillväxten i euroområdet som helhet. Flera faktorer talar dock för att konsumtionen tilltar under den andra halvan av 2007. Konsumentförtroendet i euroområdet har successivt stärkts sedan mitten av 2005 även om hushållen blivit något mindre optimistiska under de senaste månaderna. I ett historiskt perspektiv är dock konsumentförtroendet relativt högt. Framför allt har hushållen successivt fått en mer positiv syn på arbetsmarknadsläget. Förbättringen av synen på den egna ekonomin är mer måttlig, vilket talar för att konsumtionsuppgången på åtminstone kort sikt blir måttlig. Utvecklingen av konsumentförtroendet och den faktiska konsumtionen skiljer sig mellan de fyra största euroländerna. I Tyskland och på senare tid Frankrike, har konsumentförtroendet stigit mer än den faktiska konsumtionen medan det omvända gäller i Italien och Spanien.

Diagram 1.8 Arbetslösheten i Tyskland, Frankrike och Italien

Procent av arbetskraften

Källa: Eurostat.

Läget på arbetsmarknaden har förbättrats betydligt sedan mitten av 2005. Sysselsättnings-tillväxten har tilltagit och ligger på historiskt

höga nivåer. Ökningen i sysselsättningen dämpades dock något under första halvan av 2007. Arbetslösheten låg under sommaren på rekordlåga nivåer. Arbetslösheten uppgick i både juni och juli till 6,9 %, vilket är den lägsta nivån sedan mätningarna påbörjades 1993. Arbetslösheten bedöms i år uppgå till 7,0 % och till 6,9 % nästa år (se diagram 1.8).

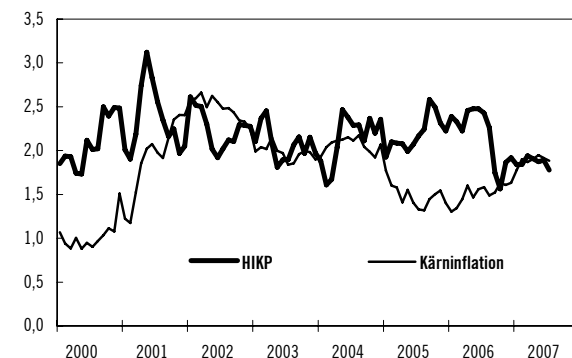
En förutsättning för att det ljusa läget på arbetsmarknaden leder till en återhämtning i konsumtionen är emellertid att hushållens osäkerhet kring utvecklingen av de disponibla inkomsterna på sikt skingras. En allt stramare arbetsmarknad väntas leda till en ökad löneökningstakt medan sundare offentliga finanser bedöms lägga grunden för ett minskat försiktighetssparande. Sammantaget väntas konsumtionen tillta under framför allt nästa år och därmed till viss del kompensera för en lägre investeringstakt.

Stigande kärninflation

Det sammanvägda måttet på prisökningstakten i euroområdet, HIKP, har sedan september 2006 legat under 2 %. Man får gå tillbaka till 1999 för att hitta en lika lång period med låg inflation. Den låga prisökningstakten under 2007 återspeglar dock snarare effekten av förra årets oljeprishöjningar än lågt underliggande inflationstryck. Under första halvan av 2007 har energikomponenten i HIKP drivit ned inflationen, en effekt som klingar av under andra halvan av 2007 (se diagram 1.9).

Diagram 1.9 Inflation

Procentuell förändring

Källa: Eurostat.

Kärninflationen, KPI exklusive oförädlade livsmedel och energi, har successivt stigit sedan mitten av förra året. I juli uppgick HIKP till

1,8 % medan kärninflationen, nådde 1,9 %. Kärninflationen drivs upp av en stegrad prisökningstakt i framför allt tjänstsektorn.

Under nästa år väntas en stigande löneökningstakt verka inflationsdrivande medan effekten av den tidigare tyska momshöjningen verkar i motsatt riktning. Inflationen väntas uppgå till 2,0 % både i år och nästa år.

1.3 Asien

Asien ångar på men tillväxten mattas något

Förutsättningarna för en fortsatt hög tillväxt i den asiatiska regionen är god de närmaste åren, trots att tillväxten i både Förenta staterna och euroområdet växlar ner i år. Den inhemska efterfrågan i de asiatiska länderna blir en allt viktigare drivkraft för hela regionen. Handeln har ökat inom Asien och beroendet av exporten till Förenta staterna har minskat. BNP-tillväxten dämpas dock under de närmaste två åren något även i Asien till följd av en något svagare tillväxt i Kina och Indien samt i de s.k. nyligen industrialiserade länderna (dit Korea, Taiwan, Hong Kong och Singapore räknas) som påverkas av en svagare global exportefterfrågan. Tillväxten ligger emellertid kvar på en mycket hög nivå vilket bidrar till att den globala BNP-tillväxten fortsätter att var hög.

Tillväxten i Kina ligger kvar på en mycket hög nivå

Kinas mycket goda exporttillväxt har genererat ökade vinster i företagen och stigande sysselsättning i storstadsregionerna. Detta har framför allt bidragit till en mycket hög investeringstillväxt, men även konsumtionen har vuxit starkt. Investeringarna har dessutom eldats på av en mycket hög kreditstillväxt. Förra året fortsatte både investeringarna och exporten att växa starkt vilket bidrog till att BNP-tillväxten uppgick till 11,1 %.

I syfte att minska risken för överhettning har penningpolitiken i Kina successivt stramats åt. Höjd utlåningsränta, starkare administrativa kontroller och höjda reservkrav har fått en viss effekt och investeringstillväxten förväntas dämpas i år och nästa år. Det bidrar till att BNP växer i en något långsammare takt, men på en fortsatt mycket nivå. Tillväxten påverkas även av att exporten utvecklas svagare som ett resultat av

att den globala efterfrågan växer långsammare. På marginalen väntas också exporten påverkas negativt av Kinas valutastrategi som i princip innebär att yuanen gradvis stärks mot dollarn.

Ansträngt resursläge hämmar tillväxten i Indien

I Indien är det framför allt den inhemska efterfrågan och hushållens konsumtion som har gett det största bidraget till tillväxten. På senare år har också exporten blivit en allt viktigare motor, bland annat till följd av den allt starkare efterfrågan från Kina dit omkring hälften av Indiens export inom Asien går. Förra året växte BNP i Indien med 9,7 %, men tillväxten dämpas både i år och nästa år till följd av ett allt mer ansträngt resursläge som hämmar produktionen inom både tjänstesektorn och industrin. Dessutom förväntas penningpolitiken bli stramare till följd av dels en stigande inflation, dels en snabb kreditstillväxt. Finanspolitiken antas vara återhållsam på grund av det stora underskottet i statsbudgeten.

Japans tillväxt över trend

Även om Japan har haft en mer undanskymd roll på senare år ska landets betydelse för den asiatiska regionen inte underskattas. Förra året växte BNP med 2,2 % vilket förstärkte bilden av att Japan åter är att räkna med. Exporten har drivit tillväxten, vilket tillsammans med höga företagsvinster också har medfört att maskininvesteringarna har ökat starkt.

Exporten och maskininvesteringarna väntas fortsätta att utvecklas hyggligt både i år och nästa år, men i en något långsammare takt jämfört med förra året. Exporten drivs framför allt av den mycket starka tillväxten i Kina. I år får också exporten draghjälp av den svaga yenen som har försvagats med 20 % i effektiva termer från december 2004 till juli 2007. En svagare importefterfrågan från Förenta staterna, Japans viktigaste handelspartner tillsammans med Kina, motverkar emellertid den starka efterfrågan från Kina. En svagare importtillväxt resulterar emellertid till ett fortsatt positivt tillväxtbidrag från utrikeshandeln. Maskininvesteringarna dämpas till följd av något sämre vinstmarginaler framöver.

Hushållens konsumtion, som förra året utvecklades måttligt, väntas under innevarande år och nästa år växa starkare tack vare den mycket

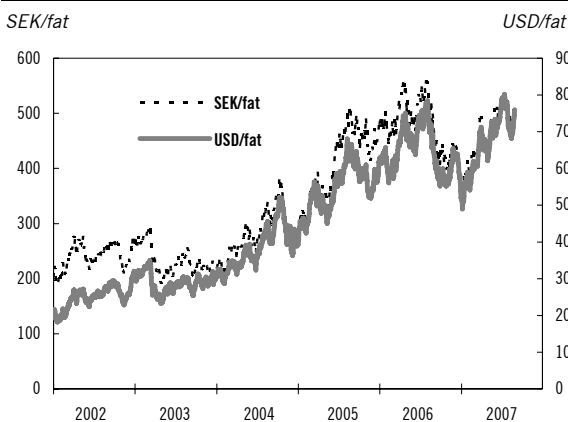
goda utvecklingen på arbetsmarknaden. Sysselsättningen har ökat under en förhållandevis lång period och arbetslösheten uppgick i juli till 3,6 %, vilket är den lägsta nivån sedan början av 1998. Konsumtionsviljan har tidigare dämpats av en svag reallöneutveckling, vilket delvis förklaras av en stor andel deltidsanställda och de stora pensionsavgångarna. Lönekraven och lönenivåerna är inte lika höga bland de unga på arbetsmarknaden jämfört med de äldre som går i pension. En viss förstärkning av reallönerna väntas emellertid i takt med att arbetsmarknaden fortsätter att bli allt stramare, men bedömningen är att detta inte kommer att bli tillräckligt för att konsumtionen ska ta ordentlig fart.

Sammantaget bedöms BNP i Japan växa med 2,4 % 2007 och 2,2 % 2008. Således ligger BNP-tillväxten kvar över den potentiella tillväxten, som av OECD uppskattas till omkring 1,4 %.

1.4 Oljepriset

Oljepriserna har, med stöd av en rad olika faktorer, stigit markant sedan 2002. På utbudssidan växte produktionskapaciteten relativt långsamt i början av 2000-talet, bl.a. på grund av låga infrastrukturinvesteringar i kölvattnet av det låga priset på olja som rådde i slutet av 1990-talet. Samtidigt tog efterfrågan på olja fart, främst driven av en stark internationell tillväxt. Stora tillväxtländer, såsom Kina och Indien, trädde under 2003-04 fram som betydande nettokonsumenter av olja samtidigt som efterfrågan från Förenta staterna var fortsatt hög.

Diagram 1.10 Pris på Brentolja

Källa: Reuters.

Den globala reservkapaciteten, dvs. skillnaden mellan potentiellt utbud och faktisk efterfrågan,

har därmed varit begränsad, vilket medfört att oljepriset blivit alltmer känsligt för utbudsstörningar och politisk oro i oljeproducerande regioner.

Under 2007 har priset på Brentolja successivt stigit och noterade i juli "all-time high" på över 80 dollar per fat. Bakom uppgången ligger en stark efterfrågan (bl.a. från Kina och Förenta staterna), olika typer av utbudsstörningar och geopolitisk oro. Även bristande raffinaderikapacitet och låga bensinlager i Förenta staterna har understött oljeprisuppgången. Finansiell oro och påföljande oro för den realekonomiska utvecklingen har endast temporärt fått oljepriserna att falla tillbaka.

De närmaste åren väntas den globala reservkapaciteten förbättras något då utbudet av råolja växer snabbare än efterfrågan. Även raffinaderikapaciteten förväntas förbättras. Trots detta bedöms förhållandena på oljemarknaden vara fortsatt relativt strama och bidra till att oljepriset förblir på en hög nivå de närmaste åren.

På längre sikt har utsikterna för den globala reservkapaciteten på oljemarknaden blivit mer osäkra. Det finns tecken på att råoljaproduktionen växer långsammare än vad som tidigare antagits, särskilt hos oljeproducenter utanför OPEC. Till detta bidrar bl.a. lägre avkastning på alltmer mogna oljefält, stigande utvinningskostnader och flaskhalsar i produktionsutbyggnaden. Samtidigt förväntas efterfrågetillväxten vara fortsatt hög men avtagande till följd av en svagare internationell konjunktur.

Prognosen för ett fat Brentolja höjs jämfört med vårpropositionen och bedöms uppgå till 70 dollar i december 2007 och 65 dollar i december 2008. Vid slutet av 2009 förväntas oljepriset sjunka till 60 dollar per fat.

Osäkerheten i bedömningen av oljepriset är fortsatt stor. En allt större andel av produktionen sker i politiskt instabila länder utanför OECD. Förändringar i global tillväxt, oväntade produktionsstörningar och geopolitiska spänningar har potential att kraftigt påverka oljepriset. Till detta bidrar inte minst den olösta konflikten mellan västvärlden och Iran angående Irans kärnkraftprogram.

2 Finansiella marknader

De senaste årens goda tillväxt har lett till att obligationsräntorna sedan 2005 stigit. Riksbanken och ECB har under 2007 fortsatt att höja styrräntorna, medan Federal Reserve bibehållit samma styrränta. Den senaste tiden har emellertid utvecklingen på de finansiella marknaderna präglats av stor osäkerhet kring den amerikanska bolånemarknaden och dess spridningseffekter på övriga finansiella tillgångar. Efterfrågan på placeringar med hög kreditrisk har minskat medan efterfrågan på statsobligationer eller statspapper med kortare löptid ökat. Den ökade riskaversionen har bidragit till en kraftig nedgång i de internationella statsobligationsräntorna. Interbankmarknaden för korta placeringar över natten har både i euroområdet och i Förenta staterna fungerat så dåligt att centralbankerna varit tvungna att agera med likviditetsfrämjande åtgärder. Den amerikanska centralbanken, Federal Reserve, bedöms sänka styrräntan under hösten 2007. Den svenska Riksbanken och ECB, den europeiska centralbanken, väntas dock fortsätta att strama åt penningpolitiken. Även Bank of Japan, den japanska centralbanken, väntas fortsätta att höja styrräntan, dock i en långsam takt.

På valutamarknaden har förväntningar om framtida ränteskillnader mellan länder varit styrande. Under 2006 och 2007 har förväntningar om minskade ränteskillnader bidragit till att dollarn försvagats både gentemot euron och den svenska kronan. Dessutom har den finansiella oron tidvis pressat dollarn ytterligare.

I takt med att ränteskillnaderna mellan Sverige och omvärlden minskar väntas kronan stärkas. För Sveriges del innebär högre räntor och starkare krona en åtstramning av de monetära förhållandena.

2.1 Utvecklingen i omvärlden

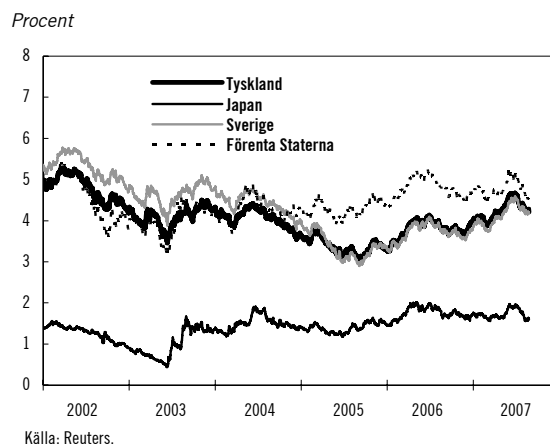
Lägre statsobligationsräntor på grund av minskad riskaptit

Under slutet av 2006 och början av 2007 ledde stark makrostatistik till att synen på den amerikanska konjunkturen reviderades upp. Detta bidrog i sin tur till stigande internationella

obligationsräntor. Under sommaren har emellertid statsobligationsräntorna fallit kraftigt. I spåren av den finansiella turbulensen har sk. kreditspreadar, länderspreadar och ränteswappspreadar ökat. Efterfrågan på statsobligationer har ökat medan placeringar i de flesta internationella företagsobligationer, amerikanska bostadsobligationer samt strukturerade skuldinstrument² minskat. Osäkerheten har lett till ökad riskaversion, vilket innebär att kapital flyttats från investeringar med lägre kreditvärdighet till investeringar i statsobligationer.

Vidgas tidsperspektivet något - från sommarens fallande långräntor - kan emellertid konstateras att svenska och internationella obligationsräntorna sedan mitten av 2005 befinner sig i en ränteuppgångsfas. Bedömningen är att den kraftiga räntenedgången den senaste tiden kommer att klinga av och att statsobligationsräntor återigen stiger.

Diagram 2.1 10-åriga obligationsräntor i Tyskland, Förenta staterna, Japan och Sverige

Centralbankernas likviditetsfrämjande åtgärder

Under augusti månad har flera centralbanker, bland annat ECB, Federal Reserve, Bank of Japan vid flera tillfällen genomfört likviditetsfrämjande åtgärder i syfte att underlätta bankernas kortfristiga finansiering. I spåren av

² Exempelvis CDO, Collateralized Debt Obligation, där olika typer av obligationer med varierande kreditvärdighet buntats ihop och sålts som ett instrument.

problematiken på den amerikanska bostadsobligationsmarknaden har även andra typer av värdepappers kreditvärdighet ifrågasatts, såsom exempelvis företagsobligationer. Det har lett till att räntan på vissa värdepapper skjutit i höjden.

Bankerna har i sina korta placeringar investerat i värdepapper som i kreditåtstramningens spår inte gått att marknadsprissätta. Därmed har bankerna inte kunnat finansiera de utlåningsåtaganden som man haft gentemot exempelvis riskkapitalbolag och hedgefonder. Följden av allt detta har blivit att centralbankerna givit banksystemen i respektive länder möjligheten att kortfristigt låna kapital i centralbanken mot säkerhet. I Förenta staterna sänkte Federal Reserve diskontoräntan från 6,25 % till 5,75 % i syfte att mildra följderna av kreditåtstramningen. Centralbankernas likviditetsfrämjande åtgärder har vidtagits eftersom centralbanker har ett ansvar för att betalningssystemet i respektive land fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Generellt sett bör åtgärder för att främja betalningssystemet samt penningpolitiken ses som två skilda uppgifter som centralbanker har. Skulle emellertid kreditåtstramningen få effekter på den reala ekonomin, genom exempelvis sjunkande investeringar, lägre resursutnyttjande, mindre stram arbetsmarknad etc, då måste penningpolitiken anpassas därefter.

De europeiska och japanska obligationsräntorna väntas stiga framöver mot bakgrund av en fortsatt god ekonomisk utveckling, ökat resursutnyttjande, stigande inflation och högre korta räntor. I prognosen bedöms den tyska 10-åriga obligationen uppgå till 4,70 % i december 2007 och drygt 5 % i december 2008. Den amerikanska motsvarigheten bedöms uppgå till 4,80 % både i december 2007 och i december 2008.

ECB fortsätter strama åt medan Fed sänker

Sedan sommaren 2006 har den amerikanska centralbanken, Federal Reserve, bibehållit styrräntan på 5,25 %. I början av sommaren 2007 visade den amerikanska makrostatistiken på en återhämtning och terminsprissättningen indikerade att Federal Reserve skulle bibehålla styrräntan på 5,25 %. Problemen på den amerikanska bolånemarknaden samt effekter av den pågående kreditåtstramningen har emellertid förändrat den amerikanska terminspris-

sättningen, vilken nu indikerar en sänkning av styrräntan till 4,5 % vid slutet av 2007. I samband med FOMC³-mötet i augusti förändrade Federal Reserve sin penningpolitiska signalering från en åtstramande till en mer neutral hållning. Förändringen ska ses mot bakgrund av den pågående turbulensen på de finansiella marknaderna. PCE-deflatorn⁴ exklusive mat och energi - måttet för inflation som Federal Reserve gärna använder sig av - ligger också inom det spann som centralbanken satt upp som mål, 1-2 %. Bedömningen är att den amerikanska styrräntan sänks under året och att den uppgår till 4,75 % i slutet av 2007 och 4,5 % i slutet av 2008.

Den europeiska centralbanken har fortsatt att strama åt penningpolitiken. Sedan december 2005 har styrräntan höjts med 2,25 procentenheter till 4 %. Bakgrunden till den stramare penningpolitiken är att ECB:s målvariabler för penningpolitiken, inflation och penningmängdstillväxt, legat över målen. Inflationen mätt som HIKP ligger emellertid nu på nivåer som av ECB bedöms vara långsiktigt hållbara. Penningmängdstillväxten (M3) är däremot fortsatt hög, och ökningstakten tilltog i juli då M3 mätt i årstakt ökade med 11,9 %. Utlåningen till hushållen och företagen har dämpats något, men är på fortsatt höga nivåer. Samtidigt visar den europeiska konjunkturen på robust tillväxt, vilket talar för en fortsatt höjning av den europeiska styrräntan. ECB har den senaste tiden signalerat att man avser att successivt höja styrräntan mot en mer neutral nivå. Effekter av den pågående kreditåtstramningen skapar emellertid ökad osäkerhet på grund av att effekterna ännu inte fullt ut är överblickbara. Prognosen för styrräntan är 4,25 % vid utgången av 2007 och 4,5 % vid slutet av 2008.

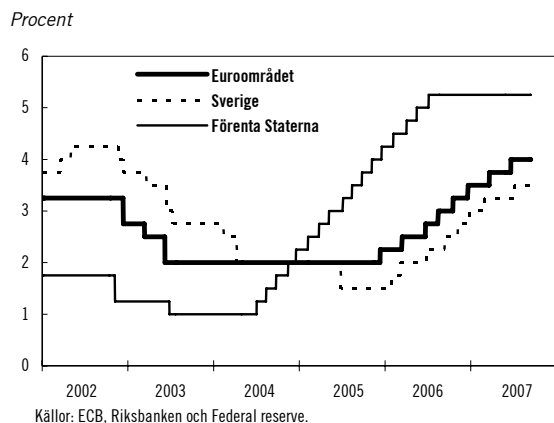
Den japanska centralbanken, Bank of Japan, har efter drygt fem år med nollränta sedan sommaren 2006 höjt styrräntan med 0,5 procentenheter. Bakgrunden till höjningen är att den reala ekonomin under den senaste tiden visat på viss styrka. I inledningen av 2007 ökade kärninflationen något, men de senaste månadernas utfall indikerar att kärninflationen mätt i årstakt faller

³ Federal Open Market Committee, direktionen som beslutar om den amerikanska styrräntan, Fed funds.

⁴ Konsumtionsdeflatoren.

något. Styrrentan i Japan ligger internationellt sett mycket lågt och yenen har för många investerare varit en s.k. funding valuta. Prognosen är att den japanska centralbanken kommer att höja styrrentan - om än i mycket långsam takt - så snart kärninflationen visar på svag ökningstakt.

Diagram 2.2 Styrrentor i euroområdet, Sverige och Förenta staterna

Ökad riskaversion

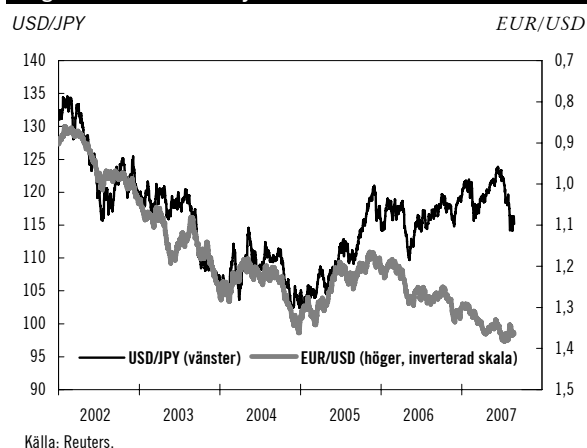
Den finansiella turbulensen har medfört att investerare värderar risk på ett annat sätt än tidigare. Istället för att söka avkastning i obligationer med något högre risk än statsobligationer har efterfrågan på statsobligationer både med något kortare och längre löptider ökat. Den förändrade riskaptiten har lett till att räntan på företagsobligationer, kreditvärderade som AAA, och företagsobligationer med ännu lägre kreditvärdighet har stigit. Å andra sidan har efterfrågan på statsobligationer ökat och räntan på dessa värdepapper har fallit. Räntan på statsobligationer i länder med sämre kreditvärdighet än exempelvis Sverige och Förenta staterna har också stigit. Ett annat tecken på den ökade riskaversionen är avvecklingen av s.k. carry trade positioner. Mycket förenklat kan en carry trade beskrivas som att investeraren lånar i en lågräntevaluta för att sedan placera i en högräntevaluta, dvs. att utnyttja skillnaderna i räntor mellan två länder. Under våren försvagades den japanska yenen till följd av att investerare lånade i yen och placerade i högräntevalutor som exempelvis australiensiska dollar. Under sommaren har carry trades positioner avvecklats och yenen har stärkts

från 123 USD/JPY till 114 USD/JPY, en förstärkning med över 7 %.

Dollarförsvagningen väntas fortsätta

Under 2007 har dollarn, i likhet med de senaste två åren, fortsatt att trendmässigt försvagas gentemot euron. Kortare perioder av viss dollarförstärkning skedde under slutet av april, då också terminsprissättningen för den förväntade styrrentan indikerade att Federal Reserve skulle bibehålla styrrentan på 5,25 %. Sannolikt bidrog den ökade förväntade räntedifferensen mellan dollarränta och euroränta till att ge dollarn styrka tillfälligt. En svag utveckling på bostadsmarknaden, negativt BNP-bidrag från bostadsinvesteringarna samt förväntningarna om att Fed på grund av den finansiella oron under loppet av 2007 ska komma att sänka styrrentan har emellertid fortsatt att pressa dollarn. I takt med att tillväxt- och ränteskillnader minskar relativt euroområdet är bedömningen att dollarförsvagningen kommer att fortsätta. I prognosen förväntas dollarn försvagas till 1,39 mot euron, mot yenen förutses dollarn att noteras till 117 vid utgången av 2007. I december 2008 förväntas dollarn noteras till 1,37 mot euron och 115 mot yenen.

Diagram 2.3 Dollar mot yen och euro

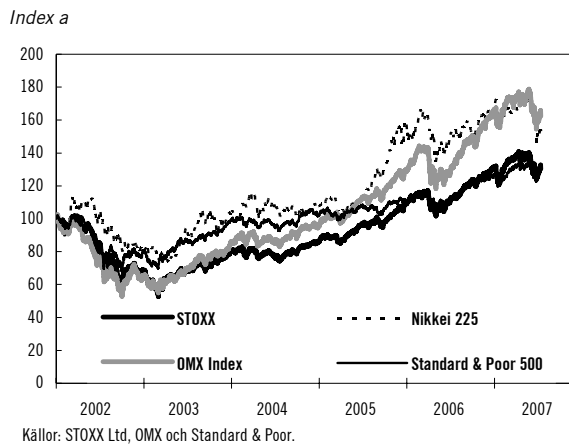

Ökad volatilitet på börserna

De stora internationella börsindexen har under den senaste tiden visat på en kraftigt ökad

volatilitet.⁵ Den generella kreditåtstramningen har lett till minskad efterfrågan på aktier, vilket har bidragit till stora rörelser på de internationella börserna. De svenska bolagens resultat för andra kvartalet 2007 var överlag något sämre än analytikerna väntat sig. Konsensusbedömningen på marknaden är att bolagens vinster framöver kommer att vara något lägre än tidigare. Kreditåtstramningen med stigande räntekostnader för företagen riskerar att pressa bolagens marginaler på längre sikt. Även stigande arbetskraftskostnader riskerar att höja företagets kostnader och därmed minska bolagens vinster.

Diagram 2.4 Börsutvecklingen i euroområdet, Förenta staterna, Japan och Sverige

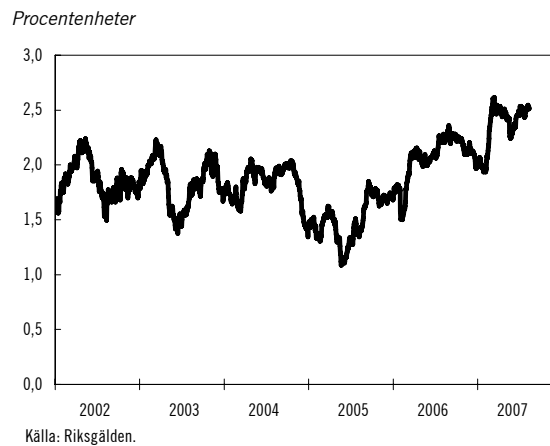

2.2 Utvecklingen i Sverige

Under våren 2007 steg de svenska långa räntorna för att under sommaren falla tillbaka kraftigt. Utvecklingen har varit i linje med den för internationella obligationsräntor. Anledningen till sommarens räntenedgång är att investerare förändrat synen på risk. Det har inneburit att efterfrågan på svenska statsobligationer varit hög, priset har stigit och räntan har fallit. Mot bakgrund av den relativt starka konjunkturen, BNP växer med 3,2 % 2007 och 2008 (se avsnitt 3) är obligationsräntorna på relativt låga nivåer. Inflationförväntningarna har den senaste

tiden stigit. bl.a. visade KI:s Konjunkturbarometer att hushållens inflationsförväntningar blev 2,8 % och 2,5 % i juli respektive augusti. Även mätt med break-even inflation ligger inflationsförväntningarna närmare 2,5 % (se diagram 2.5).

Diagram 2.5 Break-even inflation

I prognosen förutses att svenska obligationsräntor kommer att stiga i år och nästa år i takt med att de lediga resurserna i ekonomin minskar och penningpolitiken blir allt mindre expansiv. Under 2008 väntas svenska statsobligationsräntor ligga på samma nivåer som tyska motsvarigheter. Under 2009 förväntas däremot en positiv styrränteskillnad gentemot euroområdet, vilket bidrar till att den långa räntedifferensen mellan Sverige och euroområdet också kommer att öka. Prognosen för den tioåriga svenska obligationsräntan är 4,95 % i december 2007 och 5,05 % i december 2008. Vid slutet av kalkylåret 2009 väntas räntan uppgå till 5,20 %.

Riksbanken fortsätter att höja styrräntan

Riksbanken har fortsatt strama åt penningpolitiken på grund av att det underliggande inflationstrycket på några års sikt förväntas stiga. Penningpolitiken är framåtblickande, vilket betyder att Riksbanken i penningpolitiken måste ta hänsyn till inflationstrycket på 1-2 års sikt.

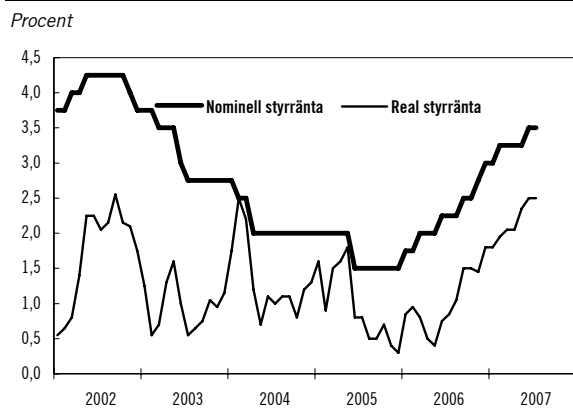
Styrräntan har sedan 2006 höjts från 1,5 % till 3,75 % och ytterligare åtstramningar väntas framöver. Trots den starka tillväxten är inflationen låg. Den reala styrräntan har ökat till följd av att inflationen varit låg samtidigt som styrräntan höjts. Den reala styrräntan ligger idag på 2,5 % (Riksbankens styrränta justerat för UND1X).

⁵ Volatilitet är ett begrepp som uttrycker priskänsligheten hos exempelvis aktier. Volatilitet anger hur mycket priset på en finansiell tillgång svänger eller varierar.

Den underliggande inflationen ligger alltjämt under Riksbankens mål. Det underliggande inflationstrycket väntas emellertid under andra halvåret av 2007 att stiga och vid slutet av 2007 bedöms UND1X-inflationen vara 1,4 %. Vid utgången av 2008 och 2009 bedöms UND1X-inflationen att stiga till 2,2 % respektive 2,5 % (se avsnitt 4.3 om inflationen).

I denna prognos bedöms reporäntan successivt höjas under de närmaste åren. En fortsatt sysselsättningsökning väntas bidra till högre löneökningstakt. Även kapacitetsutnyttjandet är på höga nivåer samtidigt som det underliggande inflationstrycket stiger. Mot den bakgrunden bedöms reporäntan att vara 4 % i december 2007, 4,5 % i december 2008 och 4,75 % i slutet av 2009. Vid utgången av 2010 bedöms styrrentan vara 4,25 %.

Diagram 2.6 Nominell och real styrrenta

Kronan förväntas stärkas

Under sommaren har kronan försvagats gentemot både euron och dollarn. Det oroliga läget på de finansiella marknaderna har bidragit till att efterfrågan på kronor minskat. Generellt sett tenderar kronan att försvagas vid finansiell turbulens.

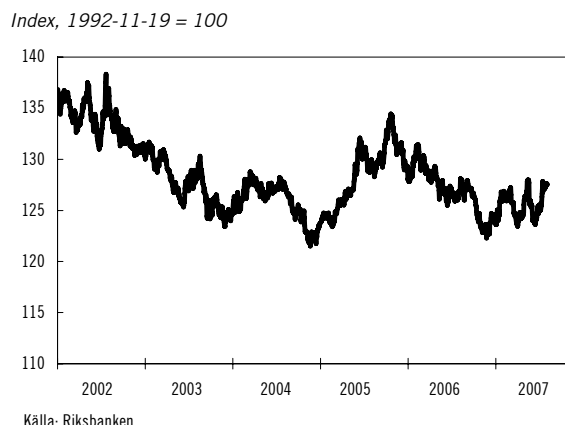
Terms of trade, vilken mäter förhållandet mellan export- och importpriser, har sedan 2000 trendmässigt försämrats. Under 2006 förbättrades terms of trade något, men en viss rekyl av kvoten har skett under 2007 (se diagram 2.7). I grunden ser emellertid de reala utsikterna fortsatt goda ut, vilket borde gynna kronan relativt andra valutor. De positiva underliggande faktorerna såsom bytesbalansöverskott, stabila statsfinanser samt god ekonomisk tillväxt och

dämpad inflation väntas bidra till en stabil krona. Riksbankens styrrentehöjningar kommer att ge kronan stöd genom att den positiva räntedifferensen gentemot omvärlden successivt ökar. Prognosen för den handelsviktade växelkursen, TCW-index, är 123 i december 2007 och 121 i december 2008. Vid slutet av prognosperioden 2009 och 2010 förväntas TCW-index uppgå till 122 respektive 123.

Diagram 2.7 Terms of trade

Diagram 2.8 TCW-index

Svängig Stockholmsbörs

Börsåret 2007 inleddes starkt. Osäkerhet om den amerikanska konjunkturen och den amerikanska bolånemarknaden ledde emellertid till ett fall i börskurserna internationellt i slutet av februari/mars. Efter en period av hög volatilitet och fallande börskurser steg emellertid Stockholmsbörsen under senhösten 2007. Under sommaren och början av hösten tilltog emellertid kreditåstrammingsproblemen samtidigt som riskaptiten sjönk. Volatiliteten på

Stockholmsbörsen var i början av hösten 2007 mycket hög.

Bland bolagsrapporterna för andra kvartalet 2007 återfanns både de som överraskade positivt och de som underträffade prognos. Av 70 svenskrelaterade bolag redovisade drygt 50 % sämre resultat än förväntat, medan 34 % var bättre och 13 % var i linje med prognos. Den allmänna bedömningen bland analytiker är att vinsterna kommer att fortsätta växa men i en avtagande takt. Vinsttillväxten för bolagen på Stockholmsbörsen väntas, enligt analytikernas genomsnittsprognos⁶, bli ca 14,5 % i år, ca 10 % nästa år och omkring 8,5 % 2009. Generellt kan sägas att en avmattning i vinsttillväxten indikerar att en period med svagare investeringstillväxt är att vänta (se avsnitt 3.2 om investeringarna).

Förutsättningar för svensk ekonomi

Utvecklingen på de finansiella marknaderna får effekt på svensk ekonomi genom att hushållens och företagens agerande påverkas av bl.a. räntenivån och växelkursen.

Stora företag kan exempelvis välja att finansiera sig genom emission på aktiemarknaden eller genom att låna via företagsobligationer. En högre ränta på företagsobligationer kan innebära att investeringskalkyler och investeringar förändras och eventuellt uteblir.

För hushållens del märks effekten av utvecklingen på de finansiella marknaderna mest via räntekanalerna och då via bostadsräntorna. Riksbankens styrränta styr de rörliga bostadsräntorna genom att bankerna använder sig av kortfristig upplåning, upp till tre månader, för att finansiera utlåning till rörlig ränta. De fasta bostadsräntorna styrs av bostadsinstitutens upplåningskostnad på obligationsmarknaden. Ju högre räntenivå på obligationsmarknaderna generellt desto högre ränta på hushållens fasta bolån och vice versa.

Tillgångspriser å andra sidan, t.ex. priser på aktier och bostäder, påverkar hushållens förmögenhet och i förlängningen hushållens konsumtion. Bedömningen är att de finansiella förhållandena kommer att stramas åt under återstoden

av 2007 och 2008. De korta realräntorna har stigit, till följd av att Riksbanken höjt styrräntan, samtidigt som inflationen varit fortsatt låg. Hushållens upplåning ökar inte lika mycket som tidigare, men den har stabiliserat sig på en hög nivå. Detta är delvis ett resultat av den något mindre expansiva penningpolitiken och bidrar till att mildra den starka efterfrågeutveckling som råder i svensk ekonomi. Den svenska växelkursen är relativt svag men bedöms stärkas under slutet av 2007 och 2008.

Tabell 2.1 Ränte- och valutakursprognos

Värde vid respektive års slut

	2006	2007	2008	2009	2010
Reporänta	3,00	4,00	4,50	4,75	4,25
6-månadersränta	3,07	4,10	4,60	4,85	4,30
5-årsränta	3,70	4,75	5,00	5,10	4,50
10-årsränta	3,65	4,95	5,05	5,20	4,55
10-årsdiff. SEK-DEM	-0,15	0,25	0,00	0,60	-0,05
6 mån. EURIBOR	3,61	4,30	4,55	4,30	4,30
TCW-index	123	123	121	122	123
EUR/SEK	9,04	9,10	8,90	8,90	8,90
USD/SEK	6,84	6,55	6,50	6,59	6,85
EUR/USD	1,32	1,39	1,37	1,35	1,30

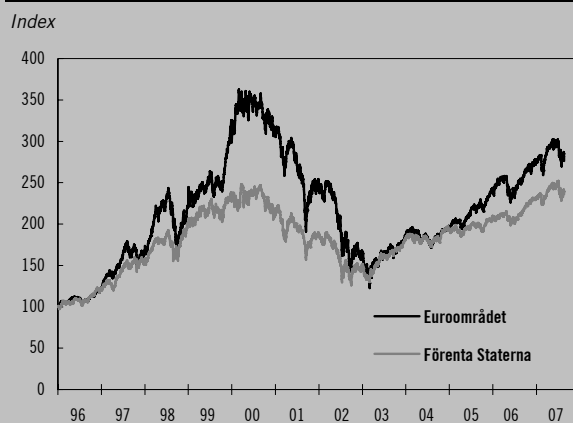
Källor: Finansdepartementet, Riksbanken och Reuters.

⁶JCF.

Kris, kreditstopp eller krasch – effekter av turbulens på de finansiella marknaderna

Stora förändringar i räntor, riskapitit och växelkurser kan få stort genomslag på den reala ekonomin. Eftersom de finansiella marknaderna är integrerade sprids oro på finansmarknaderna i en region snabbt till andra delar av världen. I syfte att analysera hur den globala ekonomin påverkas av den uppkomna bolånekrisen i Förenta staterna görs i denna fördjupningsruta en jämförelse med tidigare perioder med finansiell turbulens. Mer specifikt studeras, skillnader och likheter i de tre senaste finansiella kriserna, 1997, 1998 och 2000/2001.

Aktiemarknaden i Förenta staterna och euroområdet

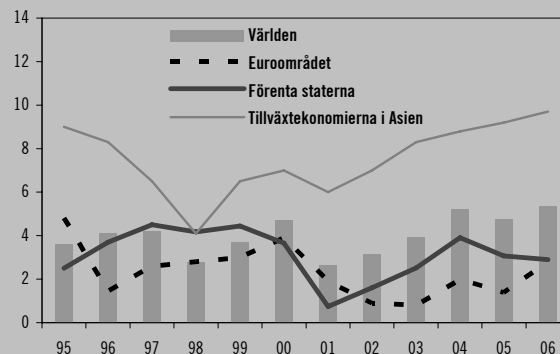
Krisen 1997

Krisen 1997, den s.k. Asienkrisen, var en följd av uppbyggnaden av stora finansiella och reala obalanser. I början av 1990-talet ökade tillväxten kraftigt i flera asiatiska länder, vilket ledde till överhettning. Utländskt kapital strömmade till de finansiella marknaderna i Asien som i många avseenden ännu var i sin linda. Detta ledde till att överhettningen förvärrades och att inflationen accelererade. Därmed minskade trovärdigheten för ekonomiernas tillväxtpotential betydligt, vilket gav upphov till ett kapitalutflöde. I spåren av den press som uppstod på valutorna fick flera asiatiska länder överge sina fasta växelkurser. Thailand, Indonesien och Sydkorea var de länder som drabbades värst av krisen men även andra asiatiska länder drogs med. Flera asiatiska länder hamnade i en djup recession. De asiatiska börserna rasade dramatiskt medan ut-

vecklingen på aktie- och räntemarknaderna i Europa och Förenta staterna var relativt stabil. I termer av BNP blev de realekonomiska konsekvenserna av den finansiella oron stora i Asien, men spridningseffekterna till andra delar av världen blev förhållandevis små.

BNP-tillväxt i världen

Procentuell förändring

Krisen 1998

Krisen 1998 var till viss del en följd av den turbulens som skapats under Asienkrisen, vilken bidrog till att investerare successivt omvärderade kreditrisker. Den ekonomiska krisen i Asien bidrog till att oljepriset halverades och föll till under 10 dollar/fat. I spåret av oljeprisfallet fick den ryska staten betalningsproblem. I augusti 1998 utsattes rubeln för stor press och devalverades med 75 % gentemot dollarn. Parallellt med oron i Ryssland skakades den amerikanska finansmarknaden av krisen i den tidigare så framgångsrika hedgefonden LTCM (Long-Term Capital Management). LTCM:s strategi byggde på att räntedifferenserna mellan olika typer av bostads-, företags- och statsobligationer antogs minska. Marknadsutvecklingen gick emellertid i motsatt riktning, vilket ledde till att LTCM hamnade på randen av konkurs. För att återställa förtroendet och likviditeten på finansmarknaderna sänkte den amerikanska centralbanken hösten 1998 styrräntan 3 gånger med sammanlagt 0,75 procentenheter. Den finansiella krisen ledde till ett tydligt börsfall på aktiemarknaderna världen över, statsobligationsräntorna sjönk och kreditspreadarna ökade. De realekonomiska effekterna blev däremot, precis som under Asienkrisen, begränsade. Tillväxten i euroområdet accelererade och amerikansk ekonomi växte stabilt

med över 4 %. Den amerikanska centralbankens expansiva penningpolitik bidrog sannolikt till att upprätthålla en hög konsumtion i Förenta staterna samt att driva på uppgången i tillgångspriserna. Från hösten 1998 och fram till mars 2000 steg Nasdaq index med över 300 %.

Krisen 2000-2001

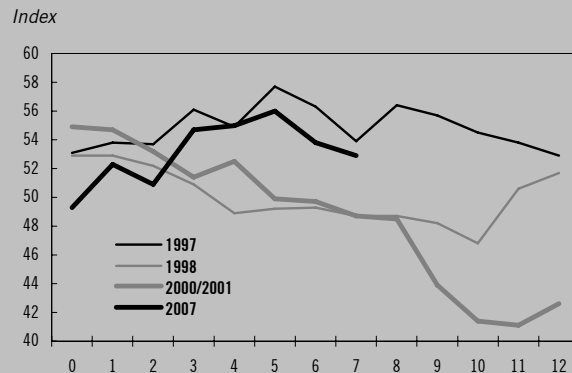
Den finansiella kris som inleddes 2000 fick stort genomslag på den globala ekonomin. Krisen hade sitt ursprung i både finansiella och reala obalanser. En snabb och kraftig dämpning i flera regioner samtidigt förstärkte djupet i konjunkturavmattningen. Krisen inleddes med en global nedgång i tillverkningsindustrin, framför allt inom sektorn för informations- och kommunikationsteknologi. Världshandeln vek och kapacitetsutnyttjandet sjönk, vilket ledde till kraftig fallande investeringar. BNP föll markant i de viktigaste regionerna. Efterfrågeminskningen i kombination med låga vinster hos företagen ledde till kraftiga fall på aktiemarknaderna. I början av 2000 var framtida vinstförväntningar mycket högt ställda. P/E-talen (aktiekursen i relation till vinsten) steg till följd av att vinsterna inte ökade i samma takt som aktiekurserna. De faktiska vinsterna nådde inte upp till förväntningarna och börserna föll kraftigt. På de internationella räntemarknaderna sjönk statsobligationsräntorna och kreditspreadarna ökade till följd av en ökad riskaversion hos investerarna.

Finansiell oro sommaren/hösten 2007

Sett till utvecklingen på de finansiella marknaderna liknar dagens situation mest krisen 1998. Turbulensen på finansmarknaden har snarare sitt ursprung i finansiella än reala obalanser och drivs i stor utsträckning av en omvärdering av kreditrisken. I likhet med 1998 har riskpremierna stigit och räntespreadar ökat till följd av att investerare hellre placerar i statsobligationer än i företagsobligationer och amerikanska bostadsobligationer. Flera faktorer talar för att spridningseffekterna från dagens finansiella kris till den reala ekonomin blir förhållandevis små. Till skillnad från 1998 växer tillväxtekonomierna i Asien och oljeproducerande länder, som Ryssland och Brasilien, mycket kraftigt. Det som skiljer dagens situation från förhållanden som gällde vid millenniumskiftet är framför allt att företagets

vinstutveckling levt upp till förväntningarna, vilket återspeglas i låga P/E-tal. Till skillnad från 1998 och 2000 har företagsförtroendet under 2007 utvecklats starkt före den finansiella krisen. I början av 1998 och i inledningen av 2000 var företagsförtroendet i Förenta staterna betydligt lägre och på nivåer som tydde på en pågående avmattning i ekonomin.

Företagsförtroendet i tillverkningsindustrin i Förenta staterna

Anm.: tidpunkt 0 = ca 6 mån före finansiell oro.
Källa: Institute for Supply Management (ISM).

Om man undantar Förenta staterna tycks även hushållen stå bättre rustade än vid tidigare kriser. En god förmögenhetsställning hos hushållen och ett högt sparande ger bättre förutsättningar än tidigare att hantera något högre boräntor och måttliga fall på aktiemarknaden. Den finansiella oro som inleddes under våren 2007 i Förenta staterna i samband med problem på subprimemarknaden, dvs. bolån till låntagare med låga inkomster, har utvecklats till en finansiell kris. Den finansiella turbulens som uppstått under den senaste tiden leder sannolikt till strukturella förändringar som innebär att företagens finansieringskostnader stiger och hushållens bolån blir dyrare. Finansmarknadsaktörerna omvärderar och omprövar både kredit- och marknadsrisker. Det är emellertid i skrivande stund svårt att bedöma omfattningen och effekterna av kreditåstramningen. Det kan inte uteslutas att en omfattande "credit crunch" likt den vid millenniumskiftet kommer, men det bedöms i dagsläget inte som det mest sannolika. Om utvecklingen går i den riktningen är det dock sannolikt att den amerikanska centralbanken agerar kraftfullt för att dämpa efterfrågefallet. En varaktig och djup finansiell krasch skulle få vittgående konsekvenser för världsekonomin och sannolikt leda till att flera länder hamnar i recession.

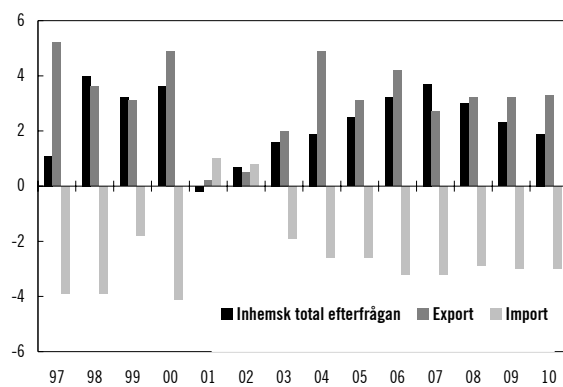
3 Svensk efterfrågan och produktion

Den återhämtning i världsekonomin som inleddes 2003 medförde en stark efterfrågan på svenska produkter i utlandet. Som en följd steg kapacitetsutnyttjandet i industrin och en exportdriven konjunkturuppgång i den svenska ekonomin påbörjades. Uppgången har därefter breddats till övriga delar av ekonomin, och har bl.a. inneburit snabbt växande investeringar, relativt god konsumtionstillväxt och en successivt starkare arbetsmarknad. Förra året var både den inhemska och utländska efterfrågan stark (se diagram 3.1), vilket resulterade i en BNP-tillväxt på hela 4,2 % (se tabell 3.1).

Under första halvåret 2007 har svensk BNP fortsatt att växa i en snabb om än något lugnare takt. Konjunktoren har gått in i en fas då BNP-tillväxten i allt större utsträckning har drivits av den inhemska efterfrågan. Hushållens konsumtion har växt i en god takt samtidigt som investeringarna har fortsatt att öka kraftigt. Tillväxten i varuexporten har däremot dämpats till följd av avmattningen i världsmarknads-efterfrågan.

Diagram 3.1 Bidrag till BNP-tillväxt

Procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Fortsatt hög BNP-tillväxt

Svensk BNP växer snabbt även 2007 och 2008. Ett högt kapacitetsutnyttjande och gynnsamma finansiella förutsättningar i företagen bidrar till att den höga investeringstillväxten i industrin håller i sig året ut. Även inom andra områden, såsom exempelvis energi och hushållstjänster, ökar investeringarna starkt 2007. Hushållens konsumtion växer kraftigt framöver till följd av snabbt stigande disponibla inkomster, ökande sysselsättning och en i utgångsläget god

förmögenhetsställning. Den offentliga konsumtionen ökar inom kommunsektorn och gynnas av starka kommunfinansier. Importen ökar i god takt till följd av den snabbt växande inhemska efterfrågan och en starkare växelkurs för den svenska kronan.

Under 2008 förutses BNP-tillväxten bli mer balanserad mellan inhemska och utländska efterfrågan, vilket hänger samman med att investeringarna väntas växa långsammare samtidigt som varuexporten stärks på nytt. I år har världsmarknads-efterfrågan mattats och som en följd har exportorderingen försvagats. Detta har lett till en inbromsning i varuexport-tillväxten. Nästa år väntas emellertid världsmarknads-efterfrågan stärkas på nytt, vilket medför att varuexporten får ny fart. Investeringstillväxten väntas toppa 2007. I takt med att den utbyggda produktionskapaciteten tas i anspråk och att ränteläget blir högre, förutses investeringarna växa långsammare 2008. Den inhemska efterfrågan blir trots detta god till följd av den kraftiga ökningen av hushållens konsumtion. Under 2008 stimuleras hushållens konsumtion bl.a. av i denna proposition föreslagna inkomstskattesänkningar.

Tabell 3.1 Försörjningsbalans

	Mdkr 2006	Procentuell volymförändring				
		2006	2007	2008	2009	2010
Hushållens konsumtion	1 338	2,8	3,0	3,8	3,2	2,3
Offentlig konsumtion	759	1,8	1,6	1,0	0,3	0,1
Statlig	207	0,8	0,3	-0,9	-0,4	-1,6
Kommunal	553	2,2	2,1	1,8	0,5	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	507	7,9	9,4	4,6	3,5	3,4
Lagerinvesteringar ¹	0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Export	1 451	8,7	5,3	6,0	6,0	6,0
Import	1 225	7,9	7,4	6,5	6,5	6,3
BNP	2 832	4,2	3,2	3,2	2,5	2,2
BNP, kalender-korrigerad	-	4,5	3,4	3,0	2,5	1,9

¹ Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

BNP-tillväxten dämpas 2009 och 2010

På längre sikt ger de indikatorer som speglar den kommande konjunkturutvecklingen allt mindre vägledning i bedömningen av hur ekonomin

utvecklas. Därför bygger beräkningarna för BNP-tillväxten för åren efter 2008 på bedömningar om hur högt resursutnyttjandet är och hur hög den potentiella BNP-tillväxten är. Efter 2008 antas ekonomin anpassas mot ett normalt resursutnyttjande.

BNP och sysselsättningen väntas stiga snabbt 2007 och 2008. Därmed bedöms resursutnyttjandet bli ansträngt. Det innebär att bristen på arbetskraft stiger och det blir svårare att rekrytera, vilket driver upp löne- och prisökningarna. Det väntas leda till att Riksbanken höjer räntan till som högst 4,75 % 2009. Högre löner, priser och räntor dämpar den inhemska efterfrågan och BNP ökar långsammare än potentiell tillväxt både 2009 och 2010. Både hushållens och den offentliga sektorns konsumtion samt investeringarna ökar långsammare 2009 och 2010 än 2008. Världsmarknadsefterfrågan stiger något 2009 men exporten bedöms öka i samma takt som 2008 bl.a. till följd av den kronförstärkning som sker 2006-2008. Kronförstärkningen bidrar till att importen också ökar i ungefär samma takt som 2008 trots att efterfrågan på importerade varor dämpas.

Osäkerheten har ökat

Den senaste tidens oro på de finansiella marknaderna innebär att osäkerheten som omgärdar prognosen har ökat. En historisk tillbakablick visar emellertid att finansiella kriser i allmänhet endast haft begränsade realekonomiska effekter (se fördjupningsruta på sidan 26), vilket också är utgångspunkten för denna prognos. Skulle den finansiella oron förvärras eller fördjupas riskerar dock effekterna bli större och den svenska BNP-tillväxten blir lägre än prognostiserat. En internationell finansiell kris skulle påverka svensk efterfrågan genom flera olika kanaler, t.ex. genom lägre exportefterfrågan och fallande tillgångspriser.

Som beskrivs i avsnitt 4 har den svenska produktivitetstillväxten dämpats kraftigt i år. Dämpningen bedöms i huvudsak vara temporär. Det finns dock en risk för att produktiviteten utvecklas svagare framöver, vilket i kombination med ett förhållandevis högt resursutnyttjande skulle driva upp företagens arbetskostnader och räntorna. Som visas i avsnitt 6 skulle en sådan utveckling ha en kraftigt dämpande effekt på

efterfrågan och därmed tillväxten i svensk ekonomi.

Till detta kommer en risk att den dämpade exportutvecklingen under första halvåret kan bli mer permanent och svenska exportföretag tappar marknadsandelar. En sådan utveckling kan förstärkas av en fortsatt svag produktivitet-utveckling, som leder till högre priser och därmed en försämrad konkurrenskraft.

Hushållens konsumtion ökade i god takt under första halvåret 2007. Dock indikerar den kraftiga ökningen av hushållens disponibla inkomst, stigande sysselsättning och en i utgångsläget god förmögenhetsställning att konsumtionsökningen kunde varit ännu större. Det finns flera möjliga förklaringar till hushållens förhållandevis höga sparande. T.ex. kan det finnas ett visst mått av försiktighetsparande, där osäkerhet kring den framtida ekonomiska utvecklingen gör hushållen mer försiktiga. Det kan även vara så att det tar förhållandevis lång tid för hushållen att anpassa sin konsumtion till den nya högre inkomsten. Under återstoden av prognosperioden väntas de mycket gynnsamma förutsättningarna leda till att konsumtionen tar fart. Att hushållens konsumtion under en tid inte utvecklats i linje med tidigare samband mellan konsumtion, inkomst och förmögenhet gör emellertid konsumtionsutvecklingen svårbedömd.

3.1 Export

Exporten har gått in i en lugnare tillväxtfas efter förra årets kraftiga tillväxt. Under första halvåret dämpades exporttillväxten enligt preliminär statistik från Statistiska centralbyråns (SCB) nationalräkenskaper (NR).

Varuexporten ökade under första halvåret med 3,6 % jämfört med motsvarande period föregående år. En återhämtning av varuexporten förväntas dock under hösten. Under 2008 väntas den svenska varuexporten gynnas av att importefterfrågan ökar i OECD-området som en effekt av att tillväxten i Förenta staterna stärks.

Tjänsteexporten har till skillnad från varuexporten fortsatt att utvecklas starkt under året och förutses även fortsättningsvis växa snabbare än varuexporten.

Den totala exporten bedöms öka med 5,3 % i år och därefter med 6,0 % per år fram till 2010 (se tabell 3.2).

Tabell 3.2 Export av varor och tjänster samt prisutveckling

	Mdkr 2006	Procentuell volymförändring				
		2006	2007	2008	2009	2010
Varuexport	1 084	8,0	3,2	5,4	-	-
Bearbetade varor	886	8,3	3,7	5,6	-	-
Tjänsteexport	368	10,7	11,4	7,8	-	-
Total export	1 451	8,7	5,3	6,0	6,0	6,0
Exportpris	-	2,7	1,6	-0,4	1,2	2,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

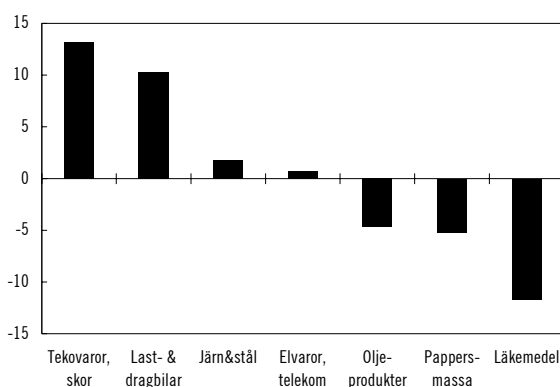
Varuexporten dämpas

Under inledningen av året har efterfrågan på svenska exportvaror dämpats i takt med att den internationella investeringskonjunkturen har mattats av. Det är framför allt den svagare amerikanska konjunkturen som verkat hämmande på den svenska exportutvecklingen. Exporten av varor har dock dämpats mer än vad som förklaras av inbromsningen i den internationella konjunkturen. Det kan bero på en ogynnsam varusammansättning eller kapacitetsbegränsningar inom exportindustrin.

Det är främst exporten av läkemedel, pappersmassa och oljeprodukter som utvecklats svagt under första halvåret jämfört med samma period föregående år. Däremot har last- och dragbilar samt tekovaror utvecklats starkare och uppvisar ökningstakter som överstiger 10 %. (Se diagram 3.2).

Diagram 3.2 Branschfördelad varuexport januari-juni 2007

Årlig procentuell förändring

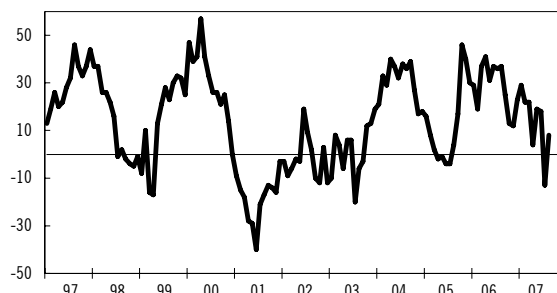
Källa: Statistiska centralbyrån.

En faktor som talar för en mer dämpad exportutveckling även fortsättningsvis är exportorderingen som har försvagats under det senaste året enligt KI:s barometer (se diagram 3.3).

En ljusare bild ges av företagens egna bedömningar i halvårsrapporterna. Företagsrapporterna tyder på en fortsatt positiv utveckling framöver.

Diagram 3.3 Tillverkningsindustrins exportordergång

Säsongsrensade netttotal

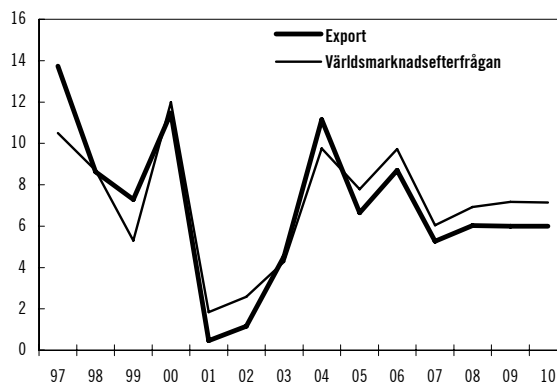
Anm.: Nettototalen definieras som skillnaden mellan andelen företag som uppgett att orderingen har ökat respektive minskat.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Årets dämpning av varuexporten följer i spåren av en lugnare världsmarknadsefterfrågan, VME (se diagram 3.4). VME är ett mått på importefterfrågan i de länder som Sverige exporterar till. Historiskt har exporttillväxten och VME visat sig samvariera väl. I år har dock den svenska exporten utvecklats svagare än VME. Avvikelse kan förklaras av exportens produktsammansättning, växelkurseffekter eller förändrade marknadsandelar. Det finns också en tendens till att efterfrågan på svenska exportvaror stiger snabbare än VME i början av en konjunkturcykel för att sedan dämpas kraftigare och i ett tidigare skede än VME (se diagram 3.4).

Diagram 3.4 Tillväxten i världsmarknadsefterfrågan och svensk export

Procentuell förändring

Källor: Finansdepartementet och Statistiska centralbyrån.

Det faktum att kronan beräknas stärkas ytterligare i konkurrensviktade termer är något som bedöms verka hämmande på exportutvecklingen. Mot denna bakgrund är den framtida produkti-

vitetsutvecklingen inom svensk exportindustri avgörande för hur konkurrenskraften utvecklas. Den trendmässiga nedgången i industrins relativa enhetsarbetskostnad har avstannat och den svenska konkurrenskraften bedöms försämrats framöver till följd av en stigande löneökningstakt och en svagare produktivitetutveckling. På kort sikt uppger dock tillverkningsföretagen, enligt KI:s kvartalsbarometer, att de förbättrat sin konkurrenssituation på den viktiga EU-marknaden. Företagens konkurrenssituation utanför EU är emellertid mer pressad, vilket förmodligen hänger samman med den ökade konkurrensen från de asiatiska tillväxt-ekonomierna.

Sammantaget bedöms varuexporten öka något svagare än VME under prognosperioden. I år väntas varuexporten öka med 3,2 %. I takt med att den amerikanska konjunkturen stärks och efterfrågan på svenska exportvaror åter tar fart väntas varuexporten öka med 5,4 % nästa år.

Tjänsteexporten fortsatt stark

Tjänsteexporten har kommit att öka i betydelse och uppgår nu till ca en fjärdedel av svensk export. Under första halvåret ökade tjänsteexporten med knappt 12 % och den trendmässiga ökningen av tjänsteinnehållet i svensk export förväntas fortsätta.

En kategori som utvecklats särskilt starkt i år är utländska besökares utgifter i Sverige, vilket definitionsmässigt räknas som tjänsteexport i NR. Men även exporten av övriga företags-tjänster och transporttjänster har ökat i god takt.

Under kommande år väntas en stark men något avtagande tillväxt. En faktor som talar för en något långsammare tjänsteexportutveckling är den starkare kronan. I år antas tjänsteexporten öka med 11,4 % för att nästa år uppgå till 7,8 %.

Exportpriserna faller igen nästa år

I kölvattnet av stigande bensin- och metallpriser har exportpriserna stigit de senaste två åren. I år har priserna fortsatt att stiga, men bedöms utvecklas svagare under resten av året. Enligt KI:s senaste barometer förväntar sig tillverkningsföretagen små exportprisförändringar under de närmaste månaderna. Prognosen för nästa år är svagt sjunkande exportpriser, bl.a. som en följd av fallande råvarupriser och en star-

kare krona. Den förväntade kronförstärkningen innebär att utrymmet för framtida prisökningar minskar. I syfte att försvara sina marknadsandelar när kronan stärks väntas företagen hålla tillbaka prisökningarna på sina produkter. Sammantaget väntas det totala exportpriset stiga med 1,6 % i år för att sjunka med 0,4 % nästa år. På lite längre sikt bedöms kronförstärkningen klinga av och exportpriserna åter stiga. Under 2009 väntas exportpriset öka med 1,2 % och 2010 med 2,0 %.

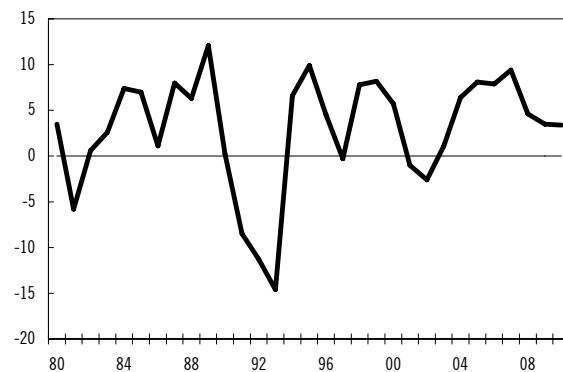
3.2 Investeringar

Stark investeringstillväxt under första halvåret

De fasta bruttoinvesteringarna har sedan 2003 ökat i allt snabbare takt (se diagram 3.5) och den goda investeringskonjunkturen har spridit sig till en allt större del av ekonomin. Under 2006 växte investeringarna med 7,9 % och under första halvåret i år tilltog tillväxten ytterligare då investeringarna ökade med 10,8 %. Det var framför allt investeringar inom energisektorn och industrin som bidrog till den starka tillväxten, men även handelns och hushållstjänsteverksamhetens investeringar ökade kraftigt.

Diagram 3.5 Investeringar

Årlig procentuell förändring

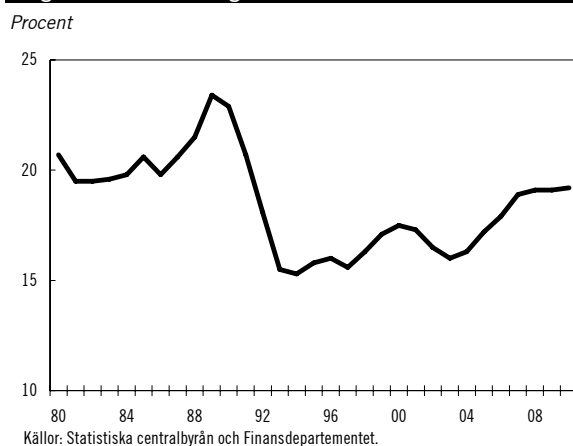
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Investeringarna ökar i god takt framöver

Ett fortsatt högt kapacitetsutnyttjande och gynnsamma finansiella förutsättningar i företagen driver på investeringstillväxten framöver. Även regeringens politik, som väntas öka sysselsättningen och därmed företagens behov av kapitalinvesteringar, bidrar till en fortsatt stark investeringstillväxt. Under det närmaste året

väntas dock allt fler företag ha byggt ut sin produktionskapacitet och räntorna väntas stiga. Investeringsstillväxten bedöms därför successivt dämpas under 2008. Sammantaget beräknas de totala investeringarna i den svenska ekonomin öka med 9,4 % i år och med 4,6 % nästa år (se tabell 3.3). Under 2009–2010 bedöms investeringarna öka med 3,5 % per år. Investeringarna som andel av BNP förutses mot slutet av 2010 att uppgå till 19,2 %, vilket är den högsta nivån sedan 1991 (se diagram 3.6).

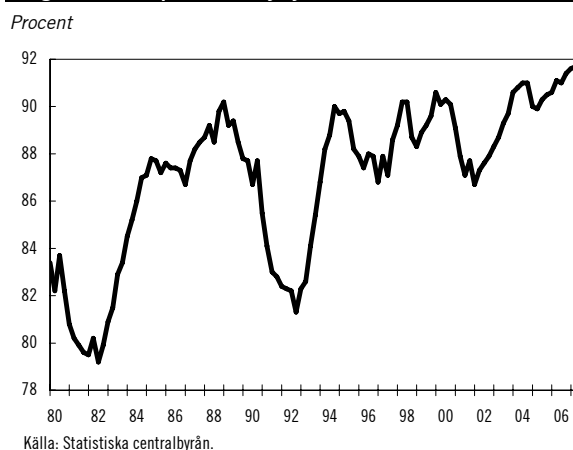
Diagram 3.6 Investeringarnas andel av BNP

Varuproducenternas investeringar ökar starkt igen

Den exportuppgång som inleddes 2003 har resulterat i att en allt större andel av industrins produktionskapacitet tagits i anspråk (se diagram 3.7).

Diagram 3.7 Kapacitetsutnyttjandet i industrin

Till följd av en ihållande stark utländsk efterfrågan och en allt starkare inhemsk efterfrågan ligger kapacitetsutnyttjandet nu på sin högsta nivå sedan mätningarna påbörjades 1980 – trots de

höga investeringsnivåerna de senaste åren. Världsmarknadsefterfrågan har gått in i ett något lugnare skede, men väntas öka i god takt. Till sammans med en stark vinstutveckling innebär detta att förutsättningarna för en fortsatt stark investeringsstillväxt under 2007 är goda.

SCB:s investeringsenkät pekar också på en stark investeringsökning i industrin under 2007. De flesta branscher planerar för ökade investeringar, men det är inom kemisk industri och metallvaruindustrin som den kraftigaste uppgången väntas.

Enligt konjunkturbarometern är det dock allt fler företag inom tillverkningsindustrin som anser att produktionskapaciteten är mer än tillräcklig på tre månaders sikt. Dessutom kommer räntan att stiga framöver. Detta kommer att dämpa investeringsstillväxten något de kommande åren.

Sammantaget bedöms investeringarna inom industrin öka starkt 2007, men bromsa in något 2008.

Tabell 3.3 Investeringar

Procentuell volymförändring

	2006	2007	2008	2009	2010
Näringslivet	7,9	10,6	4,2	-	-
Varuproducenter	6,6	17,5	5,5	-	-
Tjänsteproducenter	6,2	6,3	3,5	-	-
Bostäder	14,3	7,5	3,4	-	-
Offentliga myndigheter	7,8	3,0	6,7	-	-
Stat	6,4	-3,1	5,7	-	-
Kommuner	9,2	9,3	7,6	-	-
Totalt	7,9	9,4	4,6	3,5	3,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Investeringarna i energisektorn har ökat kraftigt de senaste åren. Denna utveckling väntas fortsätta framöver, framför allt till följd av energibolagens stora satsningar för ökad elproduktion och en förbättrad elförsörjning.

Förväntningarna inom byggindustrin har dämpats något under senare tid enligt KI:s konjunkturbarometer. Även om både orderingången och byggandet väntas stiga ytterligare, är det allt färre företag som tror sig se en förbättring av byggmarknaden på ett års sikt. Bostadsinvesteringarna väntas dock öka starkt i år och byggandet inom fastighetsverksamhet och offentliga myndigheter har tagit fart. På grund av det goda orderläget och en breddad uppgång i byggandet förutses därför byggindustrins egna investeringar öka i god takt 2007 och 2008.

Sammantaget innebär detta att varuproducenternas investeringar väntas öka med 17,5 % i år och med 5,5 % nästa år (se tabell 3.3).

Tjänsteproducenternas investeringar dämpas

Investeringarna inom tjänstesektorn ökade i god takt under första halvåret. Ökningen var starkast inom handeln och hushållsverksamheten.

En förhållandevis stark konsumtionsutveckling väntas bidra till att handelns investeringar ökar starkt även framöver.

Investeringarna inom hushållstjänsteverksamheten förutses växa starkt 2007 och 2008, bland annat till följd av regeringens skattelättnader för hushållstjänster.

Även investeringarna inom fastighetsverksamhet, finansiell verksamhet och företagstjänsteverksamhet väntas öka i god takt framöver. Däremot beräknas investeringarna inom post- och telekommunikation minska de närmsta åren, till följd av att flera större projekt väntas färdigställas under 2007.

Sammantaget innebär detta att tjänsteproducenternas investeringar (exklusive bostäder) väntas öka med 6,3 % i år. Under 2008 förutses investeringarna öka med 3,5 %.

Kommunernas investeringar ökar starkt

Statens och kommunernas investeringar ökade starkt under 2006. Det var framför allt maskininvesteringar i staten maskininvesteringar och byggnadsinvesteringar i kommunsektorn som ökade kraftigt.

Ett eftersatt behov och goda ekonomiska förutsättningar innebär att investeringarna i kommunsektorn väntas öka kraftigt även 2007. Investeringarna i staten väntas däremot minska något i år. Till följd av Banverket och Vägverkets infrastruktursatsningar, bedöms dock investeringarna i staten öka igen 2008.

Sammantaget bedöms de offentliga myndigheternas investeringar öka med 3,0 % i år och med 6,7 % nästa år.

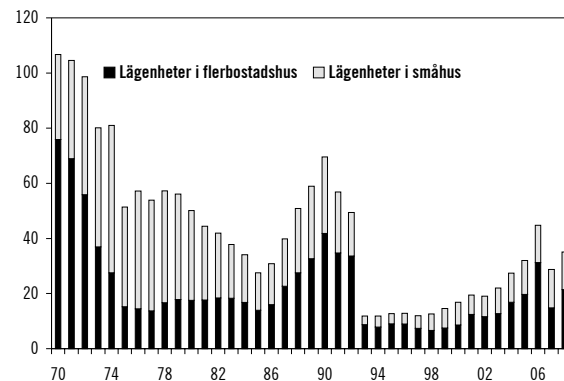
Fortsatt god utveckling för bostadsinvesteringarna

Byggkonjunkturen har utvecklats starkt de senaste åren, vilket i hög grad är en följd av ökningen i byggandet av bostäder. Antalet påbör-

jade bostäder ökade med i genomsnitt 19 % per år 2002–2005 (se diagram 3.8).

Diagram 3.8 Påbörjade bostäder

Lägenheter, tusental

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I budgetpropositionen för 2007 föreslog regeringen att det statliga räntebidraget och investeringsstödet skulle upphöra den 1 januari i år. Detta bedöms ha medfört att byggstarten av 7 000–8 500 bostäder tidigarelades. Enligt uppgifter från SCB ökade därmed antalet påbörjade bostäder med 37 % under 2006, till drygt 44 000.

Efterfrågan på bostäder är stor. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät för 2007 uppger hela 42 % av landets kommuner att det råder bostadsbrist, jämfört med 11 % under slutet av 1990-talet. Även framöver ökar efterfrågan på bostäder. Enligt Boverket innebär den demografiska utvecklingen, särskilt 80-talisternas inträde på bostadsmarknaden, att antalet hushåll kommer att öka starkt fram till år 2010. Även den goda utvecklingen av hushållens disponibla inkomster och finansiella tillgångar bidrar till den ökande efterfrågan.

Den starka efterfrågan driver upp priserna på bostäder. Under juli 2007 ökade till exempel priserna på småhus med drygt 10 % jämfört med samma period förra året. Även priserna på bostadsrätter har ökat starkt det senaste året. De höga priserna och ett relativt sett lägre kostnadsläge gör det lönsamt att bygga, vilket bland annat resulterat i höga värden på Tobins q .⁷

⁷ Det s.k. Tobins q mäter förhållandet mellan priset på ett begagnat småhus och produktionskostnaden för ett nytt småhus med liknande standard. Om Tobins q är större än ett kan det anses vara lönsamt att bygga nytt. Under 2006 låg riksgenomsnittet för Tobins q på runt ett. I storstadsregionerna var q -värdet emellertid mycket högre, till exempel nära 1,5 i Stockholms län.

Trots en stark efterfrågan och god lönsamhet väntas dock ett allt högre ränte- och kostnads-läge dämpa tillväxten i bostadsbyggandet framöver. Råntorna väntas stiga 2007–2008, vilket antas dämpa hushållens efterfrågan på bostäder. En avgörande faktor är dock byggföretagens produktionskostnader. Under perioden 2000–2005 ökade produktionskostnaderna med drygt 3 % per år. Men under det senaste året har prisstegringarna successivt ökat och i juli i år ökade produktionskostnaderna med hela 6,3 % jämfört med samma månad förra året. Det är framför allt kostnaderna för byggmaterial som ökar kraftigt, men även byggherrekostnaderna har stigit till följd av högre räntekostnader. Ett allt högre ränteläge kommer att bidra till fortsatt ökande kostnader för byggherrarna. Även stigande löneökningstakt kommer att bidra till ökande produktionskostnader. Lönerna i byggsektorn bedöms öka med 4,5 % de kommande åren, jämfört med 3,0 % under perioden 2004–2006.

Sammantaget bedöms antalet påbörjade bostäder uppgå till 29 000 lägenheter 2007 och 35 000 lägenheter 2008. Minskningen 2007 är framför allt en följd av tidigareläggningen av bostadsprojekt.

Även ombyggnationerna väntas öka starkt framöver, inte minst till följd av upprustningen av bostäderna i det s.k. miljonprogrammet.

De ökade ny- och ombyggnationerna innebär att de totala bostadsinvesteringarna väntas öka med 7,5 % 2007 och med 3,4 % 2008.

3.3 Lagerinvesteringar

Lagren påverkade inte BNP-tillväxten 2006

BNP-tillväxten under 2006 påverkades inte nämnvärt av de totala lagerinvesteringarna. Stora uttag från handelns lager motverkades av en stark lageruppbyggnad i växande skog.

Industrin fyller sina lager

När den utländska efterfrågan på svenska varor återhämtade sig under senare delen av 2005, minskade industrins lager av färdigvaror och produkter i arbete kraftigt. Detta resulterade i att en ökande andel av företagen ansåg att lagren var för små. Under 2006 tilltog industriproduktionen, men uttagen från lagren fortsatte. Under

2007 och 2008 väntas dock exporttillväxten gå in i ett lugnare skede och industrins produktionskapacitet ha byggts ut. Därmed bedöms industrin åter bygga upp lagren av färdigvaror och produkter i arbete.

Sedan ett år tillbaka har leverantörernas leveranstider ökat. Detta har tillsammans med ökningen av industriproduktionen minskat lagren av insatsvaror, och företagets omdöme om råvarulagren ligger på en låg nivå. Under första kvartalet ökade dock lagren av insatsvaror. Den dämpade exporttillväxten väntas innebära att industrin även under resterande delen av 2007 och 2008 kan återuppbygga sina insatsvarulager.

Lageruppbyggnaden inom handeln var under 2006 mycket svag. Lageromdömena inom handeln ligger nu på en låg nivå, vilket indikerar att handeln vill öka lagren. Givet den starka inhemska efterfrågan framöver bedöms lagren i handeln minska 2007, för att fylla på igen 2008.

Lagren ökar BNP-tillväxten 2007

Under 2007 kommer ett positivt bidrag från framförallt industrins lager att innebära ett bidrag till BNP-tillväxten på 0,2 procentenheter. Lagerförändringarna 2008–2010 förutses däremot inte påverka BNP-tillväxten.

3.4 Hushållens konsumtion

God konsumtionsökning under första halvåret

Sedan 2001, då konsumtionsutvecklingen var mycket svag, har hushållens konsumtion ökat allt mer. Den successivt ökande konsumtionen förklaras av stigande disponibla inkomster samt värdeökningar på reala och finansiella tillgångar. Sedan mitten av 2005 har dessutom en allt ljusare situation på arbetsmarknaden bidragit till en ökande konsumtion.

Under första halvåret 2007 var ökningen i hushållens konsumtion 2,5 % jämfört med samma period året innan. Konsumtionsökningen under första halvåret förklaras framför allt av högre konsumtion av sällanköpsvaror, särskilt hemelektronik men även kläder och möbler. Konsumtionen av energi fortsatte däremot att minska till följd av att hushållen byter till mer energisnåla uppvärmningssystem samt att vädret varit varmt.

Mycket goda förutsättningar för stark konsumtion

År 2006 ökade hushållens reala disponibla inkomster med 2,2 %. I år väntas ökningen bli markant högre. I reala termer väntas den disponibla inkomsten öka med 5,4 %. Den starka utvecklingen har i huvudsak två förklaringar. För det första är arbetsmarknaden stark. Såväl arbetade timmar som timlön ökar snabbare i år än 2006, vilket sammantaget innebär att hushållens löneinkomster ökar med 7,1 %. För det andra minskar inkomstskatterna som ett resultat av det från årsskiftet införda jobbskatteavdraget. Också andra skattereformer påverkar utvecklingen 2007. Den ökar t.ex. av slopandet av förmögenhetsskatten men minskar av att exempelvis avgiften till arbetslöshetskassorna har höjts.

Tabell 3.4 Hushållens disponibla inkomster

Procentuell förändring, löpande priser om ej annat anges

	Mdkr 2006	2006	2007	2008	2009	2010
Lönesumma ¹	1 137	5,4	7,1	6,4	5,2	4,0
Arbetade timmar	–	2,0	3,1	1,2	0,3	-0,2
Timlön ²	–	3,4	4,4	5,1	4,9	4,2
Transfereringar från offentlig sektor	497	1,8	-0,9	2,4	4,2	4,8
Övriga inkomster	302	2,8	5,9	5,8	5,1	4,9
Skatter och avgifter	-559	5,3	-0,4	2,6	5,1	4,6
Nominell disponibel inkomst	1 379	3,5	7,0	6,3	4,9	4,2
Prisindex	–	1,3	1,5	2,2	2,4	2,4
Real disponibel inkomst	1 379	2,2	5,4	4,0	2,5	1,8
Plånboksversionen av real disponibel inkomst		3,6	5,8	3,6	2,7	1,9

¹ Lönesumman motsvarar antalet arbetade timmar multiplicerat med timlön.

² Enligt nationalräkenskaperens definition.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Transfereringarna från offentlig sektor till hushållen minskar 2007. Det är främst de arbetslöshetsrelaterade transfereringarna som minskar som en konsekvens av den allt starkare arbetsmarknaden och sänkta ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen. Även ohälsorelaterade hushållstransfereringar minskar mellan åren. Övriga inkomster, exempelvis inkomst av bostad, ökar förhållandevis starkt 2007.

Nästa år väntas den reala disponibla inkomsten öka med 4,0 %, vilket, i ett historiskt perspektiv, får betraktas som en stark utveckling. Utvecklingen 2008 förklaras till stor del av att arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas gynnsamt. Hushållens löneinkomster ökar nästa år med 6,4 %. Samtidigt innebär det utökade jobb-

skatteavdraget att inkomstskatterna sänks med ytterligare ca 11 miljarder kronor.

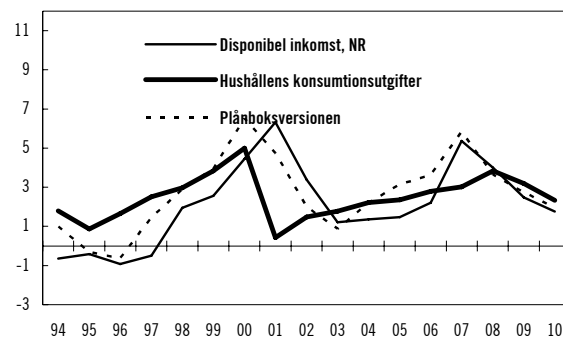
Under 2009 och 2010 väntas den reala disponibla inkomsten öka mer måttligt, med 2,5 % 2009 och 1,8 % 2010.

Utvecklingen av disponibelinkomsten enligt NR-definitionen är vissa år svårtolkad eftersom den påverkas negativt de år då hushållens kapitalvinster ökar och positivt de år då kapitalvinsterna minskar. Den kapitalvinstskatt hushållen betalar minskar disponibelinkomsten medan den faktiska kapitalvinsten inte gör det. Ett alternativt mått som rensar för dessa effekter och som bättre belyser förändringen av hushållens köpkraft är utvecklingen av disponibelinkomsten enligt plånboksversionen (se närmare beskrivning av metoden i 2007 års ekonomiska vårproposition, Bilaga 1 Svensk ekonomi, sidan 33). Hur dessa mått förhåller sig till varandra illustreras i tabell 3.4 och i diagram 3.9.

Den lägre utvecklingstakten i NR-versionen 2006 beror på att hushållens skatt på kapitalvinster steg kraftigt mellan 2005 och 2006 samt på att driftsöverskott för egna hem samtidigt sjönk. Det motsatta gäller 2008 då kapitalvinsterna minskar vilket får till följd att disponibelinkomsten enligt NR-versionen ökar snabbare än disponibelinkomsten enligt plånboksversionen.

Diagram 3.9 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter

Procentuell utveckling, fasta priser, referensår 2006

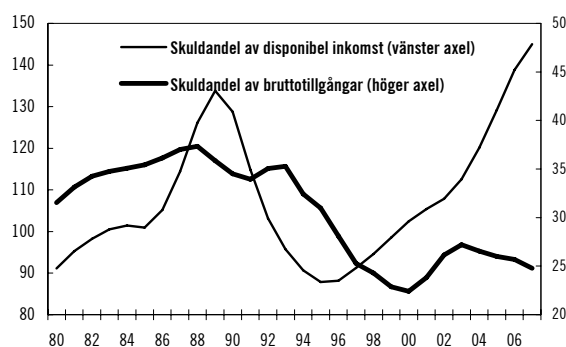
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Förutom att hushållens disponibla inkomster har ökat och väntas fortsätta att utvecklas starkt gynnas konsumtionen av att hushållens finansiella tillgångar stigit i värde de senaste åren. Sedan början av 2003 fram till slutet av andra kvartalet 2007 har hushållens finansiella förmögenhet ökat i värde med ca 70 %. Den senaste tiden har dock värdeökningen dämpats något av oron på de finansiella marknaderna.

Förutom finansiella tillgångar har hushållen också tillgångar i småhus och bostadsrättsandelar. Uppskattningsvis steg värdet av hushållens bostadstillgångar med nästan 12 % under första halvåret 2007. Den dämpning av prisöknings-takten för småhus som vi sett sedan början av 2006 har de senaste månaderna upphört och priserna har ökat lite snabbare igen. Den senaste tidens ränteuppgång verkar ännu inte ha haft någon nämnvärt dämpande effekt på bostadspriserna. Borttagandet av den statliga fastighets-skatten bör inte få effekter på huspriserna på lång sikt eftersom förslaget ska finansieras inom bostadssektorn⁸. På kort och medellång sikt kan emellertid priserna förväntas stiga till följd av att den årliga kostnaden för att bo blir lägre, särskilt i områden där taxeringsvärdena är höga.

Diagram 3.10 Hushållens skulder

Procent

Anm.: 2007 innehåller uppgifter till och med andra kvartalet.

Källor: Statistiska centralbyrån, Finansinspektionen och Finansdepartementet.

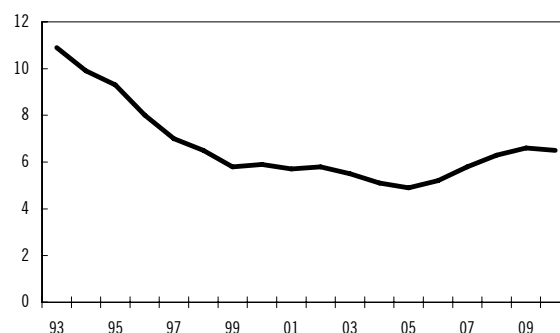
Hushållens skulder har fortsatt att öka och skuldökningen är nära knuten till prisuppgången på bostäder. Skulderna som andel av hushållens disponibla inkomster har stigit kraftigt och ligger nu på högre nivåer än i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet, se diagram 3.10. Skulderna som andel av hushållens samlade tillgångar, både bostads- och finansiella tillgångar, har däremot minskat.

Hushållen har under flera års tid gynnats av låga räntor, se diagram 3.11. Räntorna förutses visserligen fortsätta stiga under prognosperioden men ränteutgifterna bedöms ändå ligga kvar på relativt låga nivåer. Den ökande skuldsättningen

gör emellertid hushållen känsliga för ytterligare räntehöjningar.

Diagram 3.11 Hushållens ränteutgifter

Procent av disponibel inkomst

Anm.: Ränteutgifterna är ej justerade för FISIM.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Konsumtionen väntas ta fart framöver

Under slutet av 2007 och i början av 2008 förutses konsumtionen öka i en allt snabbare takt.

Tillgängliga indikatorer visar sammantaget på en god ökning av konsumtionen de närmaste månaderna. I KI:s hushållsbarometer är hushållens förväntningar på ett års sikt fortsatt positiva, både vad gäller den egna och den svenska ekonomin. En stor andel av hushållen tror dessutom att arbetslösheten kommer fortsätta att falla. I KI:s företagsbarometer redovisar företagen inom detaljhandeln att försäljningsvolymen har ökat kraftigt och att den förväntas fortsätta öka under hösten. Enligt SCB:s och Handels Utredningsinstitutets index över omsättningen i detaljhandeln var volymtillväxten fortsatt hög i juli.

Det är framför allt den kraftiga ökningen av disponibelinkomsterna som gör det möjligt för hushållen att öka sin konsumtion. Tidigare genomförda och i den här propositionen föreslagna skattelättnader bedöms medföra att hushållens disponibla inkomster stiger mycket kraftigt både i år och nästa år.

Konsumtionen gynnas ytterligare av att hushållens förmögenhetsställning i utgångsläget är god.

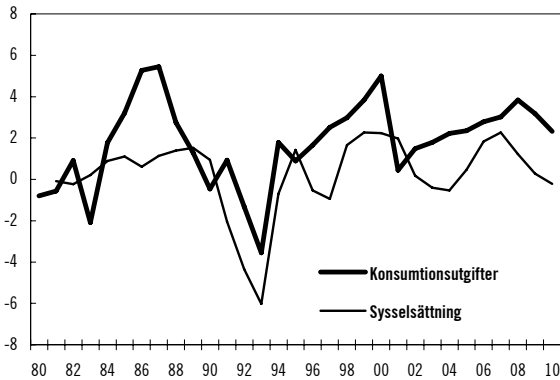
Utvecklingen på arbetsmarknaden är också en viktig förutsättning för att hushållens konsumtion ska kunna ta fart framöver, se diagram 3.12. Förutom att en stigande sysselsättning påverkar hushållens inkomster, har den också stor betydelse för hushållens tillförsikt inför framtiden och därmed för hushållens benägenhet att kon-

⁸ Den statliga fastighetsskatten ersätts med en kommunal fastighetsavgift, höjd kapitalvinstskattesats samt förändrade regler för uppskov.

sumera i stället för att spara. Sysselsättningen har ökat kraftigt de senaste två åren och den positiva utvecklingen väntas fortsätta under prognosperioden om än i en mer dämpad takt.

Diagram 3.12 Sysselsättning och hushållens konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Även om ökningstakten för hushållens konsumtion var god under inledningen av 2007 finns det mycket som talar för att den borde varit ännu högre. Den kraftiga ökningen av disponibel inkomst tillsammans med stigande sysselsättning och god förmögenhetsställning visar på exceptionellt gynnsamma förutsättningar för hushållens konsumtion. Hushållen har emellertid valt att spara en större andel av inkomsten än vad som var väntat. Det kan finnas många olika anledningar till att hushållens konsumtion inte ökat mer. Eventuellt finns ett visst mått av försiktighetssparande hos hushållen. Ytterligare en förklaring skulle kunna vara att det för hushållen tar längre tid än man trott att anpassa sin konsumtion till den nya högre inkomsten. Under återstoden av prognosperioden väntas emellertid hushållens konsumtion ta fart till följd av de mycket gynnsamma förutsättningarna. Att hushållens konsumtion inte utvecklats i enlighet med tidigare samband mellan inkomst, förmögenhet och konsumtion gör dock prognosen osäker.

Sammanfattningsvis bedöms hushållens konsumtionsutgifter öka med 3 % 2007 och med 3,8 % 2008.

Även på lite längre sikt bedöms förutsättningarna för en hög konsumtionstillväxt vara gynnsamma till följd av en fortsatt god inkomstökning, en stark förmögenhetsställning och ett högt sparande i utgångsläget. I beräkningarna för 2009 och 2010 väntas hushållens konsumtion

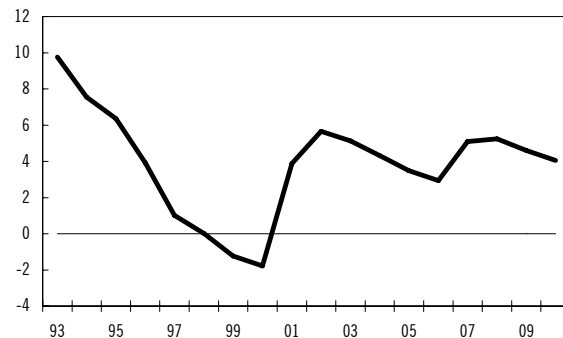
öka med 3,2 % respektive 2,3 %, vilket är starkare än den historiska genomsnittstakten sedan 1980.

Hushållens sparande

År 2006 uppgick hushållens egna sparande till drygt 40 miljarder kronor, motsvarande 2,9 % av hushållens disponibla inkomster. I år beräknas hushållens egna sparande stiga till 75 miljarder kronor, vilket motsvarar 5,1 % av hushållens disponibla inkomster. Hushållens nettosparande i avtalspensioner (inklusive premiepensions-sparande) beräknas i år uppgå till 85 miljarder kronor, vilket ger en total sparkvot på 10,3 %.

Diagram 3.13 Hushållens eget sparande

Procent av disponibel inkomst

Anm.: Eget sparande är hushållens nettosparande exklusive sparande i avtalspensioner och premiepensionssystemet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I förhållande till 2006 ökar hushållens egna sparande tämligen markant, som ett resultat av den starka inkomstuppgången. Sparandet 2008 väntas ligga kvar på samma nivå som 2007 för att därefter sjunka successivt 2009 och 2010.

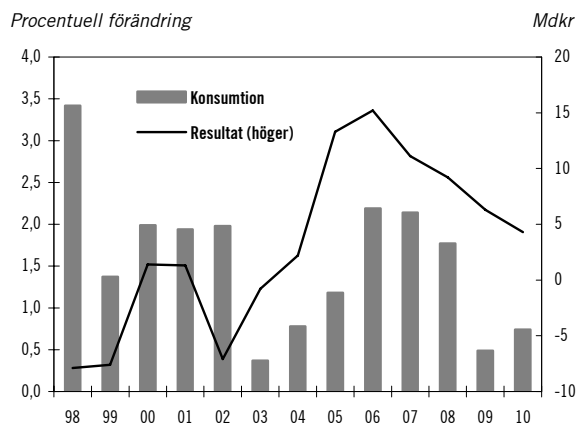
3.5 Offentlig konsumtion

Kommunal konsumtion fortsätter att öka starkt 2007–2008

Kommunal konsumtion ökade med i genomsnitt ca 2 % per år under perioden 1998–2002. Stora finansiella underskott innebar en inbromsning av konsumtionen 2003 och 2004 innan den 2005 återigen tog fart i samband med ökade statsbidrag till kommunsektorn. Kommunsektorns ekonomiska resultat stärktes kraftigt och blev för första gången på många år positivt, även inom landstingssektorn. Resultatet stärktes yt-

terligare 2006 trots en konsumtionsutveckling på 2,2 % (se diagram 3.14). Under första halvåret 2007 har konsumtionen ökat med 2,1 % jämfört med samma period föregående år, vilket också är prognosen för helårets ökning. I huvudsak är det arbetade timmar och sociala naturaförmåner⁹ som driver konsumtionen.

Diagram 3.14 Kommunal konsumtionsvolym och resultat

Anm.: Kommunsektorns ekonomiska resultat före extraordinära poster. Konsumtionsutgifterna har 1998 justerats för landstingens övertagande av ansvaret för läkemedelsförmånen samt 2000 för flytten av Svenska kyrkan från kommunsektorn till hushållens ideella organisationer.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Goda inkomstökningar för kommunsektorn även 2008 (se avsnitt 5.6) innebär fortsatt högt resultat trots en konsumtionstillväxt på 1,8 %. Från och med 2008 har även kommuner och landsting möjlighet att anställa personal genom s.k. nystartsjobb. Satsningen ger ett positivt bidrag till arbetade timmar och kommunal konsumtion 2008 och 2009.

I samband med att inkomsterna växer långsammare 2009 och 2010 förväntas utrymmet för ökad konsumtionsvolym att minska och därigenom bedöms konsumtionen växa långsammare än under 2007–2008. Konsumtionen förväntas öka med i genomsnitt 0,6 % per år, vilket innebär att de kommunala verksamheterna kan växa ungefär i takt med vad den demografiskt betingade efterfrågan på kommunsektorns tjänster motiverar.

Måttlig ökning av statlig konsumtion i år

Under perioden 2000–2005 var den genomsnittliga nivån avseende statlig konsumtionsvolym i stort sett oförändrad. Variationerna mellan åren var dock relativt stora, från en minskning med 3 % 2000 till en ökning med 3 % 2002. År 2006 ökade den statliga konsumtionen med 0,8 % i fasta priser. Trots satsningar avseende rättstrygghet, internationella operationer, forskning m.m. indikerar ett svagt utfall det första halvåret att statlig konsumtion beräknas öka med endast 0,3 % i år.

Med anledning av en låg uppräknings av anslagen 2008 väntas statlig konsumtion minska med 0,9 % nästa år. För 2009–2010 förutses en minskning med i genomsnitt ca 1 % per år.

Sammantaget beräknas offentlig konsumtion öka med 1,6 % i år och 1,0 % nästa år. Därefter väntas ökningstakten avta ytterligare och i genomsnitt uppgå till 0,2 % per år 2009–2010.

3.6 Import

Varuimporten något svagare under första halvåret 2007

Enligt preliminär statistik från NR växte importen med 9,2 % under det första halvåret i år jämfört med motsvarande period 2006, vilket är en relativt hög tillväxt sett ur ett historiskt perspektiv. Det är framför allt importen av tjänster som har utvecklats starkt, medan importen av varor har utvecklats något svagare. Varuimporten styrs av utvecklingen av varuexporten, investeringar, lager och hushållens konsumtion. Det första halvåret 2007 har investeringarna växt kraftigt, hushållens konsumtion har ökat i god takt, medan tillväxten i varuexporten har bromsat in.

Priserna på importerade varor förväntas falla

Priserna på bearbetade varor som t.ex. icke-varaktiga konsumtionsvaror samt livsmedel och dryck har ökat under första halvåret 2007. Däremot fortsatte priserna på teleprodukter, el- och optikprodukter, kontorsmaskiner och datorer att sjunka. Enligt SCB:s importprisindex har importpriserna totalt sett ökat hittills i år. Det beror framför allt på en ökning av importpri-

⁹ Sociala naturaförmåner utgörs av den offentliga sektorns köp av varor och tjänster – producerade av marknadsproducenter – som levereras till hushållen utan vidare bearbetning, t.ex. läkemedelsförmåner, privata förskolor etc.

serna på råvaror, där främst priserna på råolja, petroleumprodukter och olika metaller stigit kraftigt under första halvåret 2007.

Även om importpriserna på bearbetade varor har stigit så har de inhemska priserna på bearbetade varor ökat ännu mer, vilket har ökat benägenheten att importera.

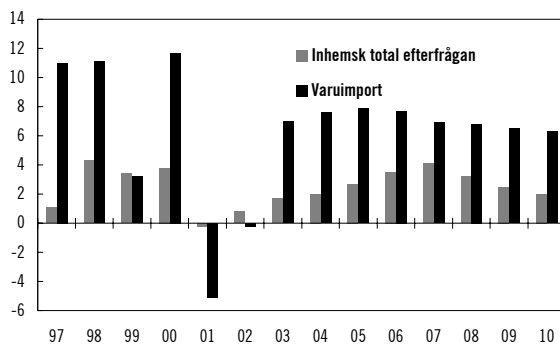
Under återstoden av 2007 väntas kronan förstärkas och således dämpa importprisökningen 2007 och 2008. Priset på råolja, mätt i dollar, bedöms öka svagt både i år och nästa år, men kronans förstärkning gentemot dollarn leder till sjunkande priser på råolja i svenska kronor. Den internationella efterfrågan på övriga råvaror fortsätter att vara stark i år, vilket håller kvar priserna på höga nivåer.

Varuimporten fortsatt god

Efter en tillfällig inbromsning i början av 2007 förväntas varuexporten öka i god takt under andra halvåret 2007 vilket bedöms öka importbehovet. Samtidigt tar hushållens konsumtion fart och bidrar till ökad import andra halvåret 2007 och 2008. Dessutom väntas en lageruppbyggnad av insatsvaror inom industri och en viss del av lageruppbyggnad bedöms tillgodoses via ökad import. Sammantaget bidrar detta till att varuimporten växer snabbt framöver (se diagram 3.15).

Diagram 3.15 Varuimporten och inhemska total efterfrågan

Årlig procentuell förändring

Anm.: Inhemska total efterfrågan utgörs av summan av hushållens konsumtion, offentlig konsumtion, investeringar och lager.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den svagare prisutvecklingen på importerade varor i förhållande till inhemska producerade varor, bl.a. som en följd av kronförstärkningen, bidrar också till en fortsatt god efterfrågan på importerade varor.

I år förutses en mycket god investeringsutveckling, i synnerhet när det gäller maskininve-

steringar, som delvis realiseras genom ökad import av investeringsvaror.

De senaste tre åren har raffinaderierna minskat sina råoljelager. Nu förväntas raffinaderierna öka sin import av råolja igen. Efter en nedgång av importen av petroleumprodukter antas den åter öka igen andra halvåret 2007 och 2008. En stark krona och ett svagt stigande råoljpris bidrar till en stark efterfrågan på råolja och petroleumprodukter, som tillsammans står för ungefär 12 % av den totala varuimporten.

Till följd av en svagare investeringstillväxt nästa år dämpas den inhemska efterfrågan 2008, även om den fortfarande är stark. Således antas varuimporten öka lite långsammare än i år.

Sammantaget väntas importen av varor öka med 7,4 % i år och 6,5 % 2008 (se tabell 3.5).

Under 2009 och 2010 beräknas importens ökningstakt dämpas till följd av en dämpad efterfrågan i ekonomi. Total import beräknas öka med 6,5 % 2009 och 6,3 % 2010.

Tabell 3.5 Import av varor och tjänster samt prisutveckling

	Mdkr 2005	Procentuell volymförändring				
		2006	2007	2008	2009	2010
Varuimport	928	7,7	6,9	6,8	-	-
Bearbetade varor ¹	683	9,8	8,4	8,2	-	-
Tjänsteimport	296	8,5	9,0	5,8	-	-
Totalimport	1 225	7,9	7,4	6,5	6,5	6,3
Importpris	-	3,5	0,0	-0,6	0,6	1,7

¹ Varugrupper enligt SNI.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

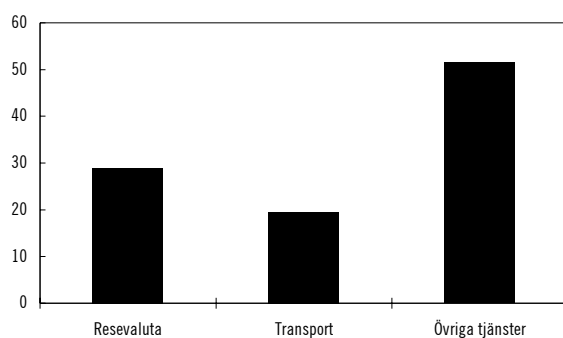
Stark tjänsteimport

Under första halvåret ökade tjänsteimporten kraftigt och var ungefär 10 % högre än under samma period förra året. Konsulttjänster, licenser, patent och banktjänster utgör den största posten i tjänsteimporten. Den prognostiserade goda tillväxten i varuimporten bedöms även bidra till en högre efterfrågan på importen av dessa tjänster. Även importen av transporttjänster väntas öka som en följd av en ökad varuimport.

Nästan en tredjedel av tjänsteimporten utgörs av svenska resenärers utgifter i utlandet (se diagram 3.16). Med en konsumtion som väntas ta fart och ett stigande värde på kronan bedöms resandet och därmed konsumtionen i utlandet också öka i god takt framöver.

Diagram 3.16 Tjänsteimportandelar 2006

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Med en stark inhemsk efterfrågan och en stark krona anses förutsättningarna således vara goda för en stark tjänsteimporttillväxt under prognosperioden. Sammantaget väntas importen av tjänster öka med 9,0 % 2007 och med 5,8 % 2008.

3.7 Produktion

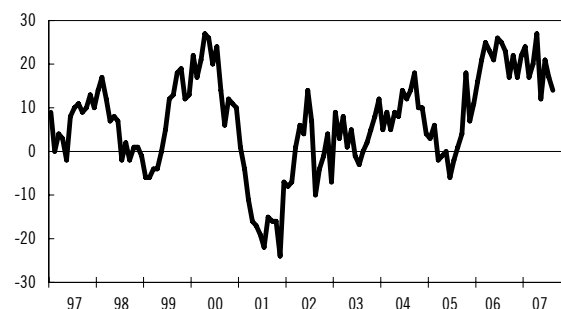
Lugnare industrikonjunktur

Den svenska industrikonjunkturen var stark 2006, och den totala industriproduktionen ökade med 5,4 %. Bakom produktionsökningen låg en hög efterfrågan från både hemma- och exportmarknaden.

Under 2007 har industrikonjunkturen gått in i en lugnare fas, vilket hänger samman med avmattningen i världsmarknadsefterfrågan (VME, se avsnitt 3.1). Detta speglas också i KI:s barometer som visar en trendmässig försvagning av orderingen från exportmarknaden (se diagram 3.3 i avsnitt 3.1). Avmattningen i industriproduktionen till följd av svagare efterfrågan på svenska varor i utlandet har i viss utsträckning motverkats av en lageruppbyggnad och en fortsatt stark efterfrågan från den inhemska marknaden (se diagram 3.17). Sammantaget ökade den totala produktionen i industrin med 3,7 % det första halvåret 2007 jämfört med motsvarande period 2006.

Diagram 3.17 Orderingång från hemmamarknaden till tillverkningsindustrin

Säsongrensade netttotal

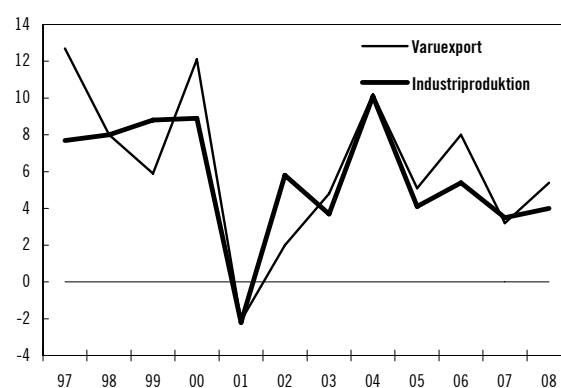
Anm.: Nettototalen definieras som skillnaden mellan andelen företag som uppgivit att orderingen har ökat respektive minskat.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Förutsättningarna för att industriproduktionen ska fortsätta att växa är i grunden goda då efterfrågan på svenska produkter i utlandet, mätt med VME, bedöms vara stabil. Dessutom har de senaste årens stora investeringar inom bl.a. gruv- massa och pappersindustri medfört utökad produktionskapacitet. Enligt KI:s barometer är också konkurrensläget gynnsamt, framför allt på den för svensk industri viktiga EU-marknaden. I detta stadiet av konjunkturcykeln, med en svagare produktivitetutveckling och ökande lönekostnader, kan dock industrin inte räkna med en lika gynnsam utveckling av de relativa enhetsarbetskostnaderna som de senaste åren.

Diagram 3.18 Industriproduktion och varuexport

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Varuexporten väntas återhämta sig 2008 då VME stärks på nytt (se avsnitt 3.1). Eftersom den svenska industrin är starkt exportorienterad så följer varuexporten och industriproduktionen ett liknande mönster (se diagram 3.18), och därför förutses också industriproduktionen växa snabbare 2008 än 2007. Sammanfattningsvis

beräknas industriproduktionen öka med 3,5 % 2007 och 4,0 % 2008 (se tabell 3.6).

Tabell 3.6 Näringslivets produktion

	Mdkr 2006	Procentuell volymförändring				
		2006	2007	2008	2009	2010
Varuproducenter	754	4,9	3,3	3,4	-	-
varav: Industri	518	5,4	3,5	4,0	-	-
Bygg	124	8,2	6,4	3,7	-	-
Tjänste- producenter	1 170	5,5	4,1	4,0	-	-
Näringslivet totalt	1 924	5,3	3,8	3,8	3,0	2,6

Anm.: Med produktion avses förädlingsvärde, dvs. bruttoproduktion minus insatsförbrukning.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den starka byggkonjunkturen mattas gradvis

Byggproduktionen har ökat kraftigt de senaste åren. Bakom ökningen ligger främst en hög tillväxt i bostadsinvesteringar, men på senare tid även också i bygginvesteringar inom kommunsektorn, industrin och den kommersiella fastighetssektorn.

Den starka konjunkturen inom byggindustrin har fortsatt under 2007. KI:s barometer har indikerat fortsatta ökningarna av såväl ordergång som sysselsättning och byggande. Resursbristen har enligt barometern varit påtaglig då mer än hälften av byggföretagen under ett års tid uppgett att brist på arbetskraft utgör det främsta hindret för ökad produktion. Resursbristen förefaller dock hittills ha fått ett begränsat genomslag på produktionstillväxten. På lite längre sikt, ett år, indikerar KI:s barometer emellertid en betydligt mer dämpad byggkonjunktur. I takt med att såväl bostadsinvesteringar som övriga bygginvesteringar mattas, väntas produktionstillväxten inom byggindustrin bli något lägre. Sammantaget bedöms den totala byggproduktionen öka med 6,4 % 2007 och 3,7 % 2008.

Fortsatt god tjänsteproduktion

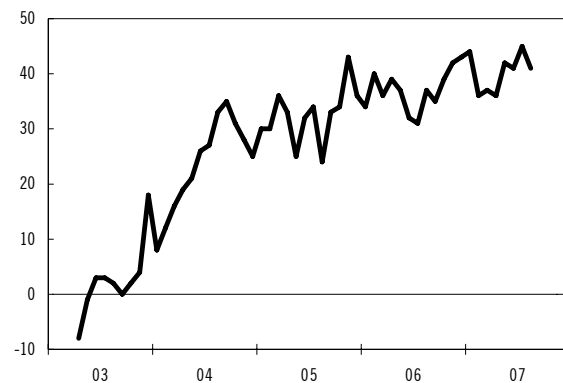
Tjänsteproduktionen växte kraftigt 2006, och under 2007 har den goda utvecklingen fortsatt, om än i en något lugnare takt. Det är bl.a. produktionen av företagstjänster och hushålls-

tjänster som växt i god takt det första halvåret 2007.

Enligt KI:s barometer är efterfrågeläget starkt inom flertalet branscher inom tjänstesektorn såsom exempelvis uppdragsverksamhet, transport, fastighetsmäklare och fastighetsförvaltare, och hotell och restauranger. Inom handeln fortsätter också den goda konjunkturen. En majoritet av företagen inom handeln rapporterar ökade försäljningsvolymerna, och en bit in i det tredje kvartalet i år uppgav nio av tio företag vara nöjda med läget.

Diagram 3.19 Konfidensindikator, privata tjänstenärings

Säsongrensade värden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Efterfrågeutvecklingen i ekonomin medför att tjänsteproduktionstillväxten blir hög 2007 och 2008. Produktionen av företagstjänster har efter ett mycket starkt fjolår gått in i en lugnare fas, vilket sannolikt hänger samman med avmattningen i industrikonjunkturen. Företagstjänsterna väntas fortsätta att växa i god takt 2008 då industrikonjunkturen stärks på nytt samtidigt som tjänsteexportens gynnsamma utveckling håller i sig. Den snabbt växande hushållskonsumtionen stimulerar produktionen inom handel, hushållstjänster, och även inom övriga tjänster såsom exempelvis hotell och restauranger. För tjänstesektorn som helhet väntas produktionstillväxten uppgå till 4,1 % 2007 och till 4,0 % 2008.

Sammanfattningsvis medför efterfrågeutvecklingen i den svenska ekonomin att näringslivets totala produktion växer i god takt under prognosåren. Näringslivets produktion väntas öka med 3,8 % både 2007 och 2008. Under kalkylåren 2009 och 2010 dämpas BNP-tillväxten, och produktionstillväxten i näringslivet beräknas då bli 3,0 % respektive 2,6 %.

Offentlig produktion

Produktion av välfärdstjänster har sedan början av 1990-talet i allt större utsträckning bedrivits i näringslivet. Offentligt finansierad verksamhet har lagts ut på entreprenad, andelen inhyrd personal har ökat, viss verksamhet har privatiserats eller bolagiserats. Denna utveckling har inneburit att offentlig konsumtion ökat snabbare än offentlig produktion.

Förra året ökade produktionen inom kommunal sektor med 1,3 %, samtidigt som konsumtionen ökade med 2,2 %. Kommunal konsumtion drevs i huvudsak av en ökning av sociala naturaförmåner¹⁰, som inte ingår i den kommunala produktionen. En starkare utveckling av arbetade timmar i kommunsektorn väntas innebära att produktionen ökar med 1,9 % i år och 1,8 % nästa år. Åren 2009–2010 blir inkomstutvecklingen relativt svag till följd av att de generella statsbidragen är nominellt oförändrade. Därmed förutses den kommunala produktionen växa långsammare, i genomsnitt med 0,6 % per år.

Under 2006 ökade den statliga produktionen med 0,6 %. Innevarande år väntas utvecklingen stärkas och produktionen bedöms öka med 1,2 %, delvis driven av en starkare tillväxt i arbetade timmar. Under 2008–2010 förväntas arbetade timmar minska eftersom en låg uppräkningsgrad av anslagen 2008 betyder att utrymmet för statliga utgifter minskar. Trots att arbetade timmar i staten minskar 2008–2010 väntas produktionen vara i princip oförändrad i och med den höga kapitalförslitningen.

Sammanfattningsvis väntas produktionen i offentlig sektor öka med i genomsnitt ca 1,0 % per år 2007–2010. Till ökningen bidrar att ny-startsjobben nu föreslås omfatta den offentliga sektorn.

3.8 Bytesbalans

De stora överskotten i utrikeshandeln bidrar till att den svenska bytesbalansen fortsätter att överstiga 7 % av BNP. Förutom varu- och tjänstehandeln består bytesbalansen av löpande transfereringar, dvs. Sveriges avgift till EU och utlandsbistånd. Även faktorinkomster, dvs. löner och avkastning på kapital, ingår och lämnar ett positivt bidrag till bytesbalansen.

Under prognosperioden bedöms handelsnettot bidra något mindre till bytesbalansens utveckling samtidigt som tjänstenettot förstärks ytterligare. De löpande transfereringarna väntas minska något under prognosperioden, vilket bidrar till bytesbalansens förstärkning. Sammantaget bedöms bytesbalansöverskottet som andel av BNP uppgå till 7,3 % i år och 7,4 % nästa år, för att sedan öka successivt till 7,8 % av BNP 2010.

3.9 Bruttonationalinkomst

Bruttonationalinkomsten (BNI) beräknas genom att man till BNP i löpande priser adderar svenska inkomster i utlandet – t.ex. kapitalavkastning och löner – och subtraherar utländska inkomster i Sverige. BNI ligger till grund för bl.a. biståndsanslaget och EU-avgiften.

Sveriges nettoställning gentemot omvärlden har förstärkts under de senaste åren och primärinkomsterna har kommit att bidra positivt till BNI-utvecklingen. Som en följd av detta var Sveriges BNI i löpande priser högre än BNP förra året och väntas förbli så under resten av prognosperioden. I löpande priser bedöms BNI öka med 6,3 % i år och 6,0 % nästa år. Under 2009–2010 antas BNI öka i samma takt som BNP i löpande priser, dvs. 5,5 % respektive 4,9 % per år.

¹⁰ Sociala naturaförmåner utgörs av den offentliga sektorns köp av varor och tjänster – producerade av marknadsproducenter – som levereras till hushållen utan vidare bearbetning, t.ex. läkemedelsförmåner, privata förskolor etc.

Långsiktiga effekter av regeringens ekonomiska politik

Att uppnå en varaktigt hög sysselsättning är av största vikt för att upprätthålla en stark ekonomi, stabila och starka offentliga finanser och för att minska utanförskapet. Regeringen har tidigare genomfört och aviserat ett antal reformer som syftar till att varaktigt höja sysselsättningen. I denna proposition föreslås ytterligare reformer. Denna fördjupningsruta redogör för hur regeringens ekonomiska politik bedöms påverka den ekonomiska utvecklingen. De reformer som genomförs och aviserats väntas i hög grad påverka utvecklingen de närmaste åren, men de bedöms få full effekt först om 5 till 10 år.

Effekter av reformer som genomförts och aviserats i tidigare propositioner

I budgetpropositionen för 2007 och vårpropositionen 2007 aviserades flera reformer som syftade till att öka incitamenten för att arbeta och anställa samt till att få lönebildningen att fungera bättre. Dessutom föreslogs förändringar i omfattningen av och inriktningen på arbetsmarknadspolitiken.

Sammantaget bedöms dessa förslag leda till att arbetskraften ökar med 1,7 % på lång sikt. Eftersom förslagen bedöms leda till att arbetsmarknadens funktionssätt förbättras väntas också jämviktsarbetslösheten minska. Sysselsättningen stiger därmed sammantaget med 2,5 %. Reformerna väntas leda till att personer som i dagsläget står relativt långt ifrån arbetsmarknaden får jobb. Dessa personer bedöms dock arbeta färre timmar och ha en något lägre produktivitet än genomsnittet för de som är sysselsatta i dag. Reformerna som helhet, i synnerhet jobbskatteavdraget, bedöms dock bidra till att de som är på arbetsmarknaden i genomsnitt ökar sin arbetstid. Nettoeffekten på medelarbetstiden bedöms därför bli positiv. Sammantaget bidrar reformerna till att BNP ökar med 2,3 % på lång sikt. Till år 2010 är effekterna något mindre eftersom det bedöms ta tid innan reformerna får fullt genomslag i ekonomin.

Osäkerheten är dock stor vad gäller reformernas effekter på den ekonomiska utvecklingen. Finansdepartementets bedömning av

reformernas effekter baseras i huvudsak på ekonomisk forskning. Inom forskningslitteraturen finns dock betydande skillnader i resultaten mellan olika studier, vilket försvårar bedömningarna.

Till följd av en fördjupad analys bedöms nu effekterna på sysselsättningen och BNP av reformerna bli större än vad som förutsågs i 2007 års ekonomiska vårproposition. Den förändrade bedömningen beror i huvudsak på att jobbskatteavdragets effekter på sysselsättningen förväntas bli större. Tidigare beräkningar grundades på hur förändringar i marginalskatten ökar incitamenten att arbeta. Den nya bedömningen grundar sig i stället på en beräkning av hur sysselsättningen påverkas av att den s.k. tröskeleffekten förändras¹¹. Utformningen av jobbskatteavdraget skapar starka incitament att övergå från att vara exempelvis arbetslös till att arbeta, dvs. tröskeleffekten minskar markant. Incitamentsförändringen till följd av jobbskatteavdraget är därmed betydligt större än vad förändringen av marginalskatten indikerar. Reformerna bedöms dock ha en något större negativ effekt på produktiviteten än tidigare. Det beror på att de tillkommande sysselsatta nu bedöms ha en lägre genomsnittlig produktivitet än vad som antogs i vårpropositionen bl.a. till följd av att det nu är fler personer som blir sysselsatta genom reformerna.

Fler reformer höjer sysselsättningen och BNP ytterligare

I denna proposition föreslås fler reformer för att varaktigt höja sysselsättningen:

- Jobbskatteavdraget utvidgas vilket ökar incitamenten att arbeta. Därmed höjs sysselsättningen ytterligare.
- En s.k. arbetslöshetsavgift ersätter den förhöjda finansieringsavgiften i arbetslöshetsförsäkringen. Reformen innebär att sambandet mellan arbetslösheten och avgifterna till arbetslöshetskassan stärks. Reformen bedöms ha en återhållande effekt på lönekraven. Arbetslöshetsavgiften kan på så sätt bidra till en bättre fungerande

¹¹ Tröskeleffekten mäter hur en individ påverkas ekonomiskt av att gå från ett tillstånd till ett annat, exempelvis från att inte delta i arbetskraften till att arbeta.

lönebildning och därigenom en lägre jämviktsarbetslöshet och en varaktigt högre sysselsättning.

- En begränsning av möjligheten att erhålla ersättning vid deltidsarbetslöshet införs. Förslaget syftar främst till att minska ett eventuellt överutnyttjande av arbetslöshetsersättningen och bedöms inte ha några större effekter på arbetsutbudet. Antalet heltidsarbetande bedöms öka samtidigt som antalet sysselsatta förväntas minska något.

- Förändringar i sjukförsäkringen genomförs, där det bl.a. avsätts mer resurser för rehabilitering. De kvantitativa effekterna av dessa förslag är svåra att bestämma men sammantaget bedöms de ha en viss positiv effekt på medelarbetstiden då sjukfrånvaron väntas minska.

- Nystartsjobben blir tillgängliga även för offentlig sektor. Dessutom införs särskilda nystartsjobb, s.k. nyfriskjobb, för de som sedan minst ett år på heltid fått sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjuk- eller aktivitetsersättning. Skattelättnaden för nyfriskjobben kommer i de flesta fall vara dubbelt så stor som för nystartsjobben. De som har varit deltidsarbetslösa mer än två år kommer också tillfälligt att kunna kvalificera sig för ett nystartsjobb. Möjligheten för dessa att få ett nystartsjobb gäller bara under 2008 och varaktigheten är högst ett år. Dessa förändringar bedöms öka sysselsättningen.

- Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program minskas ytterligare. Detta bedöms resultera i att inläsningen av arbetskraft minskar och rörligheten på arbetsmarknaden ökar. Därmed bedöms sysselsättningen öka.

De positiva sysselsättningseffekterna av ovan nämnda förslag motverkas i viss mån av finansieringen av avskaffandet av den statliga fastighets-skatten för bostäder. Finansieringen bedöms på marginalen leda till minskad geografisk rörlighet. Storleken på denna effekt är dock svårbedömd. På samma sätt kan vårdnadsbidraget leda till ett något lägre arbetsutbud och en något lägre sysselsättning.

Sammantaget bedöms de förslag som läggs fram i denna proposition leda till att antalet sysselsatta på lång sikt ökar med 0,7 %. Medelarbetstiden höjs med 0,2 % samtidigt som produktivitetsnivån sänks. BNP bedöms öka med 0,6 % på lång sikt till följd av dessa reformer.

Långsiktiga effekter av regeringens ekonomiska politik

Förändring i procent respektive procentenheter

	BP07	VÅP07	BP08	Summa
Sysselsättning, %	2,5	0,1	0,7	3,3
Öppen arbetslöshet, p.e.	-0,4	-0,4	-0,1	-1,0
Arbetade timmar, %	3,1	0,1	1,0	4,1
BNP, %	2,3	0,0	0,6	2,9

Anm.: På grund av avrundning summerar inte alltid delarna till totalen.

Källa: Finansdepartementet.

Varför bromsar produktivitetstillväxten in?

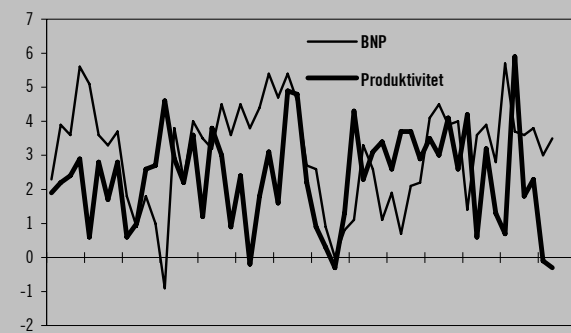
Produktiviteten är en av de viktigaste makroekonomiska variablerna. På lång sikt utgör tillväxten i arbetsproduktivitet, mätt som förädlingsvärde per arbetad timme, den viktigaste förklaringen till ekonomisk tillväxt. På kortare sikt är produktivetsutvecklingen avgörande för hur bl.a. arbetsmarknaden och inflationen utvecklas och har därmed betydelse för stabiliseringspolitiken. I denna fördjupningsruta analyseras produktivetsinbromsningen i Sverige de senaste kvartalen. Utifrån denna analys dras sedan slutsatser om hur produktiviteten kan komma att utvecklas de närmaste åren.

Produktivitetstillväxten har dämpats

Svensk produktivitetstillväxt har under en längre period varit hög. Mellan 1993 och 2001 ökade produktiviteten i genomsnitt med 2,4 % per år, medan den ökade med 3,0 % under 2001-2006. Första halvåret 2006 ökade produktiviteten med 3,1 %, medan den endast steg med 0,3 % under första halvåret 2007. Nedgången i produktivitetstillväxt är markant i så gott som samtliga sektorer. Förändringen i produktivetsbidrag var dock störst i företagstjänstesektorn. Under andra halvåret 2006 uppgick företagstjänsternas bidrag till den totala ekonomins produktivitet till 0,7 procentenheter. Under det första halvåret 2007 uppgick bidraget till -0,2 procentenheter.

BNP och produktivitet

Årlig procentuell förändring

Källa: Statistiska centralbyrån.

De bakomliggande orsakerna till produktivetsförändringar är viktiga

En produktivetsförändrings karaktär påverkar i hög grad vilka konsekvenser den får. Om produktivitetstillväxten faller till följd av en minskad efterfrågan i ekonomin minskar resursutnyttjandet, arbetslösheten stiger och inflationstrycket sjunker. Om produktivitetstillväxten istället dämpas till följd av en utbudsminskning kommer inflationstrycket att stiga. Vilken typ av störning som ligger bakom produktivetsinbromsningen får därmed konsekvenser för ekonomins utveckling och hur t.ex. Riksbanken kommer att agera.

En annan viktig aspekt är huruvida produktivetsstörningen är av permanent eller temporär natur. Permanenta förändringar innebär att produktivetsnivån påverkas på lång sikt, medan temporära förändringar enbart påverkar nivån på kort sikt. Permanenta störningar tenderar att få betydligt större genomslag på den ekonomiska utvecklingen.¹² För att kunna tolka produktivetsinbromsningens effekter behöver man därför bedöma såväl inbromsningens orsaker samt hur varaktig den är. Nedan diskuteras några olika förklaringsfaktorer till varför produktivitetstillväxten kan ha bromsat in.

Den trendmässiga produktivetsutvecklingen

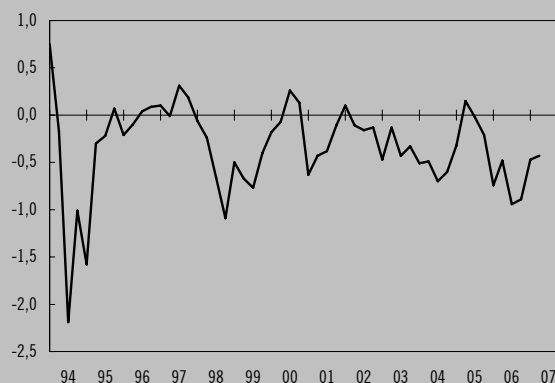
Den trendmässiga produktivetsutvecklingen drivs av flera faktorer, såsom förändringar av arbetskraftens utbildningsnivå, investeringarnas storlek och produktionens sammansättning. Under senare år har produktionens förändrade sammansättning över tiden bidragit till att produktiviteten utvecklas långsammare än den annars skulle ha gjort (se diagram nedan). Denna negativa sammansättningseffekt följer av att sektorer med hög produktivetsnivå växer långsammare än de med en låg produktivetsnivå. Sammansättningseffekten har dock inte varit osedvanligt stor det senaste halvåret och kan därför inte ses som en huvudförklaring till produktivetsinbromsningen.

¹² På lång sikt bedöms tillväxten vara utbudsstyrd, vilket innebär att efterfrågeförändringar alltid antas vara temporära. Utbudsförändringar kan generera både permanenta och temporära effekter.

På samma sätt finns inget övertygande stöd för att den trendmässiga produktivitetstillväxten har bromsat in kraftigt av andra skäl. Det är i och för sig sannolikt att tillväxten i arbetskraftens genomsnittliga produktivitet dämpas framöver. Detta är bl.a. en följd av en långsammare ökning i den genomsnittliga utbildningsnivån och av regeringens arbetsmarknadsreformer som medför att individer med lägre genomsnittlig produktivitet blir sysselsatta. Lägre investeringar i informations- och kommunikationsteknik under 2000-talet kan också bidra till en marginellt lägre produktivitetstillväxt. Dessa effekter bedöms dock ännu så länge vara mycket begränsade, men kan dock få en något ökad betydelse framöver.

Sammansättnings bidrag till produktivitetstillväxten

Procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Konjunkturrella variationer i produktiviteten

Produktivitetstillväxten varierar över konjunkturcykeln. När tillväxten tar fart kan företagen vanligtvis förmå befintlig personal att arbeta effektivare samtidigt som befintlig kapitalstock används i högre grad. Därmed stiger produktiviteten snabbt. När möjligheterna att effektivisera verksamheten minskar kommer befintlig personal i högre grad att arbeta heltid och övertid och därmed avtar produktivitetstillväxten. Nästa steg är att företagen nyanställer. De nyanställda tenderar att ha en lägre produktivitet än den genomsnittlige anställda, åtminstone på kort sikt. Ju längre konjunkturuppgången pågår, desto svårare får företagen att rekrytera rätt utbildad och högproduktiv personal, vilket leder till att produktivitetens utveckling dämpas ytterligare. Bristssituationer på arbetsmarknaden gör att personalomsättningen stiger snabbt, vilket i sin tur bidrar till en sämre produktivitetens utveckling. När efterfrågan slutligen viker kommer

företagen att behålla mer personal än vad som behövs för tillfället. Kostnaden för uppsägningar och nyanställningar gör att det i längden blir mer lönsamt. I den konjunkturfas som den svenska ekonomin nu befinner sig i är en dämpning i produktivitetstillväxten således naturlig. Den inbromsning som skett under första halvåret 2007 är dock betydligt kraftigare än vad konjunkturläget indikerar.

Efterfrågan i ekonomin påverkar även produktiviteten i ett än kortare perspektiv. En oväntad efterfrågedämpning innebär att företagen har en för hög bemanning, vilket kommer att bidra till en lägre produktivitet. På samma sätt kan produktivitetstillväxten falla till följd av en förväntad men temporär inbromsning i efterfrågan då företagen inte vill göra sig av med personal som de snart kommer att behöva igen. Det är svårt att kvantifiera i vilken grad inbromsningen i efterfrågan i den svenska ekonomin det sista året varit oförväntad. Under de senaste 10-15 åren har dock en tillfällig minskning av produktionen med 1 % i genomsnitt lett till att produktiviteten minskat med 0,33 %. Dämpningen i efterfrågetillväxten kan därmed förklara en viss del av den senaste tidens produktivitetens inbromsning.

Frånvaron minskar

Under den senaste tiden har antalet arbetade timmar utvecklats mycket starkt. En stor del av den starka utvecklingen i arbetade timmar förklaras av att både sjukfrånvaro och övrig frånvaro minskat kraftigt. Den överraskande minskningen i sjukfrånvaron kan till stor del ses som en permanent *arbetsutbudsökning* till följd av stramare regler och sänkta ersättningsnivåer avseende sjukskrivningar. Minskningen av övrig frånvaro har i högre grad bedömts vara av temporär natur. Den minskade frånvaron har inneburit att medelarbetstiden ökat, vilket har överraskat flera konjunkturbedömare och kanske även arbetsgivare. Produktivitetens fall kan till viss del ses som att företagen på kort sikt har haft för många anställda (och därmed arbetstimmar) till sitt förfogande. När efterfrågan fortsätter att växa framöver väntas denna obalans försvinna och effekten på produktiviteten avtar. Denna utbudsökning bedöms därmed i huvudsak få temporära produktivitetseffekter. Ökningen bidrar därmed till att förklara delar av den produktivitetens inbromsning som skett och

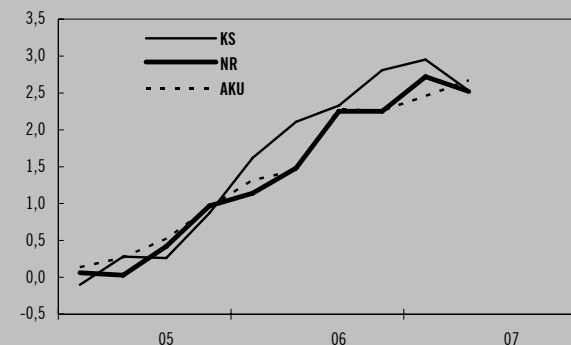
ger också stöd för att en återhämtning i produktiviteten framöver kan förväntas.

Mätproblem

Förutom de trendmässiga och temporära faktorer som nämnts ovan kan även mätproblem bidra till att förklara den låga uppmätta produktivitetstillväxten under 2007. Den sysselsättning som Arbetskraftsundersökningen (AKU) redovisade andra kvartalet 2006 var låg jämfört med den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken (KS). Sysselsättningen enligt nationalräkenskaperna (NR) baseras i hög grad på AKU. Om NR-sysselsättningen mätt i antal personer var låg, innebär det förmodligen att även antalet uppmätta arbetade timmar var lågt. Därmed ökade uppmätta arbetade timmar mycket starkt och produktiviteten svagt mellan andra kvartalet 2006 och andra kvartalet 2007. Då AKU är en urvalsundersökning är osäkerheten (konfidensintervallen) i mätningarna av arbetade timmar betydande. Naturliga variationer i urvalet skulle därmed kunna förklara en betydande del av produktivetsinbromsningen.

Sysselsättning enligt olika källor

Årlig procentuell förändring

Källa: Statistiska centralbyrån.

Anm.: KS inkluderar endast de anställda. AKU och NR inkluderar alla sysselsatta.

Slutsatser

Den kraftiga inbromsningen i den uppmätta produktiviteten för första halvåret 2007 bedöms inte i någon högre utsträckning bero på att den trendmässiga produktivitetstillväxten dämpats.

Till en del är inbromsningen en följd av konjunkturläget, där ett stigande resursutnyttjande och en mer ansträngd arbetsmarknad bromsar produktivitetstillväxten. Då resursutnyttjandet bedöms vara fortsatt högt de närmsta åren

bedöms denna effekt fortsatt bidra till en svagare produktivitetstillväxt.

Den avmattning i efterfrågan som skett det senaste året kombinerad med minskande frånvaro under första halvåret kan delvis förklara en temporärt lägre produktivitetstillväxt.

Antalet arbetade timmar enligt AKU mäts med en viss osäkerhet och det är möjligt att den egentliga utvecklingen andra kvartalet 2007 varit svagare än den uppmätta. Därmed skulle även den uppmätta produktivetsutvecklingen varit lägre än den egentliga.

Sammantaget bedöms produktivitetstillväxten i hög grad återhämta sig under prognosperioden, när de temporära effekterna klingar av. På samma sätt kommer eventuella mätproblem att försvinna över tiden. Det fortsatt stigande resursutnyttjandet bidrar dock till att produktivitetstillväxten 2008 blir svagare än den trendmässiga utvecklingen. Produktivetsnivån förutses också bli lägre framöver än vad som tidigare bedömts, dvs. en del av produktivetsinbromsningen bedöms vara av permanent natur. Det beror huvudsakligen på att den höga produktivetsnivån under 2006 nu i högre grad än tidigare bedöms vara temporär.

Även om produktivetsinbromsningen i huvudsak bedöms vara temporär kan det inte uteslutas att produktivetsutvecklingen blir fortsatt svag de närmaste åren. Konsekvenserna av en sådan utveckling belyses i avsnitt 6 i denna bilaga.

4 Arbetsmarknad, löner, inflation och resursutnyttjande

Sysselsättningen och arbetskraften fortsätter att öka

Till följd av en stark BNP-tillväxt har även utvecklingen på arbetsmarknaden varit god den senaste tiden. Sysselsättningen, arbetskraften och antalet arbetade timmar har stigit snabbt samtidigt som arbetslösheten har minskat. Efterfrågan på arbetskraft väntas fortsätta att utvecklas i god takt under resten av innevarande år och under nästa år. Flera indikatorer tyder på att sysselsättningen kommer att öka mycket den närmaste tiden.

Arbetskraften bedöms också öka relativt snabbt 2007 och 2008. Den stigande efterfrågan på arbetskraft gör att fler söker sig till arbetsmarknaden. Även flödet ut från arbetskraften påverkas av den starka efterfrågan. Personer i de äldre åldersgrupperna tenderar att hålla sig kvar länge på arbetsmarknaden i en högkonjunktur. Arbetskraften ökar dock långsammare än sysselsättningen, vilket medför att arbetslösheten fortsätter att falla.

Förändringar i arbetsmarknadspolitiken och de reformer som har genomförts och aviserats under det senaste året bidrar till att öka sysselsättningen och arbetskraften.

Löneökningstakten och inflationen stiger

Löneökningarna har varit låga de senaste åren. Det har i hög grad berott på att det har funnits mycket ledig arbetskraft. Därmed har det varit förhållandevis lätt för arbetsgivarna att rekrytera lämplig personal. Den senaste tiden har dock den lediga arbetskraften i ekonomin minskat och alltför företag uppger att det råder brist på arbetskraft. I takt med att sysselsättningen fortsätter att öka framöver bedöms bristen på lämplig arbetskraft successivt bli allt större, vilket förväntas leda till att löneökningstakten stiger. Resultaten av avtalsförhandlingarna medför att löneökningstakten kommer att stiga snabbt redan under innevarande år. De reformer som har genomförts och aviserats bedöms dock ha en viss återhållande effekt på löneutvecklingen.

Inflationen har varit låg de senaste åren och ligger fortfarande under Riksbankens inflationsmål. Den måttliga löneutvecklingen i kombination med en stark produktivitetstillväxt de senaste åren har hållit nere företagens kostnader

för arbetskraft, vilket har bidragit till att dämpa den inhemska inflationen. Sedan slutet på förra året har dock den inhemska inflationen stigit. Även ökade räntekostnader och stigande priser på importerade varor har medfört att konsumentprisindex (KPI) stigit relativt snabbt den senaste tiden. De tilltagande löneökningarna framöver i kombination med en mer dämpad produktivitetstillväxt ökar den inhemska inflationstrycket ytterligare. En starkare krona och fallande oljepriser väntas dock ha en dämpande effekt på inflationen de närmaste åren. Såväl KPI som UNDI¹³ väntas ändå ligga en bit över Riksbankens inflationsmål i slutet av nästa år.

Tabell 4.1 Nyckeltal

Procentuell förändring om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
BNP	4,2	3,2	3,2	2,5	2,2
Produktivitet	2,8	0,6	1,8	2,2	1,9
Arbetade timmar	1,4	2,8	1,4	0,3	0,3
Medelarbetstid	-0,4	0,5	0,2	0,0	0,5
Sysselsatta	1,8	2,3	1,2	0,3	-0,2
Reguljär sysselsättningsgrad, 16-64 år ¹	73,5	74,9	75,6	75,8	75,6
Reguljär sysselsättningsgrad, 20-64 år ¹	77,7	79,2	80,1	80,3	80,0
Arbetskraft	1,2	1,3	0,7	0,4	0,1
Öppen arbetslöshet ²	5,4	4,4	4,0	4,1	4,3
Arbetslöshet enligt ILO-def ^{2,3}	7,1	6,0	5,5	5,6	5,9
Programdeltagare ^{2,4}	3,0	2,0	1,9	1,9	1,9
Total arbetslöshet ²	8,4	6,5	5,9	6,0	6,2
Timlön ⁵	3,1	4,0	4,7	4,6	4,1
KPI ⁶	1,4	2,2	2,8	2,9	2,5
UNDIX ⁶	1,2	1,2	1,8	2,3	2,3

Anm.: Siffrorna i tabellen avser icke kalenderkorrigerade data. En utförligare tabell återfinns i tabellsamlingen.

¹ Antal reguljärt sysselsatta i den aktuella åldersgruppen, dvs. exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp.

² I procent av arbetskraften.

³ Öppen arbetslöshet och heltidsstuderande arbetssökande i åldern 16-64 år.

⁴ Personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.

⁵ Enligt konjunkturlönestatistiken.

⁶ Årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Medlingsinstitutet, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

¹³ UNDI¹³ exkluderar räntekostnader för egna samt direkta effekter på konsumentpriserna av förändrade indirekta skatter och subventioner.

Resursutnyttjandet blir successivt mer ansträngt

Hittills verkar företagen inte ha haft några större problem att hitta lämplig personal att anställa, men det finns tecken på att det blir allt svårare att rekrytera. Andelen företag som enligt olika undersökningar uppger att det råder brist på arbetskraft stiger och ligger nu på relativt höga nivåer, trots att utanförskapet fortfarande är stort. Rekryteringstiderna och andelen vakanser har också ökat i en del sektorer. De avtal som slöts under våren ger betydligt högre löneökningar framöver, vilket bl.a. tyder på att det inte längre finns så mycket ledig arbetskraft i ekonomin. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden bedöms därför börja bli ansträngt. Det kan också uttryckas som att det s.k. sysselsättningsgapet är svagt positivt, dvs. den faktiska sysselsättningsnivån ligger strax över den potentiella, se fördjupningsrutan ”Potentiell BNP och BNP-gap” på sidan 52.

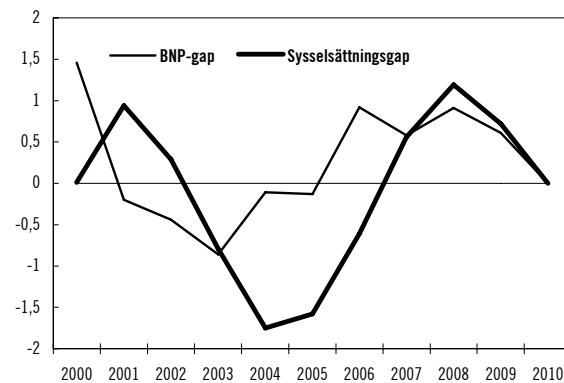
Den starka konjunkturen och den därmed höga efterfrågan på arbetskraft väntas leda till att resursutnyttjandet stiger ytterligare i år och nästa år, dvs. den faktiska sysselsättningen stiger snabbare än den potentiella. Sysselsättningsgapet väntas nästa år ligga på i genomsnitt 1,2 %, vilket innebär att sysselsättningsnivån är högre än vad som är förenligt med Riksbankens inflationsmål (se diagram 4.1). De reformer som har genomförts och aviserats för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt bidrar till att potentiell sysselsättning och potentiell BNP ökar starkt 2007-2010. Det innebär att resursutnyttjandet nästa och efterföljande år inte blir lika högt som det skulle ha blivit i avsaknad av strukturella reformer. Det råder dock stor osäkerhet kring bedömningen av hur stora effekterna blir av reformerna.

BNP-gapet, som förutom sysselsättning även innefattar utvecklingen av medelarbetstid och produktivitet, bedöms ha blivit positivt redan förra året. Det beror främst på att produktivitetstillväxten de senaste åren har överstigit vad som bedöms vara den långsiktiga trendtillväxten, dvs. det s.k. produktivitetsgapet har varit positivt. De senaste kvartalen har dock produktivitetstillväxten varit väldigt svag och produktivitetsgapet bedöms därmed minska från ca 1,5 % 2006 till nära noll 2007. Därmed minskar även BNP-gapet något mellan 2006 och 2007 trots att sysselsättningsgapet under samma period går

från att vara negativt till att bli positivt (se diagram 4.1).

Diagram 4.1 BNP-gap och sysselsättningsgap

Årsgenomsnitt, procent

Källa: Finansdepartementet.

Potentiell BNP ökar starkt

Potentiell BNP beräknas öka med i genomsnitt 2,9 % per år 2007-2010. Den potentiella produktivitetstillväxten bidrar med 2,1 % per år. Det är en lägre genomsnittlig potentiell produktivitetstillväxt än under andra halvan av 1990-talet och början på 2000-talet. Jämfört med 1980-talet är dock den potentiella tillväxttakten högre.

Den oväntat kraftiga inbromsningen i produktivitetstillväxten de senaste kvartalen skulle kunna tolkas som att produktiviteten kommer att växa betydligt långsammare framöver. I så fall skulle den potentiella produktivitetstillväxten vara betydligt lägre än vad som bedöms i föreliggande prognos. Det finns dock inget som tyder på att det har skett några strukturella förändringar som skulle leda till att produktivitetstillväxten skulle vara väsentligt lägre framöver än den varit de senaste åren. Därmed bedöms den svaga produktivitetstillväxten under första halvåret 2007 i huvudsak vara en tillfällig anpassning av produktivitetsnivån och inte en markant sänkning av den långsiktiga produktivitetstillväxten.

Den potentiella medelarbetstiden bedöms öka med i genomsnitt 0,2 % per år 2007-2010. Tillväxttakten avtar dock successivt. Förändringar i politiken, bland annat införandet av jobbskatteavdraget och förändrade regler kring sjukförsäkringen, bedöms bidra till att öka medelarbetstiden. Den demografiska utvecklingen, där både andelen personer i de äldsta och i de yngsta

åldersgrupperna ökar, har dock en motverkande effekt.

Potentiell sysselsättning ökar med i genomsnitt 0,7 % per år 2007-2010. Befolkningen i arbetsför ålder ökar relativt mycket 2007 och 2008 men uppgången motverkas av att andelen personer i de äldsta och yngsta åldersgrupperna, vilka har en lägre sysselsättningsgrad än genomsnittet, ökar. Det finns dock vissa trendmässiga ökningarna i arbetskraftsdeltagandet i främst de äldsta åldersgrupperna som väntas fortsätta framöver och bidra till att öka potentiell sysselsättning. De reformer och förändringar i arbetsmarknadspolitiken som regeringen aviserat i denna och tidigare propositioner bedöms, som nämnts ovan, också leda till att den potentiella sysselsättningen ökar. Se fördjupningsruta "Långsiktiga effekter av regeringens politik" på sidan 43 för mer detaljerad redovisning av effekterna av olika reformer.

Ekonomi anpassas mot normalt resursutnyttjande 2009 och 2010

På lite längre sikt ger de kortsiktsindikatorer som speglar konjunkturutvecklingen allt mindre vägledning i bedömningen av hur ekonomin utvecklas. Ju längre fram i tiden prognoserna sträcker sig desto viktigare blir analyser av resursutnyttjandet i ekonomin, utvecklingen av arbetskraftsutbudet och prisanpassningsmekanismer. Beräkningarna för 2009 och 2010 bygger därför på bedömningar av resursläget 2008 samt av den potentiella tillväxttakten i ekonomin. Ekonomin anpassar sig successivt mot ett normalt resursutnyttjande.

År 2008 bedöms resursutnyttjandet på arbetsmarknaden vara högt. Det driver upp löneökningstakten till en nivå som inte är förenlig med en ekonomi i balans, och den underliggande inflationstakten, mätt med UNDI1X, förutses ligga strax över Riksbankens inflationsmål både 2009 och 2010. Det väntas leda till att Riksbanken höjer reporäntan till som högst 4,75 % under 2009.

De relativt höga löneökningarna och den stramare penningpolitiken leder till att tillväxten i ekonomin och efterfrågan på arbetskraft dämpas. BNP ökar därför långsammare än potentiell BNP både 2009 och 2010. Detsamma gäller för sysselsättningen som endast ökar svagt 2009 och minskar 2010. Den öppna arbetslösheten stiger.

Resursutnyttjandet minskar därmed och bedöms nå en långsiktigt hållbar nivå 2010.

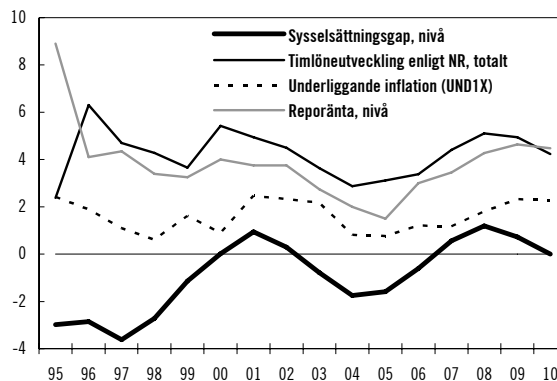
Medelarbetstiden väntas vara oförändrad såväl 2009 som 2010, bortsett från effekten av att antalet arbetsdagar ökar mellan 2009 och 2010. Reformerna som har aviserats under mandatperioden bedöms bidra till att öka medelarbetstiden men den demografiska utvecklingen har en motverkande effekt.

Produktiviteten utvecklas ungefär i linje med potentiell produktivitet under perioden 2009–2010, dvs. produktivitetstillväxten är då tillbaka på en normal ökningstakt.

Lönerna ökar med 4,6 % 2009 och 4,1 % 2010. Sänkningen av tillväxttakten mellan 2009 och 2010 beror bland annat på att resursutnyttjandet successivt blir mindre ansträngt. Vid nästa stora avtalsrörelse, som sker 2010, väntas löneökningarna dämpas. Detta beror bl.a. på den relativt kraftiga ökningen av företagets enhetsarbetskostnader under perioden 2007–2009, vilken är en följd av de förhållandevis höga löneökningarna i kombination med den svaga produktivitetstillväxten, verka återhållande på lönerna. De reformer som genomförts och föreslås väntas också dämpa löneökningstakten.

Diagram 4.2 Sysselsättningsgap, löneutveckling, inflation och reporänta

Procent, årsgenomsnitt

Källor: Statistiska centralbyrån, Riksbanken och Finansdepartementet.

Sammantaget bedöms utvecklingen på arbetsmarknaden de kommande åren leda till att den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldern 16–64 år stiger med drygt 2 procentenheter mellan 2006 och 2010. År 2010 uppgår den till 75,6 %. Den öppna arbetslösheten faller från 5,4 % till 4,3 % under samma period och den totala arbetslösheten, öppen arbetslöshet inklusive deltagare i arbetsmarknadspolitiska program, sjunker från 8,4 % till 6,2 %.

Under hösten kommer AKU, till följd av ett upphävande av ett tidigare regeringsbeslut, att redovisa ett bredare mått på arbetslöshet än den öppna arbetslösheten. Arbetslöshetsdefinitionen kommer då att följa den internationella rekommendation som är framtagen av FN-organet ILO¹⁴. I denna definition ingår, förutom de som i dagsläget registreras som öppet arbetslösa, även heltidsstuderande som söker arbete. Det innebär att arbetslösheten enligt ILO:s definition är högre än den öppna arbetslösheten. Enligt det nya måttet faller arbetslösheten från 7,1 % 2006 till 5,9 % 2010. Se fördjupningsrutan "Arbetslösheten enligt ILO-definitionen" på sidan 65 för utförligare information om den nya definitionen.

Osäkerhet kring bedömningar av effekterna av nya förslag, resursläget samt produktivitetstillväxlingen

Riskerna avseende prognoserna på arbetsmarknadsområdet är främst förknippade med osäkerheten kring bedömningar av hur stora effekterna av regeringens politik blir och hur snabbt de realiserar. Osäkerheten är också stor kring hur högt resursutnyttjandet är i ekonomin. Bedömningen försvåras av att lönerna och inflationen ofta påverkas av utvecklingen på arbetsmarknaden med viss eftersläpning. Det tar också ofta lång tid innan den faktiska löneökningstakten blir synlig i statistiken eftersom avtalsförhandlingarna ofta blir klara i ett sent skede och det därmed betalas ut lön retroaktivt.

Den senaste tidens oro på de finansiella marknaderna utgör också en osäkerhet i prognosen. Om turbulensen fortsätter under en längre tid eller förvärras går det inte att utesluta att konsekvenserna för världsekonomin och därmed även för svensk ekonomi blir betydande.

En annan osäkerhetsfaktor i nuvarande prognos är utvecklingen av produktiviteten. Den kraftiga inbromsningen i produktivitetstillväxten de senaste kvartalen bedöms vara en tillfällig anpassning av produktivitetsnivån och har inte påverkat synen på efterfrågan på arbetskraft eller inflationen i någon större utsträckning. Om den svaga produktivitetstillväxten blir mer ihållande finns det risk för att konsekvenserna för svensk ekonomi blir betydligt större än väntat framöver.

För att illustrera osäkerheten i bedömningarna presenteras i avsnitt 6 två alternativa scenarier. I det ena får regeringens politik snabbare genomslag. I det andra antas produktivitetstillväxningen bli betydligt kraftigare än vad som prognostiseras i föreliggande prognos.

¹⁴ International Labour Organization.

Potentiell BNP och BNP-gap

Produktionsnivån i ekonomin bestäms av antalet sysselsatta, de sysselsattas medelarbetstid och deras produktion per arbetad timme, dvs. produktiviteten. Produktionen vid en given tidpunkt kan i princip delas upp i två komponenter; en strukturell komponent som brukar benämnas potentiell produktion och en konjunkturell komponent som beskriver konjunkturvariationer kring den potentiella nivån. Finansdepartementets beräkningar av potentiell BNP grundar sig på en bedömning av hur hög sysselsättningen kan vara utan att löner och priser ökar i en takt som är oförenlig med Riksbankens inflationsmål, hur många timmar de sysselsatta normalt sett kan arbeta samt hur trenden för produktiviteten ser ut. Potentiell BNP är med andra ord ett mått på hur mycket som kan produceras i ekonomin vid ett resursutnyttjande som är förenligt med stabil inflation. Potentiell BNP är ett begrepp som kan bedömas och beräknas på olika sätt, och osäkerheten i bedömningarna är stor.

Det s.k. BNP-gapet mäter den procentuella avvikelser mellan faktisk och potentiell BNP-nivå. Ett negativt BNP-gap innebär att den faktiska BNP-nivån ligger under den potentiella och motsatsen gäller om BNP-gapet är positivt. Eftersom produktionen i ekonomin bestäms av antalet sysselsatta, deras medelarbetstid och deras produktivitet kan BNP-gapet delas upp i ett sysselsättningsgap, ett medelarbetstidsgap och ett produktivitetsgap, alla uttryckta i procent av respektive potentiell nivå.

Sysselsättningsgapet visar hur mycket lediga resurser det finns på arbetsmarknaden. Ett positivt eller negativt gap innebär att den faktiska sysselsättningsnivån avviker från den potentiella nivån, dvs. den högsta nivå sysselsättningen bedöms kunna ligga på utan att det blir problem med inflationsdrivande löneökningar och utan att vinstandelen i ekonomin ökar kontinuerligt. Om gapet är slutet utvecklas företagens arbetskraftskostnader så att inflationen ligger i linje med Riksbankens inflationsmål. Den potentiella sysselsättningsnivån bestäms av befolkningens storlek, hur stor andel av befolkningen som i ett normalt konjunkturläge bedöms delta i arbetskraften respektive vara utanför arbetskraften (till följd av t.ex. studier eller sjuk- och aktivitetsersättning) och nivån på jämviktsarbetslösheten, dvs. den nivå arbetslösheten inte kan understiga

utan att det uppstår allvarliga bristsituationer på arbetsmarknaden.

Produktivitetsgapet visar hur mycket den faktiska produktiviteten avviker från en uppskattad trend.

Medelarbetstidsgapet visar hur mycket medelarbetstiden avviker från den nivå den bedöms kunna ligga på i ett normalt konjunkturläge.

Alla gap är inte alltid positiva respektive negativa samtidigt. Tvärtom är det snarare så att produktivets- och medelarbetstidsgapen tenderar att vara positiva när sysselsättningsgapet är negativt och vice versa. Det beror på att produktiviteten ofta stiger snabbt i början på en konjunkturuppgång när det finns utrymme att utnyttja maskiner och arbetskraft effektivare. När kapacitetsutnyttjandet stigit tillräckligt mycket är det återstående utrymme för att rationalisera verksamheten mer begränsat. Medelarbetstiden ökar ofta när sysselsättningen faller till följd av att olika slag av frånvaro tenderar att minska när sysselsättningsutvecklingen är svag. Därmed är medelarbetstidsgapet ofta positivt i början på en konjunkturuppgång samtidigt som sysselsättningsgapet är negativt.

På grund av att de olika delarna samvarierar med BNP-tillväxten på olika sätt är BNP-gapet, dvs. summan av produktivets- medelarbetstids- och sysselsättningsgapet, i genomsnitt mindre negativt respektive positivt än sysselsättningsgapet.

4.1 Arbetsmarknad

Fortsatt stark utveckling hittills i år

Arbetsmarknaden har i år fortsatt att utvecklas starkt. Sysselsättningen har ökat i snabb takt samtidigt som fler personer sökt sig in på arbetsmarknaden. Arbetskraften har ökat mindre än sysselsättningen, vilket inneburit att arbetslösheten fortsatt att minska. Nedgången i den öppna arbetslösheten har skett trots en kraftig neddragning av antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program. Under andra kvartalet var den totala arbetslösheten¹⁵ den lägsta sedan 1991.

Antalet arbetade timmar ökade i snabb takt under andra kvartalet, vilket delvis förklaras av en minskad frånvaro. Antalet arbetade timmar ökade till och med snabbare än produktionen, vilket medförde att produktiviteten föll.

De arbetsmarknadspolitiska programmen får en ny inriktning

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program uppgick 2006 i genomsnitt till 139 000 personer. Under året steg antalet platser successivt fram till och med oktober, då den nyttillträdda regeringen påbörjade arbetet med att lägga om arbetsmarknadspolitikens inriktning. Bland annat har volymen och innehållet i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen förändrats. Från och med slutet av 2006 beviljas inga nya plusjobb, allmänna och förstärkta anställningsstöd, friår, lärlingsplatser, utbildningsvikariat och akademikerpraktikplatser. Detta har fått stor effekt på utvecklingen av antalet programdeltagare under 2007. Sedan slutet av 2006 har AMS även minskat antalet deltagare i andra program kraftigt (se diagram 4.3).

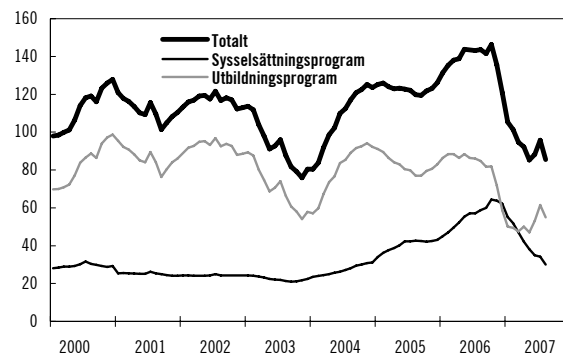
Den 2 juli 2007 infördes en jobb- och utvecklingsgaranti för långtidsarbetslösa. Alla med rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen som förbrukat 300 ersättningsdagar ska kunna anvisas en plats. Oförsäkrade som varit arbetslösa eller deltagit i en åtgärd under minst 18 månader ska också kunna anvisas plats. Arbets-

lösa föräldrar med barn under 18 år kan från ersättningsdag 301 till och med 450 välja mellan att delta i garantin eller få arbetslöshetsersättning. Från år 2008 ska personer som varit deltidarbetslösa och använt 75 ersättningsdagar med deltidsfyllnad, vara berättigade till att på deltid, delta i jobb- och utvecklingsgarantin för långtidsarbetslösa. Deltagande i garantin kommer inte att berättiga till en ny period med arbetslöshetsersättning.

Den 1 december 2007 infördes en jobbgaranti för ungdomar. Ungdomar mellan 16 och 24 år som varit inskrivna vid arbetsförmedlingen i tre månader dagar ska kunna anvisas plats.

Diagram 4.3 Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program

Tusental personer

Anm.: Säsongsrensade data.
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

De två garantierna innehåller individuellt anpassade åtgärder som syftar, i ett första steg, till att de arbetslösa ska söka arbete intensivare och effektivare än tidigare. Detta förväntas bidra till att höja det effektiva arbetsutbudet. I ett andra steg ges de arbetslösa i jobb- och utvecklingsgarantin möjlighet att få praktikplatser, subventionerade anställningsstöd och kompetenshöjande insatser som syftar till att öka möjligheten att få ett arbete. I jobbgarantin får arbetslösa ungdomar efter den inledande perioden tillgång till förstärkta insatser som praktik eller utbildning. Syftet är att öka möjligheten att få arbete eller att gå reguljär utbildning. I ett tredje steg inom jobb- och utvecklingsgarantin kommer de som inte funnit något arbete efter 450 ersättningsdagar att anvisas en varaktig samhällsnyttig sysselsättning.

Den 2 juli 2007 infördes en extra satsning på invandrare, så kallade instegsjobb. Dessa är riktade till asylsökande, kvotflyktingar och deras anhöriga.

¹⁵ Öppet arbetslösa och deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program som andel av arbetskraften.

Som årsgenomsnitt beräknas antalet platser i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program uppgå till 94 000 i år, vilket innebär en avsevärd minskning jämfört med föregående år. Prognosen innebär dock att programvolymen kommer att stiga under andra halvåret i år, då jobb- och utvecklingsgarantin införs. År 2008 kommer ett stort antal plusjobb att avslutas. Samtidigt fasas jobbgarantin för ungdomar in. Under perioden 2008–2010 beräknas programvolymen uppgå till ca 90 000 per år.

Tabell 4.2 Deltagande i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program

Tusental personer, årsgenomsnitt

	2006	2007	2008	2009	2010
Sysselsatta	56	38	22	13	14
Särskilt anställningsstöd ¹	9	7	8	8	8
Plusjobb	11	19	8	0	0
Instegsjobb	0	0	4	4	4
Övriga anställningsstöd ²	17	5	0	0	0
Friår	13	4	0	0	0
Övrigt	6	3	1	1	2
I utbildning	82	55	68	78	77
Jobb- och utvecklingsgaranti för långtidsarbetslösa ³	0	13	42	48	47
Jobbgaranti för ungdomar	0	0	18	20	20
Övrigt	82	43	9	9	9
Totalt	139	94	90	91	91

¹Från och med 1 juli 2007 inkluderas särskilt anställningsstöd i jobb- och utvecklingsgaranti för långtidsarbetslösa.

²Utbildningsvikariat ingår också i denna post.

³Personer som uppstår särskilt anställningsstöd inom ramen för garantin redovisas separat.

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

Nystartsjobben breddas

Den 1 januari 2007 introducerades nystartsjobb. Nystartsjobben syftar till att göra det lättare för personer med en svag anknytning till arbetsmarknaden att få ett reguljärt arbete. Nystartsjobben reducerar arbetskraftskostnaden via en kreditering av arbetsgivarens skattekonto. De riktas till alla personer som varit arbetslösa¹⁶, deltagit i ett arbetsmarknadspolitiskt program, uppburit sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning eller socialbidrag i minst ett år. Nystartsjobben omfattar även

¹⁶ Det krävs även att personer varit anmäld hos den offentliga arbetsförmedlingen.

nyanlända flyktingar och deras anhöriga under de tre första åren efter det att uppehållstillstånd har beviljats. Möjligheten till skattekreditering gäller lika lång tid som individen har varit frånvarande från arbetslivet, dock högst 5 år.¹⁷ Personer med nystartsjobb räknas som reguljärt sysselsatta.

Av de nystartsjobb som beviljats hittills i år har den absolut största delen gått till personer som varit arbetslösa och haft sin ersättning från a-kassan, medan en mycket liten andel har rekryterats från den grupp personer som uppstår ersättning från Försäkringskassan. För att stärka den senare gruppens möjlighet att återinträda på arbetsmarknaden föreslår regeringen i denna proposition nyfriskjobb. Dessa jobb fungerar som nystartsjobben, men skattekrediteringen är i de flesta fall dubbelt så stor. Två tredjedelar av nystartsjobben har gått till män. Det förklaras till stor del av att nystartsjobben endast varit tillgängliga för arbetsgivare i privat sektor och för offentliga arbetsgivare som bedriver affärsverksamhet. I denna proposition föreslår regeringen att nystartsjobben utvidgas till att från den 1 januari 2008 omfatta hela ekonomin. För att underlätta övergången vid införandet av en begränsning i antalet dagar med deltidsersättning i arbetslöshetsförsäkringen, kommer nystartsjobb under år 2008 att kunna beviljas för de som varit deltidsarbetslösa i över två år. Nystartsjobbet beviljas för ett år och har en nedsättning av arbetsgivaravgiften som motsvarar 50 % av ett ordinarie nystartsjobb.

Tabell 4.3 Nystartsjobb¹⁸ och nyfriskjobb

Personer, årsgenomsnitt

	2007	2008	2009	2010
Privat sektor	10 000	26 250	29 500	23 000
Offentlig sektor	0	5 750	15 250	12 500
Totalt	10 000	32 000	44 750	35 500

Källa: Finansdepartementet.

Antalet nystartsjobb har stigit stadigt under innevarande år och beräknas uppgå till 20 000 i slutet av 2007. Detta motsvarar ett årsgenom-

¹⁷ För personer som är äldre än 55 år gäller den dubbla tiden, dock högst tio år. Ungdomar som varit arbetslösa mer än 6 månader omfattas av skattekrediteringen, dock längst under ett år.

¹⁸ I tabellen ingår även nystartsjobb för deltidsarbetslösa och nystartsjobb med dubbel subventionsgrad för de som uppburit ersättning från Försäkringskassan.

snitt på 10 000. Nästa år bedöms antalet nystartsjobb fortsätta att öka och motsvara ett årsgenomsnitt på 32 000 (se tabell 4.3).¹⁹

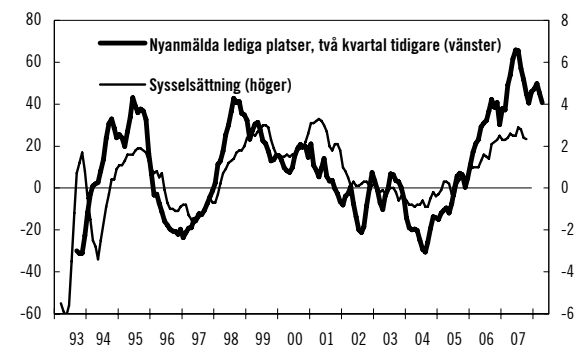
Indikatorerna är fortsatt positiva

Förutsättningarna för en fortsatt stark utveckling på arbetsmarknaden är goda. BNP-tillväxten är god och indikatorerna pekar på en stark sysselsättningsökning det närmaste halvåret.

Antalet nyanmälda lediga platser hade enligt AMS ökat med över 30 % i augusti jämfört med för ett år sedan och ligger på en mycket hög nivå.²⁰ Historiskt har sysselsättningen samvarierat väl med antalet nyanmälda lediga platser med en eftersläpning på två kvartal (se diagram 4.4). De nyanmälda lediga platserna har den senaste tiden minskat inom bygg- och tillverkningsindustrin, men fortsatt att öka starkt inom de privata tjänstenäringarna. Antalet lediga platser har ökat i god takt i större delen av landet.

Diagram 4.4 Nyanmälda lediga platser och sysselsättning

Årlig procentuell förändring Årlig procentuell förändring

Anm.: Tre månaders glidande medelvärde.

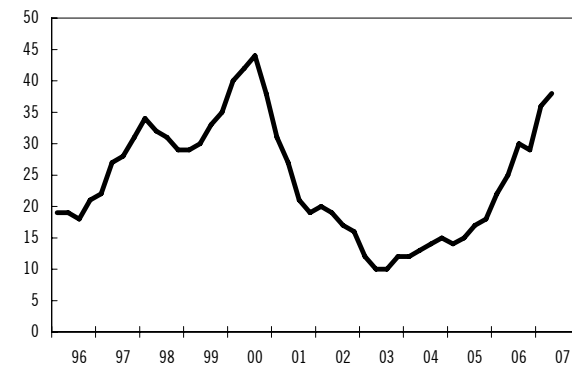
Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Statistiska centralbyrån.

KI:s konjunkturbarometer visar att företagens anställningsplaner är fortsatt positiva. Mest noterbart är tjänsteföretagens optimism, vilken ökat ytterligare under andra kvartalet 2007.

Enligt KI:s konjunkturbarometer har arbetskraftsbristen ökat i de flesta branscher under de senaste två åren (se diagram 4.5). I dagsläget uppger närmare 40 % av företagen i näringslivet att de upplever brist på arbetskraft, vilket är högt i ett historiskt perspektiv. Enligt barometern är bristen störst inom byggsektorn och företagsnära tjänstebanscher. Enligt SCB har tidsåtgången för att tillsätta en tjänst börjat stiga i vissa sektorer.

Diagram 4.5 Brist på arbetskraft i näringslivet

Andel företag, procent

Anm. Säsongsrensade data.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Sysselsättningen fortsätter att öka

Tack vare den goda efterfrågan beräknas sysselsättningen utvecklas väl 2007–2008. I takt med att bristen på arbetskraft tilltar och BNP-tillväxten mattas avtar emellertid ökningstakten.

Nystartsjobben bidrar positivt till sysselsättningsutvecklingen, medan neddragningen av antalet program vars deltagare räknas som sysselsatta dämpar utvecklingen. I rådande konjunkturläge bedöms arbetsmarknadspolitiska program i genomsnitt leda till stor undanträngning av den reguljära sysselsättningen.²¹ Därmed blir nettoeffekten på sysselsättningen av neddragningen av programmen mindre än den skulle ha blivit i ett sämre konjunkturläge. Plusjobben bedöms i lägre grad ha trängt undan reguljär sys-

¹⁹ I och med att arbetsgivarna inom privat sektor från och med 1 januari 2008 kommer att konkurrera med arbetsgivare inom offentlig sektor om den subventionerade arbetskraften är prognosen för antalet nystartsjobb i privat sektor nedreviderad något jämfört med tidigare.

²⁰ AMS statistik ger dock troligen en överdrivet positiv bild av utvecklingen till följd av att AMS marknadsandel har ökat, dvs. en större andel lediga jobb registreras hos AMS nu än tidigare. SCB:s företagsbaserade statistik ger också en positiv bild av utvecklingen, även om den uppvisar lägre ökningstal. Enligt denna statistik ökade antalet lediga jobb i privat sektor med 30 % under andra kvartalet 2007 jämfört med ett år tidigare.

²¹ Med undanträngning avses antingen att (i) en person som anställs med exempelvis anställningsstöd skulle blivit anställd även i frånvaro av subventionen, eller att (ii) en annan person skulle blivit anställd i frånvaro av subventionen. Om undanträngningen är hög (låg) innebär detta att nettoeffekten på sysselsättningen blir liten (stor). Den förstnämnda effekten (i) är aldrig önskvärd. Den sistnämnda effekten (ii) kan däremot vara önskvärd om anställningen ges till en person som står längre från arbetsmarknaden. Genom att "sortera om" i kön bland arbetslösa kan risken för att arbetslösheten blir bestående minskas.

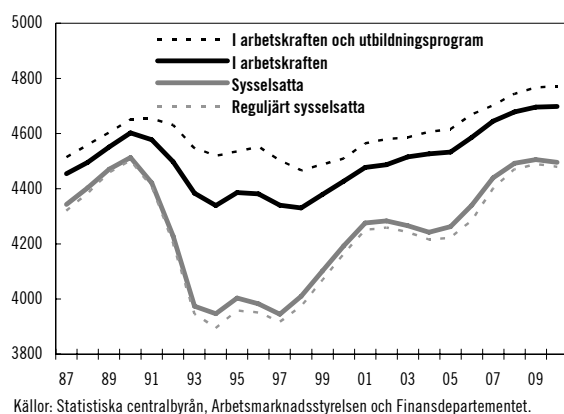
sysselsättning än övriga sysselsättningsprogram. Avvecklingen av plusjobben under 2008 bedöms därför få en större sysselsättningsdämpande effekt än neddragningen av andra typer av anställningsstöd under 2007. Införandet av nystartsjobb i offentlig sektor kommer att underlätta för kommunerna att ge dessa personer en fortsatt anställning.

De förändringar i form av sänkt inkomstskatt och sänkta ersättningsnivåer i arbetslöshetsersättning som genomfördes vid årsskiftet bedöms bidra till en ökad sysselsättning framöver. Avdraget för hushållstjänster som infördes den 1 juli 2007 bedöms också bidra positivt till sysselsättningsutvecklingen i den privata tjänstesektorn.

Sysselsättningen väntas stiga med 2,3 % i år och 1,2 % nästa år. Det motsvarar en ökning med sammantaget drygt 150 000 personer. De arbetsmarknadspolitiska programmen vars deltagare räknas som sysselsatta minskar under samma tid med ca 35 000 personer. Ökningen av antalet reguljärt sysselsatta beräknas därmed bli drygt 185 000 personer (se diagram 4.6). År 2008 bedöms sysselsättningen överstiga en nivå som är förenlig med en stabil pris- och löneutveckling i enlighet med Riksbankens inflationsmål. År 2009 och 2010, då ekonomin bedöms återgå mot ett normalt resursutnyttjande, utvecklas därför sysselsättningen svagt. Sysselsättningsgraden avtar något under dessa år.

Diagram 4.6 Sysselsatta och i arbetskraften

Tusental personer

Sysselsättningen ökar mest i näringslivet

Sysselsättningen har utvecklats positivt i de flesta sektorer (se tabell 4.4) under det senaste året. Tillväxttakten har varit störst inom byggindustrin och den privata tjänstesektorn. Den

sistnämnda sektorn svarar för knappt 65 % av sysselsättningsökningen under det senaste året. Sysselsättningen inom kommunal och statlig sektor har ökat, medan sysselsättningen minskat marginellt inom industrin.

Tabell 4.4 Sysselsättningsutveckling i olika sektorer, samt deras bidrag till den totala sysselsättningsförändringen andra kvartalet 2007

Årlig procentuell förändring

	Procentuell förändring	Bidrag, procentenheter
Privata tjänster	3,9	1,6
Företagstjänster	6,9	0,7
Hushållstjänster	5,0	0,4
Handel	2,8	0,3
Transport, hotell, restaurang	1,8	0,2
Finansiella tjänster	2,6	0,1
Fastighetstjänster	1,9	0,0
Bygg	7,7	0,5
Industri	-0,1	0,0
Kommun	1,2	0,3
Stat	0,8	0,0
Totalt	2,5	2,5

Anm.: Till följd av avrundning summerar inte delarna till totalen.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Under 2007–2008 väntas omkring 80 % av sysselsättningsökningen ske inom näringslivet. Tjänste- och byggsektorerna väntas bidra till en ökad sysselsättning, medan antalet sysselsatta minskar svagt inom industrin. Av den totala sysselsättningsökningen under 2007–2008 väntas tjänstesektorn svara för en övervägande del.

Byggekongjunkturen har fortsatt att stärkas. Företagen är optimistiska och förväntar sig att sysselsättningen ska fortsätta att öka. Med tanke på de höga bristtalen i byggsektorn har sysselsättningen utvecklats förvånansvärt väl det senaste året. Rekryteringstiden har dock ökat under det senaste året, vilket talar för att arbetskraftsbristen kommer att begränsa sysselsättningsstillväxten i byggsektorn framöver.

Sysselsättningen i industrin har minskat trendmässigt under flera decennier och har endast ökat under de år då industrikongjunkturen varit mycket stark. Produktionen väntas öka i år och nästa år, men inte tillräckligt mycket för att resultera i en ökad sysselsättning.

Antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn väntas öka med sammantaget ca 29 000 personer under 2007 och 2008. Inom den kommunala sektorn uppskattas ökningen till ca 27 000 personer medan ökningen inom staten väntas

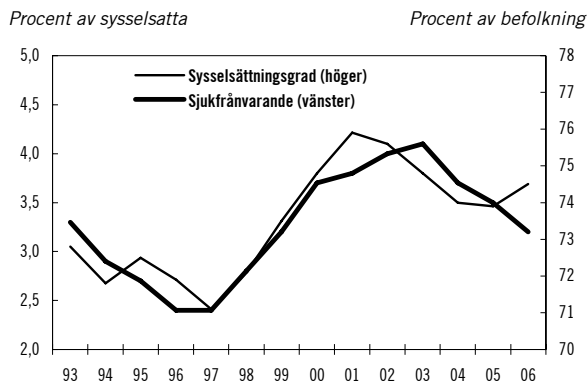
uppgå till ca 2 000 personer. Avvecklingen av friår och utbildningsvikariat minskar sysselsättningen i dessa sektorer under 2007. Utfasningen av plusjobben har en dämpande effekt under 2008.

Medelarbetstiden stiger marginellt

Medelarbetstiden per sysselsatt bestäms dels av hur stor andel av de sysselsatta som är frånvarande från arbetet, dels av den genomsnittliga arbetstiden för personer som är på arbetet. Med undantag för det första halvåret 2007 har förändringarna i medelarbetstiden under de tre senaste åren varit marginella.

Under första halvåret 2007 steg medelarbetstiden per sysselsatt till följd av en sjunkande frånvaro²². Till viss del kan den sjunkande frånvaron förklaras av ett lågt semesteruttag, vilket möjligen kan bero på att folk tar ut sin sommarsemester allt senare. En annan förklaring är att sjukfrånvaron²³ minskade. En viss del av minskningen i frånvaro förklaras också av att antalet deltagare med friår successivt har minskat. Medelarbetstiden per person i arbete var oförändrad jämfört med ett år tidigare.

Diagram 4.7 Sjukfrånvarande och sysselsättningsgrad

Anm.: Sjukfrånvarande avser personer som varit sjukfrånvarande hela mätveckan. Sysselsättningsgrad avser åldersgruppen 16-64 år.
Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Tidigare har sjukfrånvaron, vilken står för ca 20 % av frånvaron, i hög utsträckning samvarierat med sysselsättningsutvecklingen, men trots att sysselsättningsgraden stigit i två år har sjukfrånvaron fortsatt att minska (se diagram 4.7). Försäkringskassans striktare rutiner bedöms ha haft en dämpande effekt på sjukfrånvaron.

Under andra halvåret 2007 och 2008 väntas den totala frånvaron öka, vilket påverkar medelarbetstiden negativt. Frånvaro av andra skäl än sjukdom²⁴, vilken står för ca 80 % av frånvaron, väntas öka under prognosperioden. Den utvecklingen är främst konjunkturrellt betingad, men är också en effekt av en trendmässig ökning av frånvaron för vård av barn till följd av bland annat stigande barnkullar. Sjukfrånvaron bedöms i stort sett bli oförändrad framöver. Det goda konjunkturläget, befolkningssammansättningen och det faktum att svagare grupper kommer in på arbetsmarknaden utgör en press uppåt på sjukfrånvaron samtidigt som regeringens politik i form av sänkt tak i sjukförsäkringen och Försäkringskassans striktare rutiner har en motsatt effekt. I denna proposition föreslår regeringen bl.a. ett nytt beräkningsätt för den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) som i praktiken kommer att innebära lägre ersättningar. För de som varit sjukskrivna i över ett år, kommer ersättningsnivån att sänkas från 80 % till 75 %. Utöver detta föreslår regeringen ökade resurser till rehabilitering. Dessa reformer har också en dämpande effekt på sjukskrivningarna.

Den demografiska utvecklingen har de kommande åren en svagt negativ effekt på medelarbetstiden. Befolkningen ökar mycket i åldersgrupper med låg medelarbetstid och vice versa. Av konjunkturrella skäl väntas dessutom sysselsättningen i åldersgrupper med låg medelarbetstid stiga mer än för genomsnittet, vilket ytterligare förstärker effekten. I ett gott konjunkturläge öppnas dock ofta möjlighet för de som varit undersysselsatta att gå upp i arbetstid, vilket inverkar positivt på medelarbetstiden.

I denna proposition föreslår regeringen ett andra steg av jobbskatteavdraget. Effekten på medelarbetstiden av införandet av jobbskatteavdraget är svårbedömd. Å ena sidan bidrar det till att öka medelarbetstiden eftersom det blir mer lönsamt för framför allt låginkomsttagare

²² En person som tar ut semester, är sjuk osv. registreras i statistiken som sysselsatt, men frånvarande.

²³ I AKU fångas sjukfrånvaron upp antingen som "frånvaro på grund av sjukdom hela mätveckan" eller "sjukfrånvaro på grund av sjukdom del av mätveckan". AKU:s statistik är inte direkt jämförbar med Försäkringskassans (FK:s) statistik över antalet sjukskrivna. Detta beror bland annat på att FK:s statistik endast inkluderar personer som varit sjukskrivna i mer än 14 dagar och på att arbetslösa sjukskrivna och studerande sjukskrivna inkluderas i FK:s siffror men inte i AKU:s.

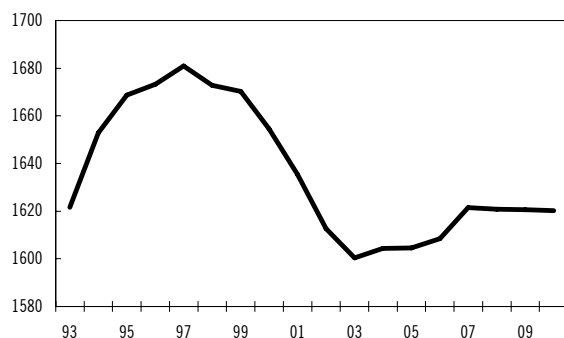
²⁴ Semester utgör omkring hälften av all frånvaro och vård av barn står för ca 15 %.

att öka sin arbetstid. Å andra sidan kan höginkomsttagare komma att minska sin arbetstid och en del av de personer som börjar arbeta till följd av förslaget kommer att arbeta deltid. Sammantaget bedöms effekten av reformen leda till att medelarbetstiden ökar.

Förutom jobbskatteavdragen syftar även övriga delar av regeringens politik till att minska utanförskapet. Det är rimligt att anta att en del av de personer som nu kommer in på arbetsmarknaden kommer att arbeta färre timmar än genomsnittet, vilket sänker medelarbetstiden.

Diagram 4.8 Medelarbetstid

Timmar per sysselsatt under ett år

Anm. Diagrammet avser dagkorrigerade data.

Källa: Statistiska centralbyrån (NR (antal arbetade timmar) och AKU (Sysselsättning)).

Avvecklingen av friåret har under loppet av innevarande år en positiv effekt på medelarbetstiden, eftersom de personer som har friår räknas som sysselsatta, trots att deras arbetstid uppgår till noll timmar.

Med hänsyn taget till att antalet arbetsdagar varierar mellan olika år, beräknas medelarbetstiden stiga marginellt under loppet av de kommande åren.

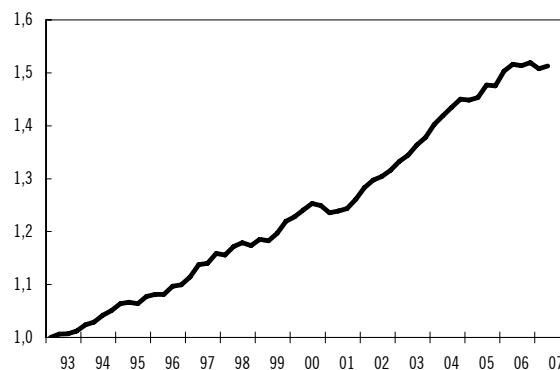
Produktivitetstillväxten avtar

Produktivitetstillväxten har mattats betydligt. (se diagram 4.9). Under första halvåret 2007 var den säsongrensade produktivitetstillväxten endast några tiondelar. Nedväxlingen i produktiviteten jämfört med slutet av förra året förklaras till största delen av en nedgång i den privata tjänstesektorn, men utvecklingen var svag i samtliga sektorer under andra kvartalet. (för en djupare analys se fördjupningsruta på sidan 45.)

Produktivitetstillväxten har gått hand i hand med en kraftig uppgång av antalet arbetade timmar. Uppgången i timmar har delvis berott på att frånvaron minskat kraftigt. Den kraftiga minsk-

ningen av frånvaron tycks inte ha uppfattats som en negativ överraskning av företagen då efterfrågan på nyrekryterad arbetskraft är mycket hög. Risken för att den svaga produktiviteten ska resultera i en svag sysselsättningsutveckling framöver, bedöms därför som liten. I ett alternativscenario analyseras effekterna av en mer varaktig produktivitetstillväxning (se avsnitt 6.2).

Diagram 4.9 Produktivitet i näringslivet

Källa: Statistiska centralbyrån.

Det svaga utfallet för första halvåret medför att prognosen för produktivitetstillväxten innevarande år blir mycket svag. År 2008 beräknas produktivitetstillväxten öka och vara något svagare än potentiell produktivitetstillväxt.

Arbetskraften fortsätter att öka

Konjunkturläget har stor betydelse för utvecklingen av arbetskraftsutbudet. En ökad efterfrågan på arbetskraft gör att fler söker sig till arbetsmarknaden. Olika åldersgrupper påverkas i olika stor utsträckning av konjunkturläget. Arbetskraftsdeltagandet svänger mer över konjunkturcykeln bland yngre, eftersom dessa tenderar att i hög grad delta i arbetskraften först i samband med att de får ett arbete.²⁵ Även de äldres deltagande i arbetskraften påverkas mer än genomsnittet av konjunkturläget eftersom de tenderar att stanna kvar längre på arbetsmarknaden när arbetsmarknadsläget är gott. Ett sämre

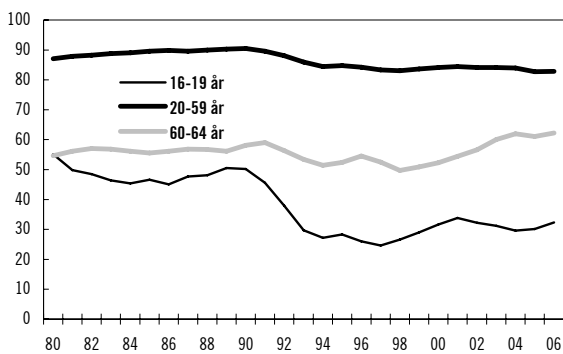
²⁵ Exempelvis ökar yngre personers möjlighet att få sommar- och extraarbeten i högkonjunktur. Att sysselsättningen stiger bland yngre behöver således inte betyda att de studerar i mindre omfattning. Om en person arbetar en timme eller mer under mätveckan räknas personen i AKU som sysselsatt (oavsett om personen är heltidsstudierande eller inte).

arbetsmarknadsläge kan innebära att äldre går i pension tidigare än vad de annars skulle ha gjort.

Arbetskraften påverkas även av den demografiska utvecklingen. En större befolkning gör att det finns fler som kan arbeta. Sammansättningen av befolkningstillväxten har också betydelse (se diagram 4.10). Ur ett arbetskraftsperspektiv är den demografiska utvecklingen under de kommande åren relativt ogynnsam. Åldersgrupper som har ett lågt arbetskraftsdeltagande växer mycket. Det gäller framför allt åldersgrupperna 16–19 år och 60–64 år, men även gruppen 20–24 år. Åldersgrupperna 45–54 år och 55–59 år, som har ett högt arbetskraftsdeltagande, minskar eller är i stort sett oförändrade.

Diagram 4.10 Arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper

Procent av befolkningen

Anm.: Alla serierna har ett brott 2005 pga en omläggning av AKU.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Under ett antal år har arbetskraftsdeltagandet trendmässigt stigit i gruppen 60–64 år. De äldsta åldersgrupperna på arbetsmarknaden utgörs till största delen av 40-talister. Det är en generation som genomsnittligt sett är friskare än tidigare generationer. Den generationen har också en stark förankring på arbetsmarknaden. Den drabbades inte lika hårt under 1990-talskrisen som de som då utgjorde de äldre grupperna på arbetsmarknaden. Pensionsreformen kan också ha påverkat arbetskraftsdeltagandet bland de äldre. Mycket talar för att trenden med stigande arbetskraftstal bland de äldre kommer att fortsätta de kommande åren.

De av regeringen tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna förändringarna av inkomstskatten och arbetslöshetsförsäkringen får en positiv effekt på arbetskraftsdeltagandet,

både på kort och lång sikt.²⁶ Införandet av jobb- och utvecklingsgarantin för långtidsarbetslösa och jobbgarantin för ungdomar medför dock att arbetskraften mätt med AKU:s definition utvecklas svagare än den annars skulle ha gjort eftersom deltagare i dessa program räknas som utanför arbetskraften i statistiken. Det effektiva arbetsutbudet förstärks dock när de arbetslösa deltar i ett program som ökar deras sökintensitet och anställningsbarhet.

Arbetskraften väntas öka med 1,3 % i år. Under nästa år ökar arbetskraften endast med 0,7 %, vilket delvis är en effekt av den ökade omfattningen av arbetsmarknadspolitiska program vars deltagare i statistiken till stor del registreras som utanför arbetskraften.²⁷ Arbetskraftsdeltagandet, liksom sysselsättningen, bedöms öka mer bland de äldsta och yngsta än övriga grupper. Under 2009 avtar ökningstakten ytterligare och 2010 bedöms arbetskraften stiga marginellt.

Arbetslösheten faller

Under det senaste året har både den öppna arbetslösheten och den totala arbetslösheten²⁸ minskat snabbt. Mot bakgrund av att de arbetsmarknadspolitiska programmen minskat kraftigt det senaste året har den öppna arbetslösheten utvecklats förvånansvärt väl.

Den öppna arbetslösheten fortsätter att sjunka under andra halvåret 2007 och 2008 då sysselsättningen fortsätter att växa snabbare än arbetskraften. (se diagram 4.11). Även jobb- och utvecklingsgarantin för långtidsarbetslösa och jobbgarantin för ungdomar bidrar till att minska den öppna arbetslösheten. Den öppna arbetslösheten väntas uppgå till 4,4 % 2007 och 4,0 % 2008.

Även den totala arbetslösheten sjunker under prognosperioden. Från 2006 till 2007 faller den mer än den öppna arbetslösheten till följd av den kraftiga neddragningen av programvolymen.

²⁶ Att arbetsgivaravgiften sänkts för personer över 64 år har även det en positiv effekt på arbetskraftsdeltagandet. Den prognos som här presenteras avser dock endast åldersgruppen 16-64 år.

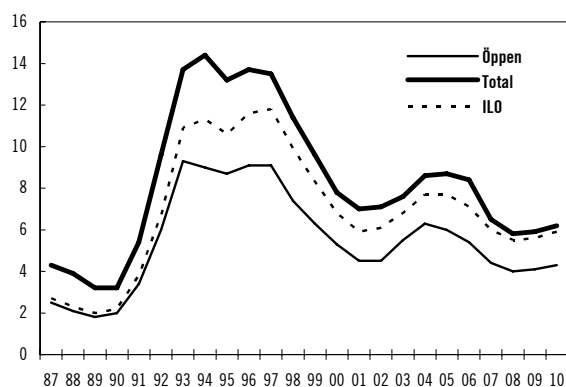
²⁷ Halften av alla som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program utanför arbetskraften registreras i AKU som antingen sysselsatta eller arbetslösa. I prognosen antas att detta samband kvarstår.

²⁸ Öppet arbetslösa och deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program som andel av arbetskraften.

Den totala arbetslösheten väntas uppgå till 6,5 % 2007 och 5,9 % 2008.

Diagram 4.11 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

I syfte att anpassa arbetslöshetsstatistiken till internationell standard har regeringen beslutat att SCB:s arbetskraftsundersökning ska redovisa arbetslösheten enligt ILO:s definition. Den stora skillnaden mellan ILO-definitionen och den tidigare använda definitionen, öppen arbetslöshet, är att ILO-definitionen inkluderar heltidsstuderande som sökt arbete (se vidare fördjupningsruta "Arbetslösheten enligt ILO-definitionen" på sidan 65).

Antalet heltidsstuderande som sökt arbete ökade under 2005 i samband med att arbetsmarknadsläget förbättrades. Under det senaste året förefaller gruppen ha minskat. Det ska dock påpekas att statistiken är skakig.

Under andra halvåret 2007 och 2008 bidrar införandet av jobb- och utvecklingsgarantin för långtidsarbetslösa och jobbgarantin för ungdomar till att antalet heltidsstudenter som söker arbete ökar. Samtidigt bedöms den fortsatt goda arbetsmarknadsutvecklingen medföra att antalet heltidsstudenter inom det reguljära utbildningssystemet som söker arbete minskar något i takt med att fler får jobb. Arbetslösheten enligt ILO-definitionen beräknas uppgå till 6,0 % 2007 och 5,5 % 2008.

Under 2009–2010 stiger öppen, total och ILO-arbetslöshet till följd av att ekonomin antas gå mot ett normalt resursutnyttjande. År 2010 beräknas den öppna arbetslösheten uppgå till 4,3 %, den totala arbetslösheten till 6,2 % och ILO-arbetslösheten till 5,9 %.

4.2 Löner

Dämpad löneutveckling 2006

Lönerna har ökat i måttlig takt de senaste fyra åren. Enligt preliminär statistik uppgick den nominella löneökningstakten i näringslivet till 3,1 % 2006. Löneökningstakten var endast något högre i byggsektorn än inom industrin och tjänstesektorn. Det kan tyckas något förvånande mot bakgrund av att en stor andel av byggföretagen uppgav att de upplevde arbetskraftsbrist under året. En tänkbar förklaring till den förhållandevis dämpade löneutvecklingen inom byggsektorn kan vara att arbetskraftsinvandringen haft en återhållande effekt på lönebildningen. En annan tänkbar förklaring kan vara att det hittills endast rått brist på enstaka yrkeskategorier, vars löneutveckling inte i någon större utsträckning påverkat den genomsnittliga löneutvecklingen i branschen.

I kommunal sektor steg lönerna med 2,8 % 2006. En förklaring till den låga ökningstakten är att de plusjobbade som anställda under året hade en lägre lön än genomsnittet. Lönerna inom statlig sektor ökade med 3,4 %.

Eftersläpningar i statistiken medför att det i dagsläget inte går att dra några säkra slutsatser om hur löneutvecklingen varit hittills i år.

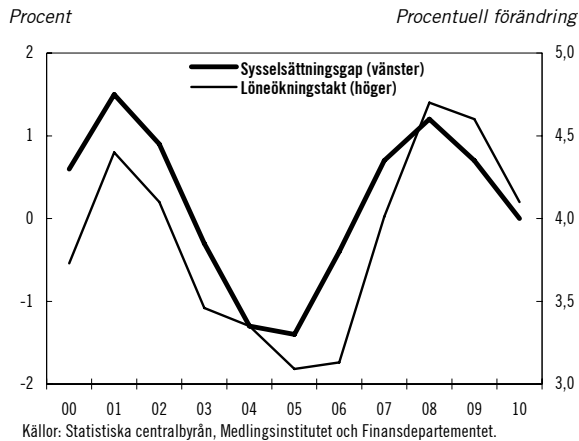
Ett högre resursutnyttjande medför stigande löneökningstakt framöver

Huvudförklaringen till de senaste årens låga löneökningar är att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden varit lågt.

Under prognosperioden väntas löneökningstakten tillta som en effekt av det allt högre resursutnyttjandet på arbetsmarknaden (se diagram 4.12). En högre avtalsnivå än i föregående avtalsrörelse innebär också att löneökningstakten skiftar upp markant 2007 (se vidare fördjupningsrutan "Slutna avtal i årets avtalsrörelse" på sidan 67). Under 2008 stiger löneökningstakten ytterligare till följd av ökad löneglidning. Den ökade löneglidningen är dels en direkt följd av ett allt högre resursutnyttjande på arbetsmarknaden, men också en effekt av att lägsta löner höjs. Att höjda lägsta löner bidrar till att öka löneglidningen är både en effekt av kompensationskrav från de anställda och en effekt av att arbetsgivarna vill upprätthålla den rådande lokala lönestrukturen.

Löneökningstakten väntas bli högre i näringslivet än i offentlig sektor 2007, medan det omvända väntas bli fallet 2008. Anledningen till det är avtalskonstruktionen. Kommunal får ut majoriteten av sin avtalsökning i januari 2008. Löneökningstakten i kommunsektorn blir därför mycket hög under detta år.

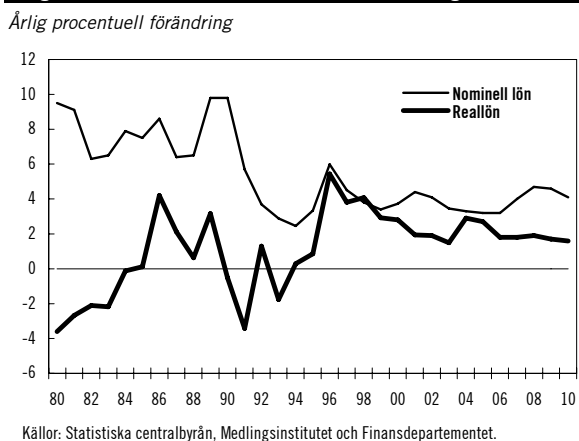
Diagram 4.12 Sysselsättningsgap och löneökningstakt

De förändringar av a-kassereglerna som genomfördes vid årsskiftet, i kombination med de förändringar som föreslås i denna proposition bedöms få en viss återhållande effekt på löneutvecklingen.

För ekonomin som helhet beräknas de nominella lönerna öka med 4,0 % 2007 och 4,7 % 2008. Under 2009–2010 väntas löneökningstakten dämpas. Sammantaget väntas reallönerna stiga med knappt 2 % per år under den kommande fyraårsperioden (se diagram 4.13).

Diagram 4.13 Nominell och real löneutveckling

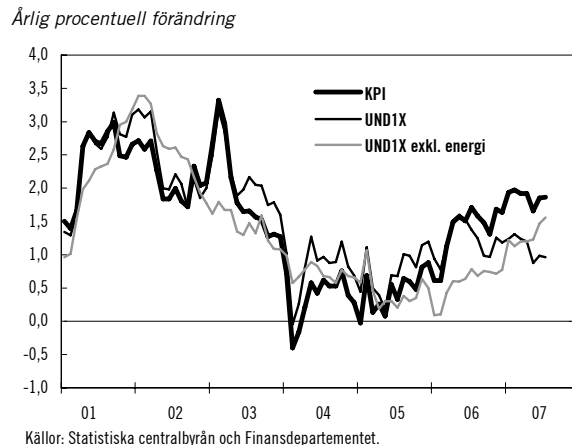
Lönerna kommer under 2007–2010 att öka snabbare än den takt som bedöms vara förenlig med produktivtets- och inflationsutvecklingen på lång sikt.

4.3 Inflation

Inflationen har stigit

Inflationen, mätt som den procentuella förändringen av de genomsnittliga konsumentpriserna under en tolv månadersperiod, har stigit under de senaste åren. Under 2005 och första halvåret 2006 steg inflationen snabbt, både mätt med konsumentprisindex (KPI) och mätt med Riksbankens mått på underliggande inflation UND1X²⁹ (se diagram 4.14).

Diagram 4.14 Konsumentprisernas utveckling

Under andra halvåret 2006 och hittills under 2007 har den underliggande inflationen mätt med UND1X inte fortsatt att stiga. Under sommaren 2007 har UND1X-inflationen varit ca 1 %. Att UND1X-inflationen inte fortsatt stiga beror dock på att energipriserna på bara drygt ett år övergått från att dra upp inflationen med ca en procentenhet till att i stället sänka inflationen med ett par tiondels procentenheter. Mätt med UND1X exklusive energivaror har den underliggande inflationen däremot fortsatt att stiga tydligt även under 2007 (se diagram 4.14). Det är framför allt prisutvecklingen på de inhemskt producerade varorna och tjänsterna som har bidragit till detta, men även priserna på importerade varor har dragit upp inflationen under 2007.

Att KPI-inflationen är högre än den underliggande inflationen mätt med UND1X beror huvudsakligen på de stigande räntekostnaderna för egnahem.

²⁹ UND1X exkluderar räntekostnader för egnahem samt direkta effekter på konsumentpriserna av förändrade indirekta skatter och subventioner.

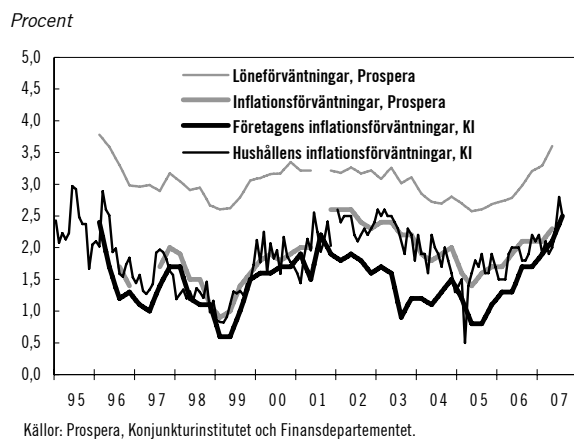
Det inhemska inflationstrycket tilltar nästa år

Det låga inflationstryck som rått i den svenska ekonomin under några år har i huvudsak berott på det låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, dvs. på att arbetslösheten har varit hög, och den starka produktivetsutvecklingen. Sysselsättningen sjönk 2003 och 2004 innan den återigen steg hösten 2005. Under dessa år fanns det gott om ledig arbetskraft, och löneökningarna var måttliga samtidigt som produktivitetstillväxten var hög. Den positiva sysselsättningsutvecklingen fortsatte i fjol samtidigt som löneökningstakten alltjämt var begränsad och produktivitetstillväxten god. Arbetskraftskostnaden per producerad enhet ökade därmed måttligt.

Under återstoden av 2007 och under 2008 förutses sysselsättningen fortsätta stiga i god takt. Därmed väntas bristen på arbetskraft bli alltmer påtaglig vilket pressar upp löner och priser.

Årets avtalsrörelse innebär att löneökningstakten väntas stiga markant 2007. Under 2008 förutses löneökningarna tillta ytterligare, bl.a. till följd av att bristen på arbetskraft medför ökad löneglidning. Enkätundersökningar indikerar att löne- och inflationsförväntningarna bland företag och hushåll har stigit i år (se diagram 4.15).

Diagram 4.15 Inflations- och löneförväntningar på ett års sikt

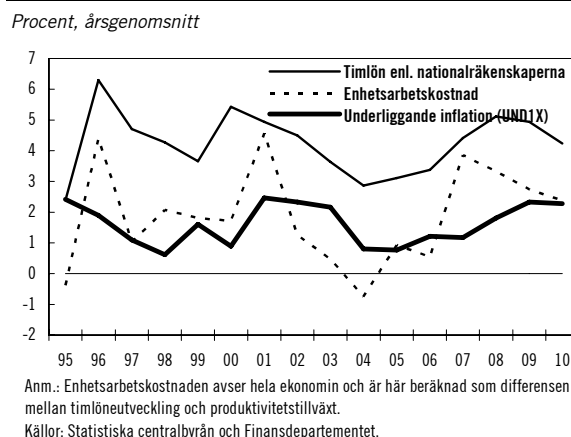

Produktivitetstillväxten bedöms bli lägre under prognosåren än den varit de senaste åren, även om produktiviteten framöver inte väntas utvecklas lika svagt som den har gjort under första halvåret 2007 (se vidare fördjupningsrutan "Varför bromsar produktivitetstillväxten in?" på sidan 45).

Den högre löneökningstakten och den lägre produktivitetstillväxten 2007 innebär att arbets-

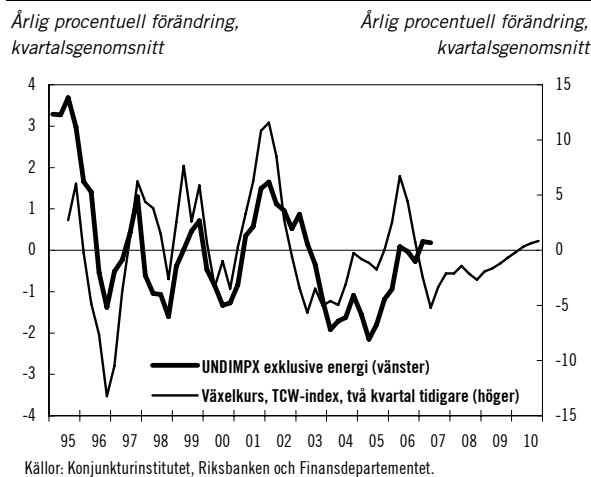
kraftskostnaden per producerad enhet väntas öka betydligt mer i år än de närmast föregående åren (se diagram 4.16). Nästa år, då produktivitetstillväxten väntas bli något högre än i år, stiger enhetsarbetskostnaden i något långsammare takt, men även under perioden 2008–2010 väntas enhetsarbetskostnadens ökningstakt bli högre än den varit under åren 2002–2006.

Diagram 4.16 Timlöneutveckling, enhetsarbetskostnadsutveckling och inflation

Det inhemska kostnadstrycket förutses därmed öka och, med viss fördröjning, leda till högre konsumentpriser. Den mycket låga produktivitetstillväxten 2007 bedöms dock vara tillfällig, och genomslaget i form av högre inflation bedöms därför bli begränsat. Regeringen har i denna och tidigare propositioner föreslagit reformer som bedöms verka stimulerande på arbetsutbudet och bidra till en bättre fungerande lönebildning. Därmed hålls löneökningstakten tillbaka något, och inflationstrycket blir lägre än vad det annars skulle ha varit under perioden 2008–2010.

Diagram 4.17 Växelkurs och importerad inflation

Det goda konjunkturläget gör det något lättare för handeln att höja sina marginaler. Dessutom finns tecken på att den utveckling mot förbättrad konkurrens i handeln som under några år bedöms ha dämpat konsumentprisutvecklingen nu har planat ut. Bland annat har antalet aktörer i livsmedelsdetaljhandeln i vissa regioner åter minskat.

Starkare krona 2008 dämpar inflationen

Prisutvecklingen på importerade varor exkl. olja och drivmedel övergick förra året från att ha en inflationssänkande effekt till att ha en inflationshöjande effekt. Som framgår av diagram 4.17 har den importerade inflationen, mätt med UNDIMPX³⁰ exkl. energi, varit svagt positiv under första halvåret 2007. Detta kan delvis ha att göra med att den svenska kronan sedan årsskiftet åter har försvagats. Normalt brukar dock växelkursförändringar påverka konsumentpriserna på importvaror med en viss fördröjning (se diagram 4.17). Dessutom övervältras tillfälliga växelkursförändringar normalt endast i begränsad omfattning på konsumentpriserna. Den högre importprisinflationen i konsumentledet kan därför delvis vara resultatet av stigande marginaler i den svenska handeln.

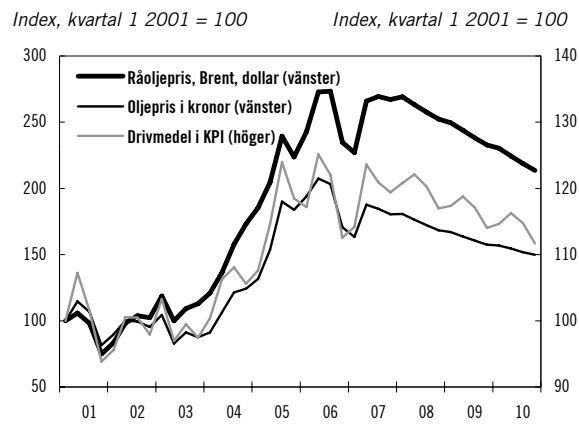
Under återstoden av 2007 och under 2008 väntas kronan stärkas (se avsnitt 2.2), vilket leder till sjunkande importpriser och därmed dämpad inflation. Under 2009 och 2010 väntas kronan försvagas något, vilket gör att importprisernas inflationsdämpande effekt minskar.

Oljepriset väntas sjunka

Priserna på bensin och villaolja har hittills under 2007 haft en dämpande effekt på KPI-inflationen. Det beror på att världsmarknadspriset på råolja sjönk tillbaka under slutet av förra året. Under 2007 har dock råoljepriset åter stigit, och det bedöms ligga kvar på en hög nivå under resten av året. Bensin- och villaoljepriserna väntas därför åter bidra till att höja inflationen under återstoden av 2007 och början av 2008.

Under åren fram till och med 2010 väntas råoljepriset sjunka (se diagram 4.18), vilket dämpar inflationen.

Diagram 4.18 Oljepris i dollar och kronor samt drivmedelspris enligt KPI

Källor: Statistiska centralbyrån, Reuters och Finansdepartementet.

Elpriserna väntas stiga

Priset på el har sjunkit betydligt under första halvåret 2007, både i producentledet och i konsumentledet. Terminspriserna på elbörsen Nordpool har under sommaren indikerat en prisuppgång framöver. Konsumentpriset på el bedöms därför stiga långsamt under återstoden av 2007 och under 2008. Det stora prisfallet tidigare i år gör att elpriset ändå bidrar till att sänka inflationen med ca 0,4 procentenheter i slutet av 2007, för att i slutet av 2008 i stället dra upp inflationen med ca 0,2 procentenheter.

Högre hyreshöjningar nästa år

De låga hyreshöjningarna bidrog starkt till att inflationen var så låg i fjol. Hyrorna steg med enbart 0,9 % mätt som årsgenomsnitt 2006. Även i år väntas hyresökningarna bli jämförelsevis låga, 1,6 % mätt som årsgenomsnitt. Nästa år bedöms högre räntor, genomslag av högre energikostnader och stigande underhållskostnader leda till att hyrorna ökar mer, med 2,5 %.

Stigande bostadsräntor höjer KPI

Den ränteprognos som redovisas i avsnitt 2.2 innebär att räntekostnaderna för egnahem fortsätter att dra upp inflationen mätt med KPI under hela prognosperioden. Räntorna bidrar

³⁰ UNDIMPX mäter prisutvecklingen på de varor i UNIDX som betraktas som huvudsakligen importerade.

därmed till att KPI-inflationen blir högre än den underliggande inflationen mätt med UND1X. Räntornas bidrag till KPI-inflationen sjunker dock gradvis under prognosåren, från över 1,3 procentenheter i slutet av 2007 till 0,1 procentenheter i slutet av 2010.

Skatteförändringar drar ned inflationen 2008

Under 2007 har det genomförts ett antal skatteförändringar som har haft direkta effekter på konsumentpriserna. Å ena sidan har bland annat tobaksskatten höjts och trängselskatt i Stockholm och skatt på trafikförsäkringspremier har införts. Å andra sidan har skattelättnader för hushållstjänster införts. Sammantaget bidrar skatte- och subventionsförändringar till att höja KPI-inflationen 2007.

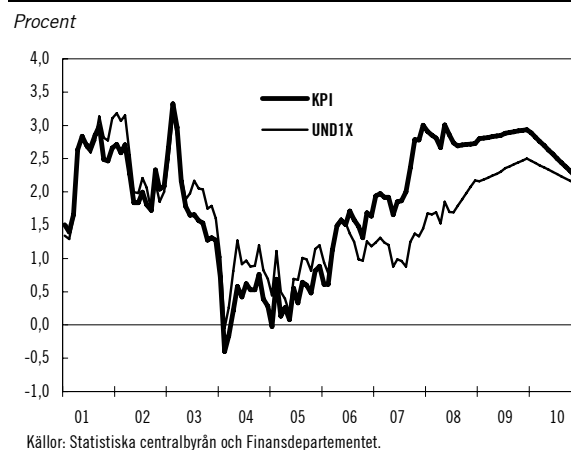
För 2008 har regeringen bland annat aviserat eller föreslagit avskaffande av den statliga fastighetsskatten, sänkta socialavgifter för delar av tjänstesektorn, införande av ett nytt statligt tandvårdsstöd, höjd koldioxidskatt och höjd skatt på tobak och alkohol. Sammantaget förutses förändringar av skatter och subventioner bidra till att sänka inflationen 2008, mätt både med UND1X och med KPI. Mätt med KPI beräknas inflationen sänkas med ca 0,3 procentenheter. Den enskilda åtgärd som bidrar mest till denna KPI-effekt är avskaffandet av den statliga fastighetsskatten.

Inflationen över Riksbankens mål 2009 och 2010

Sammanfattningsvis bedöms inflationstrycket i svensk ekonomi stiga för närvarande, i takt med att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden stiger, löneökningstakten tilltar och produktivitetstillväxten bromsar in. Dessa faktorer slår dock igenom i högre inflation med viss fördröjning. Den svaga produktivitetstillväxten 2007 bedöms endast delvis resultera i högre inflation.

I slutet av 2007 väntas den underliggande inflationen mätt med UND1X fortfarande understiga Riksbankens mål. Under 2008 och 2009 väntas den underliggande inflationen däremot stiga snabbt (se diagram 4.19 och tabell 4.5).

Diagram 4.19 Konsumentprisernas utveckling, prognos

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den ränteprognos som redovisas i avsnitt 2.2 innebär att penningpolitiken fortsätter att stramas åt under 2007 och 2008. Högre räntor och stigande löner leder till att efterfråge- och sysselsättningsutvecklingen dämpas. Därmed dämpas löneutvecklingen och inflationen successivt 2009 och 2010. Eftersom arbetskraftskostnaden påverkar inflationen med viss fördröjning fortsätter dock inflationen att stiga under 2009. Året därefter fortsätter löneökningstakten att avta, och inflationen sjunker för att ligga nära Riksbankens mål i slutet av 2010. Löneökningarna och inflationen hålls under hela perioden tillbaka av den utbudsstimulerande politiken. Effekterna av politiken på inflationen är dock svårbedömda, både till storlek och tidsprofil.

Tabell 4.5 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

	2006	2007	2008	2009	2010
KPI, december	1,6	3,0	2,7	2,9	2,2
KPI, årsgenomsnitt	1,4	2,2	2,8	2,9	2,5
UND1X, december	1,2	1,4	2,2	2,5	2,1
UND1X, årsgenomsnitt	1,2	1,2	1,8	2,3	2,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Arbetslösheten enligt ILO-definitionen

Arbetslöshet kan definieras på olika sätt. Arbetskraftsundersökningen, vilken genomförs varje månad av SCB, utgör Sveriges officiella arbetsmarknadsstatistik. Undersökningen baseras på telefonintervjuer med drygt 20 000 slumpmässigt utvalda personer i arbetsför ålder.³¹

För att bättre harmonisera med arbetskraftsundersökningar från andra länder genomgick AKU en större omläggning 2005. Förändringarna omfattade bl.a. en ny intervjublankett och ett antal definitionsändringar.³²

Även efter omläggningen kvarstod dock en viktig avvikelse mellan den svenska arbetslöshetsdefinitionen och ILO:s³³ internationellt vedertagna definition. AKU:s redovisning kategoriserade inte heltidsstudenter som sökt arbete som arbetslösa, utan i stället som utanför arbetskraften.

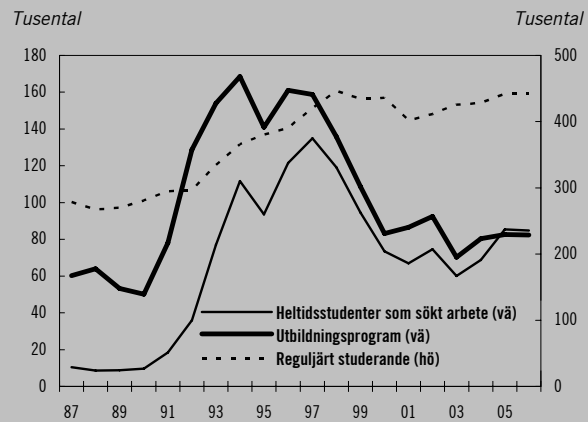
I syfte att anpassa statistiken till internationell standard och därmed förbättra jämförbarheten med andra länder har regeringen upphävt tidigare regeringsbeslut från 1986, vilket innebär att AKU numera inkluderar heltidsstudenter som sökt arbete i måttet arbetslösa.³⁴ En ytterligare fördel med att använda ILO-definitionen är att arbetslöshetsmättet bättre speglar graden av lediga resurser på arbetsmarknaden. Fler av de som de facto står till arbetsmarknadens förfogande räknas som arbetslösa än tidigare.

Heltidsstudenter som sökt arbete

I slutet av 1980-talet var gruppen heltidsstudenter som sökt arbete liten (se diagram nedan). Under början av 1990-talet växte gruppen kraftigt. Till stor del förklaras uppgången av en kraftig ökning av antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program eftersom dessa i stor utsträck-

ning registrerades i AKU som heltidsstudenter som sökt arbete.³⁵

Heltidsstudenter som sökt arbete, deltagare i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram, samt reguljärt studerande

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

Under de senaste fem åren har gruppen heltidsstudenter som sökt arbete uppgått till i genomsnitt 75 000 personer. År 2006 utgjordes gruppen till en övervägande del av deltagare i arbetsmarknadspolitiska program och gymnasie-studerande (se tabell nedan).

Heltidsstudenter som sökt arbete 2006

Tusental	16-64 år	16-19 år
Deltagare i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram	28	1
Gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning	33	28
Universitet och högskola	17	1
Övrig utbildning ¹	7	2
Totalt	85	32

¹ Grundskola, svenskundervisning för invandrare, folkhögskola, etc.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Högre arbetslöshet med ny definition

Det nya sättet att klassificera heltidsstudenter som sökt arbete innebär att antalet deltagare i arbetskraften ökar (se diagram nedan).

³¹ AKU är den enda undersökning som ger en samlad bild av arbetsmarknadens utveckling. AKU omfattar samtliga centrala variabler: arbetskraftsdeltagande, sysselsättning och arbetslöshet. En person räknas som arbetslös om denne (i) inte är sysselsatt, (ii) kan påbörja ett arbete inom 14 dagar, (iii) aktivt sökt arbete under de senaste fyra veckorna eller inväntar att börja nytt arbete inom tre månader.

³² Se vidare Prop. 2005/06:1 Bilaga 1, "Omläggning av arbetskraftsundersökningen".

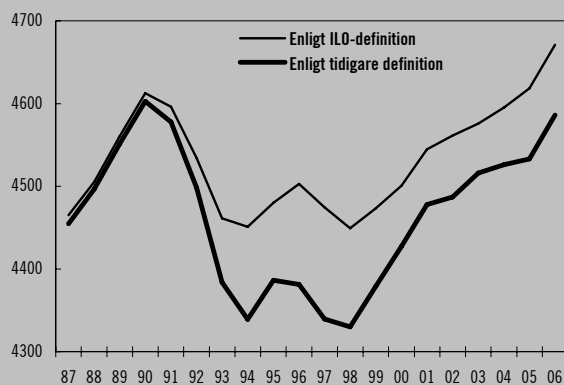
³³ International Labour Organization.

³⁴ Till detta kommer att AKU:s redovisade åldersgrupp ändras från 16-64 år till 15-74 år. Bytet av åldersgrupp får i sig endast en marginell inverkan på den uppmätta arbetslösheten.

³⁵ Det har dock visat sig att ungefär hälften av alla som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program utanför arbetskraften i AKU registreras som antingen sysselsatta eller arbetslösa.

Arbetskraften

Tusental

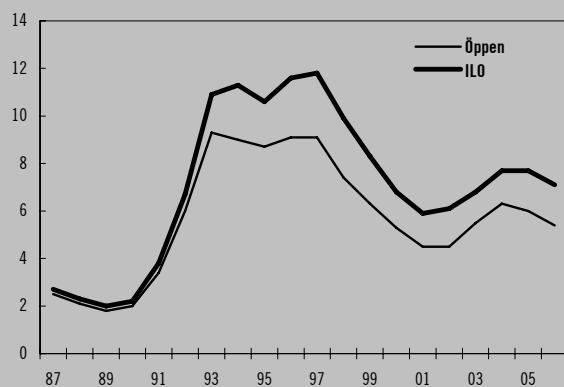

Källa: Statistiska centralbyrån.

Detta innebär i sin tur att den uppmätta arbetslösheten blir högre (se diagram nedan). År 2006 uppgick arbetslösheten enligt den tidigare använda definitionen, öppen arbetslöshet, till 5,4 %, medan den enligt ILO-definitionen uppgick till 7,1 %. Skillnaden mellan de två måtten är större för ungdomar. Enligt ILO-definitionen uppgick arbetslösheten i åldersgruppen 16-19 år till 31 % under förra året – dubbelt så hög som mätt med den gamla definitionen.

Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Vidare innebär definitionsförändringen att arbetslösheten och arbetskraften kommer att variera mindre än tidigare över konjunkturcykeln. Anledningen till denna förändring är att det är relativt vanligt att arbetslösa studerar samtidigt som de söker arbete. Om dessa personer studerar på heltid och söker arbete räknas de enligt ILO-definitionen som arbetslösa och därmed i arbetskraften, vilket de inte gjorde enligt den tidigare använda definitionen.

Slutna avtal i årets avtalsrörelse

En stor del av årets avtalsrörelse är nu avklarad. Avtal för stora delar av den privata och den kommunala sektorn är färdigförhandlade. Avtalslängden blev, liksom tidigare, i de flesta fall treårig.

Avtalsnivåer

Den totala kostnadsramen för de första industriavtalen uppgick till 10,2 % över tre år, dvs. i genomsnitt 3,4 % per år. Efterföljande avtal som slutits har blivit i nivå med detta avtal eller högre. De avtal som denna gång blivit högre räknat i procent var även högre än industrins avtal förra gången (se tabellen nedan). Jämfört med förra avtalsrörelsen är dock avtalsnivåerna avsevärt högre.³⁶

Avtalsnivå jämfört med förra avtalsrörelsen

Genomsnittlig procentuell förändring per år

	2007	2004 ¹
Arbetare		
Industri	3,2 ²	2,4
Bygg	3,2 ²	2,4
Hotell och restaurang	4,3-4,7	3,0
Detalj- och partihandel	3,7-4,4	2,6-3,0
Kommunal sektor (Kommunal)	4,4-4,6	2,9
Tjänstemän		
Industri	2,9-3,4	2,1
Handel	3,4	2,3
Media, info, callcenter	3,4	2,3
Kommunal sektor (SKTF, SSR, m.fl.)	3,3	2,2

Anm.: Siffrorna är inte helt jämförbara mellan olika avtalsområden eller mellan avtalsperioderna. Tabellen omfattar ett urval av alla de avtal som slutits.

¹ Kommunals förra avtal slöts 2005.

² Avtalet innebär också en avsättning till avtalspensioner med 0,2 procentenheter per år.

Källor: Arbetsgivare och fackförbund inom berörda avtalsområden, Medlingsinstitutet.

De avtal som slutits har i stor utsträckning följt LO-kollektivets samordning. LO:s låglöneförbund har i stor utsträckning slutit avtal i linje med industrins avtal i kronor räknat och

därmed högre i procentuella termer. Till detta kommer tillägg för en jämställdhetspott.³⁷

I vilken utsträckning en högre central avtalsnivå påverkar de slutgiltiga löneutfallen är dock osäkert i och med att dessa även beror på lokala avtal och löneglidning.

Lägstalöner

Lägstalönerna ökar mycket snabbare än i förra avtalsrörelsen (se tabell nedan). Denna gång har lägstalönen höjts mer än genomsnittslönen inom flera avtalsområden. Inom stora delar av industrin och handeln ökar exempelvis lägstalönerna för arbetare med ungefär en procent mer än genomsnittslönen per år under avtalsperioden. Notera dock att de höjda lägstalönerna ofta är förknippade med undantag, vilka minskar risken för alltför stora negativa effekter i form av höjda trösklar för de som står utanför arbetsmarknaden. Som exempel kan nämnas att lönerna inte höjs lika mycket för industrianställda som varit anställda kortare än ett år som för övriga grupper med lägstalön.³⁸ Höjningen av lägstalöner inom Kommunal sker först 2009.

Lägstalön jämfört med förra avtalsrörelsen

Genomsnittlig procentuell förändring per år

	2007	2004 ¹
Industri	4,3	2,3
Hotell och restaurang	5,7	1,9
Detalj- och partihandel	5,3	3,7
Kommunal	3,6	3,6

Anm.: Siffrorna är inte helt jämförbara mellan olika avtalsområden eller mellan avtalsperioderna. Tabellen omfattar ett urval av alla de arbetaravtal som slutits.

¹ Kommunals förra avtal slöts 2005.

Källor: Arbetsgivare och fackförbund inom berörda avtalsområden, Medlingsinstitutet.

³⁶ Att jämföra avtal mellan olika avtalsområden med varandra är dock förknippat med svårigheter. Det är också svårt att jämföra avtal inom samma avtalsområde mellan olika avtalsstödpunkter.

³⁷ LO:s krav har varit att 205 kronor per heltidsanställd (och år) ska tillfalla avtalsområden för varje kvinna inom avtalsområdet med en lägre månadslön än 20 000 kronor. Det är svårt att beräkna hur stor andel av den begärda potten som LO:s medlemsförbund i praktiken fått ut, men det mesta tyder på att andelen i de flesta fall är mycket hög.

³⁸ Uppgift om storleken på de grupper som undantagits saknas dock. Den totala andelen anställda som uppstår lägstalön varierar mellan olika avtalsområden. Exempelvis omfattas uppskattningsvis 18 % av arbetarna i industrin, 15 % i detaljhandeln, 30 % inom hotell och restaurang och 13 % inom Kommunal. Lägstalöner uttryckt som andelen av medianlönen varierar även den mellan olika avtalsområden, från 69 % för industriarbetare till 90 % inom hotell och restaurang. Inom detaljhandeln uppgår andelen till 85 % och inom Kommunal till 77 %.

5 Den offentliga sektorn

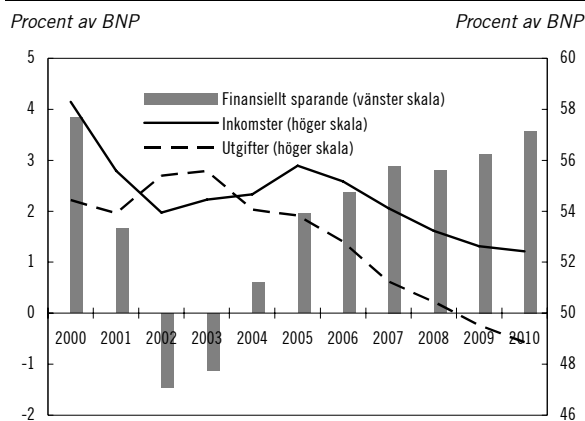
Den offentliga sektorns finanser är starka

Den offentliga sektorns finansiella sparande beräknas som andel av BNP visa ett överskott på 2,9 % i år och 2,8 % 2008. Samtliga delsektorer i den offentliga sektorn redovisar överskott.

5.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Den offentliga sektorns finanser har stärkts under de senaste tre åren och 2006 uppgick det finansiella sparandet till 67 miljarder kronor eller 2,4 % av BNP. Det är det största överskott som redovisats sedan 2000.

Diagram 5.1 Finansiellt sparande, inkomster och utgifter

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Vid utgången av 2006 översteg den offentliga sektorns finansiella tillgångar skulderna med 444 miljarder kronor motsvarande 15,7 % av BNP. Den positiva finansiella ställningen ska ses mot bakgrund av att tillgångarna i pensionssystemets buffertfonder (AP-fonderna) uppgick till 862 miljarder kronor, vilket motsvarar 30,4 % av BNP. Den offentliga sektorns kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar överstiger också ränteutgifterna. Den konsoliderade bruttoskulden uppgick till 47 % av BNP, vilket med god marginal understiger referensvärdet inom EMU på 60 % av BNP.

I år bidrar skattesänkningar till en kraftig sänkning av inkomsterna uttryckt som andel av BNP. Samtidigt minskar utgifterna ännu mer och det finansiella sparandet beräknas öka till 2,9 % av BNP.

Nästa år bidrar ytterligare skattesänkningar och en återhållsam utgiftsutveckling i statsbudgeten till en fortsatt minskning av den offentliga sektorns inkomster och utgifter som andel av BNP. Det finansiella sparandet beräknas till 2,8 % av BNP (se tabell 5.1).

Tabell 5.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor, om annat ej anges

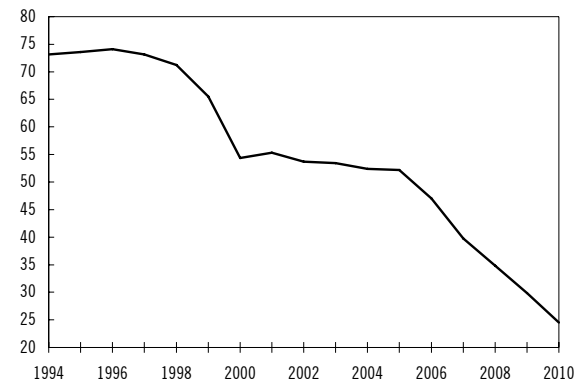
	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	1 562	1 630	1 697	1 770	1 850
<i>Procent av BNP</i>	<i>55,2</i>	<i>54,1</i>	<i>53,2</i>	<i>52,6</i>	<i>52,4</i>
Skatter och avgifter	1 410	1 458	1 522	1 592	1 664
<i>Procent av BNP</i>	<i>49,8</i>	<i>48,4</i>	<i>47,7</i>	<i>47,3</i>	<i>47,2</i>
Kapitalinkomster	63	69	71	73	76
Övriga inkomster	90	102	104	106	110
Utgifter	1 495	1 543	1 608	1 666	1 723
<i>Procent av BNP</i>	<i>52,8</i>	<i>51,2</i>	<i>50,4</i>	<i>49,5</i>	<i>48,9</i>
Utgifter exkl. räntor	1 441	1 485	1 551	1 612	1 672
Ränteutgifter	54	58	57	54	51
Finansiellt sparande	67	87	89	105	126
<i>Procent av BNP</i>	<i>2,4</i>	<i>2,9</i>	<i>2,8</i>	<i>3,1</i>	<i>3,6</i>
Staten	26	49	56	81	111
ÅP-systemet	30	28	25	17	11
Kommuner	11	10	9	6	3
Finansiell ställning					
Nettoskuld	-444	-533	-629	-737	-862
<i>Procent av BNP</i>	<i>-15,7</i>	<i>-17,7</i>	<i>-19,7</i>	<i>-21,9</i>	<i>-24,4</i>
Konsoliderad bruttoskuld	1 331	1 197	1 110	1 004	864
<i>Procent av BNP</i>	<i>47,0</i>	<i>39,7</i>	<i>34,8</i>	<i>29,8</i>	<i>24,5</i>

Anm.: Konsoliderad bruttoskuld definieras av EU-regler (Maastrichtvillkoren).
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under 2009 och 2010 stärks sparandet successivt, till följd av att utgifterna faller snabbare än inkomsterna som andel av BNP, vid hittills fattade beslut och förslag om finanspolitiken. Överskotten medför en fortsatt förstärkning av den offentliga sektorns finansiella nettoställning. Därtill reduceras bruttoskulden till följd av de planerade försäljningarna av statens aktieinnehav. I slutet av 2010 beräknas den konsoliderade bruttoskulden motsvara 24,5 % av BNP (se diagram 5.2).

Diagram 5.2 Konsoliderad bruttoskuld

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Skatter och avgifter

De skatter som nationalräkenskaperna (NR) redovisar för den offentliga sektorn är något lägre än de totala skatterna. Den del av mervärdesskatten och tullinkomsterna som ingår i avgiften till EU redovisas nämligen inte som skatt i den offentliga sektorn, utan som en skatt till utlandet.

Tabell 5.2 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Skatt på arbete	30,3	29,0	28,6	28,5	28,3
Inkomstskatt	17,3	16,0	15,8	15,8	15,7
Arbetsgivaravgifter	13,0	13,0	12,8	12,7	12,6
Skatt på kapital	6,8	6,6	6,0	6,1	6,3
Hushåll	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9
Bolagsvinster	3,6	3,6	3,4	3,5	3,6
Fastighetsskatt	0,9	0,9	0,7	0,7	0,7
Övrigt	1,1	0,9	1,0	1,1	1,1
Skatt på konsumtion och insatsvaror	13,2	13,1	13,5	13,0	12,9
Mervärdesskatt	9,3	9,3	9,6	9,3	9,3
Övriga skatter	3,9	3,8	3,9	3,7	3,6
Restförda skatter mm	-0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Totala skatteintäkter	50,1	48,7	48,0	47,6	47,4
Offentlig sektor	49,8	48,4	47,7	47,3	47,2
EU	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2

Anm.: De totala skatteinkomsterna 2006 är enligt nationalräkenskapernas preliminära utfall, vilket är 4 miljarder kronor lägre än Finansdepartementets bedömning. Skillnaden som motsvarar 0,1 % av BNP har lagts på posten restförda skatter mm i tabellen.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

År 2006 uppgick skatteintäkterna uttryckt som andel av BNP (skattekvoten) till 50,1 %, varav 30,3 procentenheter utgjordes av skatt och

avgifter på arbetsinkomster inklusive transfereeringar. Skatten på transfereeringarna uppgick till ca 4 % av BNP, vilket bör beaktas vid jämförelser av skattekvoten med länder där pensioner, sjukpenning m.m. inte är beskattade.

Skatt på kapital motsvarade 6,8 % av BNP, vilket är den högsta andelen sedan 2000 då kapitalskatterna uppgick till 7,3 % av BNP. Bolagsvinsterna har ökat kraftigt under konjunkturuppgången och förra året svarade skatt på bolagsvinster för över hälften av kapitalskatterna. Skatt på kapital från hushåll har ökat under de senaste två åren till följd av ökade realiserade kapitalvinster och aktieutdelningar. Hushållens kapitalskatter uppgick till 1,3 % av BNP 2006, vilket kan jämföras med 1,5 % av BNP 2000. Mervärdesskatten uppgick till motsvarande 9,3 % av BNP (se tabell 5.2).

I år har hushållens inkomstskatt sänkts genom en skattereduktion på arbetsinkomster (jobbsskatteavdraget), som medför ett skattebortfall på 40 miljarder kronor. För 2008 aviseras nu att jobbsskatteavdraget utökas med ca 11 miljarder kronor. Skattesänkningarna finansieras till viss del inom skattesystemet (se tabell 5.3).

För att öka sysselsättningen har arbetsgivaravgifterna reducerats för ungdomar och äldre samt för de s.k. nystartsjobben. En skattereduktion för hushållstjänster har införts från halvårsskiftet i år. Från 2008 aviseras att arbetsgivaravgifterna reduceras inom vissa tjänstenärningar. Den nuvarande generella nedsättningen av arbetsgivaravgifterna slopas.

Tabell 5.3 Regeländringar i skattesystemet, bruttoeffekter jämfört med föregående år

Miljarder kronor, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
Skatt på arbete	-11	-34	-19	0	0
varav jobbsskatteavdrag	-	-40	-11	-	-
Skatt på kapital	-2	-11	0	0	0
Skatt på konsumtion och insatsvaror	3	3	7	0	0
Totala skatteintäkter	-10	-42	-12	0	0
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,3</i>	<i>-1,4</i>	<i>-0,4</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Källa: Finansdepartementet.

Hög omsättning på aktiemarknaden och fortsatt höga priser på bostadsmarknaden talar för att hushållens realiserade kapitalvinster kommer att ligga kvar på en hög nivå i år. Regeringen aviseras nu att den statliga fastighetskatten på bostäder avskaffas. Som en delfinansiering föreslås höjd beskattning av kapitalvinster på bostäder,

vilket beräknas medföra att skatt på kapitalvinster ökar med 4 miljarder kronor per år fr.o.m. 2008. Förslaget innebär att kapitalvinstskatten på bostäder höjs från 20 % till 22 % samtidigt som uppskovsbeloppet beläggs med ränta och maximeras till 1,6 miljoner kronor vid avyttringar. Räntebeläggningsen utformas tekniskt genom att en schablonintäkt tas upp till beskattning under inkomstslaget kapital. Kapitalvinsterna antas framöver gå ned mot en historiskt sett mer normal nivå och därmed minskar hushållens inbetalningar av kapitalskatt. Företagens resultatutveckling har dämpats under första halvåret i år. Effekten av ändrade skatteregler reducerar inkomsterna av bolagskatten något, men den väntas vara oförändrad uttryckt som andel av BNP i år. Förmögenhetsskatten har avskaffats helt från och med 2007, vilket minskar inkomsterna med ca 7 miljarder kronor. I budgetpropositionen aviseras att den statliga fastighetsskatten på bostäder avskaffas och ersätts med en kommunal fastighetsavgift fr.o.m. 1 januari 2008. Avgiften indexeras med inkomstbasbeloppet. För 2008 bedöms den kommunala fastighetsavgiften uppgå till ca 12 miljarder kronor. Det är 4 miljarder kronor lägre än vad den nuvarande fastighetsskatten ger. Inkomstbortfallet finansieras genom den ovan nämnda höjningen av kapitalvinstbeskattningen.

Inkomsterna av mervärdesskatten ökar tillfälligt med 10 miljarder kronor 2008 till följd av en omläggning av redovisningen av mervärdesskatt för bygg- och anläggningstjänster. Omläggningen innebär att skatten ska redovisas löpande under byggnadstiden i stället för som i den nuvarande ordningen vid slutbesiktningen. På punktskatteområdet har tobaksskatten höjts i år och en ytterligare höjning aviseras för nästa år. För att överföra kostnader för trafikskadades sjukpenning och sjukersättning till trafikskadeförsäkringen har en skatt på trafikförsäkringspremier införts från och med 2007. Inför 2008 aviseras nu en höjning av energi- och miljöskatter.

Sammantaget minskar skattekvoten kraftigt i år och ytterligare något nästa år till 48,0 % av BNP. Det är den lägsta nivån sedan mitten av 1980-talet. Av minskningen på 2,1 procentenheter mellan 2006 och 2008 är 1,8 procentenheter eller 54 miljarder kronor en följd av regeländringar. I övrigt beror nedgången av skattekvoten huvudsakligen på att kapitalvinsterna förutses minska från 2006 och 2007 års höga nivå. Skattekvoten minskar även 2009 när den tillfälliga ef-

fekten 2008 av omläggningen av redovisningen av mervärdesskatt för bygg- och anläggningstjänster faller bort.

Andra inkomster

Vid sidan av skatter har den offentliga sektorn andra inkomster, vilka 2006 uppgick till 153 miljarder kronor, motsvarande 5,4 % av BNP. Drygt 40 % av dessa inkomster består av kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, varav ca 1/3 är direktavkastning på pensionsfonderna. Kapitalinkomsterna ökar relativt kraftigt i år till följd av höjda aktieutdelningar.

Övriga inkomster ökar med 12 miljarder kronor 2007. Därav beror 8 miljarder kronor på höjningen av egenavgifterna till arbetslöshetskassorna. Egenavgifterna förslås nu sänkas något från andra halvåret 2008. Därutöver består övriga inkomster huvudsakligen av tillräknade pensionsavgifter och kapitalförslitning. Dessa inkomster är kalkylmässiga och motsvaras på utgiftssidan av lika stora kostnader, som inräknas i den offentliga konsumtionen.

Utgifter

Den offentliga sektorns utgifter uttryckt som andel av BNP (utgiftskvoten) har minskat under de senaste tre åren och uppgick 2006 till 52,8 %. Utgiftskvoten fortsätter att minska successivt under beräkningsperioden (se tabell 5.4).

Transfereringarna till hushållen, som svarade för nära 34 % av utgifterna 2006 minskar i relation till BNP under beräkningsperioden.

Pensionsutbetalningarna svarar för nära hälften av transfereringarna till hushållen och 16 % av de offentliga utgifterna. Efter att ha legat på en relativt stabil nivå har antalet ålderspensionärer börjat öka under de senaste åren. Det ökande antalet ålderspensionärer och det faktum att nytillkommande pensionärer har högre pension medför att pensionsutbetalningarna ökar relativt kraftigt under beräkningsperioden. Mellan 2007 och 2010 ökar pensionsutgifterna med nära 50 miljarder kronor.

Antalet sjukpenningdagar minskar sedan 2002 och minskningen väntas fortsätta i år och nästa år. Det minskade antalet sjukpenningdagar har dock inte inneburit att ohälsan totalt sett minskat i samma utsträckning under de senaste åren. Samtidigt har nämligen antalet personer med

sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension) ökat kraftigt. Denna ökning bedöms nu brytas och 2008 beräknas antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning minska något. Det nu aviserade åtgärdsprogrammet för att minska sjukfrånvaron väntas bidra till att det s.k. ohälsotoalet (antal personer i åldern 20–64 år med sjukpenning eller med sjuk- och aktivitetsersättning mätt som helårsekvivalenter som andel av befolkningen i samma ålder) minskar successivt under beräkningsperioden. Utgifterna för assistansersättningen, som ökat från 7 miljarder kronor 2000 till 16 miljarder kronor 2006, förutses öka i något lägre takt framöver.

Antalet arbetslösa och personer i arbetsmarknadspolitiska program minskade sammantaget något under 2006. Flera förändringar i arbetslöshetsförsäkringen har genomförts i år och föreslås nu för nästa år. Antalet deltagare i de arbetsmarknadspolitiska programmen reduceras. Sammantaget minskar antalet öppet arbetslösa och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program kraftigt i år och ytterligare något nästa år. Denna volymutveckling leder tillsammans med sänkta ersättningsnivåer till att utgifterna för arbetsmarknadsrelaterade transfereringar minskar.

Tabell 5.4 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Hushållstransfereringar	17,7	16,5	16,0	15,8	15,7
Pensioner	8,4	8,2	8,1	8,2	8,3
Sjukdom	4,2	3,8	3,6	3,5	3,5
Arbetsmarknad	1,4	1,0	0,9	0,8	0,8
Familjer och barn	1,9	1,8	1,7	1,7	1,6
Övrigt	1,7	1,6	1,5	1,5	1,4
Övriga transfereringar	3,3	3,3	3,4	3,2	3,1
Konsumtion	26,8	26,6	26,4	26,1	25,8
Investeringar	3,0	2,9	2,9	2,9	2,8
Ränteutgifter	1,9	1,9	1,8	1,6	1,4
Summa utgifter	52,8	51,2	50,4	49,5	48,9
Exklusive räntor	50,9	49,3	48,6	47,9	47,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Transfereringar relaterade till familjer och barn ökade kraftigt förra året till följd av att högsta ersättningsnivån i föräldraförsäkringen höjdes till 10 basbelopp från halvårsskiftet. Framöver väntas en relativt måttlig utveckling av familjerelaterade transfereringar. Det förbättrade läget på arbetsmarknaden bidrar till att övriga transfereringar till hushållen, tex. studiestöd och

ekonomiskt bistånd (f.d. socialbidrag), minskar i relation till BNP under beräkningsperioden.

Övriga transfereringar och subventioner motsvarade 3,3 % av BNP 2006. Det internationella biståndet har ökat kraftigt under de senaste två åren och uppgick 2006 till nära 1 % av BNP. Avgiften till EU uppgick också till ca 1 % av BNP. Framöver reduceras EU-avgiften då ett beslut om nedsättning av avgiften väntas träda i kraft.

Den offentliga konsumtionen som andel av BNP uppgick 2006 till 26,8 % och svarade för hälften av de offentliga utgifterna. Under beräkningsperioden ökar den offentliga konsumtionen i löpande priser långsammare än BNP, men ökar som andel av utgifterna (utvecklingen av den offentliga konsumtionen beskrivs närmare i avsnitt 3). De offentliga investeringarna ökade kraftigt 2006 och uppgick till 3 % av BNP. En lägre men fortsatt ökning väntas för 2007 och 2008.

Ränteutgifterna motsvarade 1,9 % av BNP 2006, vilket kan jämföras med 4,2 % av BNP 2000. Högre ränta medför att ränteutgifterna ökar något i år och blir därmed oförändrade som andel av BNP. Från och med nästa år minskar emellertid ränteutgifterna till följd av den kraftiga minskningen av statsskulden.

5.2 De budgetpolitiska målen

Finanspolitiken styrs av två medelfristiga mål. Överskottsålet innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska uppgå till i genomsnitt 1 % av BNP över en konjunkturcykel. För det andra ska statens och ålderspensionssystemets sammantagna utgifter rymmas inom ett utgiftstak som beslutas tre år i förväg. Därutöver finns i kommunallagen ett krav om balanserade budgetar för den kommunala sektorn, det s.k. balanskravet. Systemet med utgiftstak infördes 1997 och överskottsålet för offentlig sektor samt balanskravet för kommuner och landsting gäller sedan 2000.

I detta avsnitt presenteras en utvärdering av överskottsålet och utgiftstaken samt en bedömning av finanspolitikens inriktning. Arbetet med ytterligare förbättringar av det finansiella ramverket kommer att fortsätta under mandatperioden.

Tabell 5.5 Finansiellt sparande i offentlig sektor 2000–2010

Procent av BNP, om annat ej anges

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Finansiellt sparande, miljarder kronor	85	38	-34	-28	15	52	67	87	89	105	126
Finansiellt sparande	3,8	1,7	-1,5	-1,1	0,6	2,0	2,4	2,9	2,8	3,1	3,6
Justering för konjunkurläge	-0,8	0,1	0,2	0,5	0,1	0,1	-0,5	-0,3	-0,5	-0,3	0,0
Justering för engångseffekter ¹	-0,5	0,0	0,0	0,0	-0,4	-0,5	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0
Justering, extraordinära kapitalvinster	-0,9	-0,1	0,2	0,2	0,1	-0,2	-0,5	-0,4	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	1,6	1,7	-1,0	-0,4	0,4	1,3	1,4	2,2	2,0	2,8	3,6
Finansiellt sparande, genomsnitt från 2000	3,8	2,8	1,4	0,7	0,7	0,9	1,1	1,3	1,5	1,7	1,8
Produktionsgap, procent	1,5	-0,2	-0,4	-0,9	-0,1	-0,1	0,9	0,6	0,9	0,6	0,0

¹ Engångseffekterna 2004 och 2005 förklaras av ökade skatteintäkter p.g.a. att vissa bolag återfört hela eller delar av sina avsättningar till periodiseringsfonder till beskattning. Engångseffekten 2008 beror på nya regler avseende byggoms som tillfälligt ökar momsinsbetalningarna med 10 miljarder kronor. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Överskottsmålet

Överskottsmålet motiveras i första hand av behovet av att stärka den offentliga sektorns finansiella ställning. Förstärkningen behövs för att klara de framtida demografiska påfrestningarna på de offentliga välfärdssystemen och av att det är nödvändigt för att erhålla en jämn fördelning mellan generationer av de resurser som fördelas via den offentliga sektorn.

Målet innebär dessutom att det skapas ett utrymme för att undvika alltför stora underskott i en lågkonjunktur. Marginalen till stabilitetspaktens regel att underskotten inte får överskrida 3 % av BNP blir på så sätt betryggande.

De offentliga finanserna påverkas av automatiska variationer i skatteinkomster och utgifter över konjunkturcykeln. Detta tillsammans med den osäkerhet som normalt råder om konjunkturcykeln gör att överskottet för enskilda år kan avvika från 1 % av BNP, utan att det medelfristiga målet äventyras. Detta är ett uttryck för en avvägning mellan kortsiktig flexibilitet för konjunkturstabiliserande politik och långsiktig hållbarhet. Av det skälet är överskottsmålet angivet som ett genomsnitt över en konjunkturcykel.

Utgiftstaket

Utgiftstaken för staten är det centrala instrumentet för att säkerställa överskottsmålet. Det är ett viktigt verktyg i budgetprocessen genom att det förhindrar att tillfälligt högre inkomster leder till varaktigt högre utgifter och genom att

det medverkar till en tydlig prioritering mellan olika statsutgifter.

Indikatorer för överskottsmålet

En utvärdering av måluppfyllelse för överskottsmålet bör förhålla sig till det faktum att längden på en konjunkturcykel är osäker och varierar över tiden. I det följande redovisas indikatorer för bedömning av måluppfyllelsen.

Genomsnittsindikatorn

En viktig indikator för bedömning om den föreslagna finanspolitiken ligger i linje med överskottsmålet utgörs av ett 7-årigt glidande medelvärde³⁹ av det offentliga sparandet. Medelvärdet justeras för större väldefinierade engångseffekter.⁴⁰

Genom att även tre framåtblickande år ingår i genomsnittet, vilket är finanspolitikens medelfristiga tidsram, bidrar en sådan indikator till diskussionen om den finanspolitiska inriktningen. För 2007 beräknas genomsnittet för åren 2004–2010 uppgå till 2,3 % av BNP. Indikatorn visar att den föreslagna finanspolitikens inrikt-

³⁹ Det 7-åriga medelvärdet beräknas med 3 bakåtblickande år och med 3 framåtblickande år.

⁴⁰ Engångseffekterna 2004 och 2005 utgörs av ökade skatteintäkter p.g.a. att vissa bolag återfört hela eller delar av sina avsättningar till periodiseringsfonder till beskattning. Engångseffekten 2008 uppkommer p.g.a. nya regler avseende byggoms som tillfälligt ökar momsinsbetalningarna med 10 miljarder kronor.

ning medför överskott som är större än vad som behövs för att klara överskottsmålet.

Tabell 5.6 Finansiellt sparande, glidande 7-årigt genomsnitt

Procent av BNP

	2004	2005	2006	2007
Genomsnitt enl. BP2008	0,9	1,0	1,6	2,3

Källa: Finansdepartementet.

Detta "översparande" kan emellertid inte utnyttjas i sin helhet för reformer. Den viktigaste orsaken är att ekonomin i nuvarande konjunkturläge kan komma att överhettas av ytterligare stimulans. Det ska också finnas reserver för att klara nästa konjunktursvacka. Därutöver behövs en buffert för de osäkerheter som finns i prognoserna.

Det strukturella sparandet

För att bedöma huruvida det finansiella sparandet enskilda år ligger i linje med målet kan också som en kompletterande indikator, ett så kallat strukturellt finansiellt sparande, användas. Denna indikator utgörs av det finansiella sparandet justerat för konjunkturberoende variationer i offentliga inkomster och utgifter samt för tillfälliga effekter av annan typ. Det justerade sparandet speglar den underliggande "strukturella" nivån på sparandet.

Justeringen av sparandet för konjunkturen bygger på en bedömning av konjunkturläget samt dess effekter på de offentliga finanserna. Konjunkturläget beskrivs med det s.k. BNP-gapet, som utgör skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP. För beräkningar av BNP-gapet hänvisas till avsnitt 4 i denna bilaga. Finansdepartementets bedömning är att en förändring av BNP-gapet med 1 procentenhet påverkar det finansiella sparandet i offentlig sektor med i genomsnitt 0,55 % av BNP.

Känsligheten kan variera mellan åren beroende på hur olika BNP-komponenter utvecklas i förhållande till varandra. Det ska emellertid understrykas att beräkningen av strukturellt sparande är osäker eftersom bedömningen av framför allt den potentiella produktionsnivån är osäker. Revideringar av BNP-gap kan dessutom göras långt i efterhand.

Sedan 2000 har de strukturella saldona både över- och underskridit 1 % av BNP (se tabell 5.5). Under perioden 2006–2009 bedöms

BNP-gapet vara positivt. Det innebär att det strukturella sparandet beräknas vara lägre än det faktiska och uppgår 2007 till 2,2 % av BNP. Under 2008 och 2009 beräknas det strukturella sparandet uppgå till 2,0 % respektive 2,8 %. När BNP-gapet sluts 2010 sammanfaller det strukturella sparandet med det faktiska sparandet och uppgår till 3,6 % av BNP.

Utvärdering i efterhand

För en utvärdering av överskottsmålet i efterhand är genomsnittet av det faktiska sparandet för åren 2000–2006 en naturlig indikator. Detta genomsnitt uppgår till 1,1 % av BNP. Efter 2000 minskade det genomsnittliga sparandet fram till och med 2004 men har därefter ökat. Av det genomsnittliga sparandet 2000–2006 förklaras 0,2 % av BNP av positiva engångseffekter av skatt på bolagsvinster (återförda periodiseringsfonder och extrautdelningar från försäkringsbolaget Alecta).

Utgiftstaket

Vissa förändringar i sammansättningen av de offentliga finanserna kan föranleda s.k. tekniska justeringar av utgiftstaket. Tekniska justeringar ska vara symmetriska i den bemärkelsen att samma principer används oavsett om det handlar om en höjning eller en sänkning av utgiftstaket. Marginalen till utgiftstaket blev närmare 12 miljarder kronor 2006 och under prognosåren är marginalerna betryggande stora. De takbegränsade utgifterna minskar, mätt som andel av BNP, varje år i kalkylen.

Tabell 5.7 Tekniskt justerat utgiftstak för staten

Miljarder kronor, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
Utgiftstak	892	923	956	988	1018
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,5</i>	<i>30,6</i>	<i>30,0</i>	<i>29,4</i>	<i>28,9</i>
Budgeringsmarginal	11,8	19,4	29,0	40,4	33,9
Takbegränsade utgifter	880	904	927	948	984
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,1</i>	<i>30,0</i>	<i>29,1</i>	<i>28,2</i>	<i>27,9</i>

Anm.: Utgiftstaket och takbegränsade utgifter är korrigerade för tekniska förändringar. Budgeringsmarginalen är skillnaden mellan ett fastställt eller föreslaget utgiftstak och de takbegränsade utgifterna.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

5.3 Finanspolitiken

Effekterna på den privata sektorns efterfrågan av förändringar i de offentliga finanserna är svårbedömda av flera skäl. Skatteförändringar som riktar sig till hushåll har sannolikt en annan effekt än de som riktar sig mot företag. På samma sätt kan hushåll med olika konsumtionsbenägenhet reagera på olika sätt på finanspolitiska stimulanser.

Offentlig konsumtion och offentliga investeringar har direkta effekter på efterfrågan. Förändringar i det finansiella sparandet till följd av förändringar i utlandstransfereringar, som biståndet och EU-avgiften, påverkar däremot efterfrågan i den svenska ekonomin i mycket liten eller ingen grad.

För att finanspolitiken ska ha önskade effekter krävs trovärdighet för de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Hushållen blir mer försiktiga och sparar mer om de offentliga underskotten är stora eftersom dessa förr eller senare måste finansieras med skattehöjningar eller besparingar. Omvänt kan konsumentförtroendet påverkas positivt när de offentliga finanserna uppvisar stora överskott.

Av dessa skäl kan förändringen av det offentliga sparandet enbart användas som en grov indikator för de offentliga finansernas effekter på efterfrågan i ekonomin. Förändringen i det faktiska sparandet kan sägas mäta den offentliga sektorns impuls till efterfrågan. Som framgår av tabell 5.8 är impulsen 2008 med detta synsätt i stort sett neutral.

Förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande mellan åren kan beskrivas med utgångspunkt i tre faktorer som påverkar det finansiella sparandet: automatiska stabilisatorer, diskretionär finanspolitik och övriga saldpåverkande faktorer.

De s.k. automatiska stabilisatorerna ger ett viktigt bidrag till stabiliseringspolitiken. När BNP-tillväxten överstiger den trendmässiga förstärks de offentliga finanserna och inkomsttillväxten dämpas i den privata sektorn. Det bidrar till att begränsa den inhemska efterfrågan och minskar risken för överhettning. Omvänt stimuleras ekonomin när tillväxten är lägre än den trendmässiga. De automatiska stabilisatorerna har därmed en dämpande effekt på konjunktursvängningarna.

Den diskretionära finanspolitiken består av aktiva reformbeslut på statsbudgeten. En sam-

manställning av tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade reformer redovisas i kapitel 4 i denna proposition. Budgeteffekten avser året när besluten träder i kraft oavsett när de fattas.

Utöver den diskretionära finanspolitiken och de automatiska stabilisatorerna påverkas de offentliga finanserna av en rad andra faktorer. Exempel på sådana faktorer är BNP-tillväxtens sammansättning, förändringar i kapitalinkomster och ränteutgifter till följd av förändringar av den offentliga sektorns tillgångar och skulder, ränteläget, transfereringsutgifternas utveckling på grund av den demografiska utvecklingen eller beteendeförändringar. Slutligen påverkas de offentliga finanserna av beslut inom den kommunala sektorn.

Förändringen i den offentliga sektorns finansiella sparande utgörs definitionsmässigt av summan av de tre komponenterna ovan. Förändringen i det strukturella sparandet, dvs. den förändring av sparandet som inte beror på de automatiska stabilisatorerna, används som en indikator på finanspolitikens inriktning. Denna indikator omfattar således inte enbart beslut om reformer och besparingar i statsbudgeten utan även andra saldpåverkande faktorer förutom den ekonomiska konjunkturen. Det kan gälla t.ex. förändringar i kommunsektorns sparande och förändringar i det offentliga sparandet som beror av strukturella förändringar i ekonomin.

Finanspolitikens inriktning 2007–2010

År 2007 bedöms finanspolitikens inriktning, trots stora skattesänkningar, vara något åtstramande enligt den grova indikator som förändringen av det strukturella sparandet utgör. Förstärkningen av det strukturella sparandet mellan 2006 och 2007 förklaras till viss del av ett förändrat sjukskrivningsmönster.

Finanspolitiken 2008 bedöms enligt indikatorn som neutral. Skattekvoten minskar förvisso i förhållande till 2007 men samtidigt minskar utgiftskvoten i ungefärligen samma proportion. Konsekvenserna för den privata sektorns efterfrågan av olika reformer är inte alltid självklara. Effekterna på privat konsumtion av införandet av det förstärkta jobbavdraget är exempelvis osäkra. Det finansiella sparandet försvagas med cirka 11 miljarder kronor till följd av införandet men effekten på den privata sektorns efterfrågan är inte lika stor då en del av skattesänkningen

bedöms gå till ökat hushållssparande. Den svagt åtstramande finanspolitiken 2007 och den neutrala finanspolitiken för 2008 är väl avvägd med hänsyn till resursutnyttjandet.

Tabell 5.8 Indikatorer för impuls till efterfrågan

Årlig förändring, procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Finansiellt sparande	0,4	0,5	-0,1	0,3	0,5
varav					
Automatiska stabilisator	0,6	-0,2	0,2	-0,2	-0,3
Engångseffekter	-0,5	0,0	0,3	-0,3	0,0
Extraordinära kapitalvinster	0,3	-0,1	-0,4	0,0	0,0
Strukturellt sparande	0,0	0,8	-0,2	0,8	0,8
varav					
Diskretionär finanspolitik	-1,2	-0,9	-0,2	0,1	0,1
Kapitalkostnader, netto	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Kommunsektorns finanser	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Övrigt	1,3	1,7	0,0	0,6	0,6
BNP-gap, förändring i procentenheter	1,0	-0,3	0,3	-0,3	-0,6

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Det strukturella sparandet förstärks under åren 2009 och 2010, givet hittills fattade beslut.

5.4 Den statliga sektorns finanser

I nationalräkenskaperna (NR) omfattar den statliga sektorn all verksamhet som huvudsakligen är finansierad av skatter och kontrollerad av staten oberoende av organisationsform. Affärsverksamhet i statliga bolag och affärsverk ingår inte i den statliga sektorn utan i näringslivet. Statsbudgeten omfattar alla transaktioner som påverkar statens lånebehov.

Nationalräkenskapernas redovisning

Statens finansiella sparande visade ett överskott på 26 miljarder kronor eller 0,9 % av BNP 2006. Överskottet ökar under beräkningsperioden under det att såväl statens inkomster som utgifter minskar som andel av BNP. Utgifterna exklusive räntor minskar som andel av BNP från 28,2 % 2006 till 25,5 % 2008. Minskningen motsvarar drygt 80 miljarder kronor, varav 12 miljarder kronor beror på att statsbidragen till kommunerna sänks till följd av det aviserade förslaget om en kommunal fastighetsavgift.

Nästa år beräknas statens finansiella sparande till 56 miljarder kronor eller 1,8 % av BNP. Med de aktuella ekonomiska förutsättningarna och hittills fattade beslut och förslag om finanspolitiken så beräknas överskottet öka till 111 miljarder kronor eller 3,2 % av BNP 2010 (se tabell 5.9).

Tabell 5.9 Statens finanser

Miljarder kronor, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	872	903	917	949	992
Procent av BNP	30,8	30,0	28,7	28,2	28,1
Skatter och avgifter	794	811	823	857	897
Övriga inkomster	77	92	93	92	95
Utgifter	846	854	861	868	881
Procent av BNP	29,9	28,4	27,0	25,8	25,0
Utgifter exkl. räntor	800	804	813	824	841
Procent av BNP	28,2	26,7	25,5	24,5	23,8
Ränteutgifter	46	51	48	44	40
Finansiellt sparande	26	49	56	81	111
Procent av BNP	0,9	1,6	1,8	2,4	3,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Statsbudgeten

Statens finansiella sparande visar förändringen av den finansiella förmögenheten, exklusive värdeförändringar. Budgetsaldot visar statens lånebehov, och avspeglar därmed förändringen av statskulden.

Tabell 5.10 Statens finansiella sparande och budgetsaldo

Miljarder kronor

	2006	2007	2008	2009	2010
Finansiellt sparande	26	49	56	81	111
Räntor, periodisering, kursvinster/förluster	-9	3	1	2	0
Periodisering av skatter	7	19	-14	-13	-11
Försäljning aktier	0	50	50	50	50
Extra stora utdelningar	10	17	0	0	0
Effekt av PPS ¹	-21	2	2	3	3
Övriga finansiella transaktioner m.m.	6	-5	-4	-7	-5
Budgetsaldo	18	135	91	116	147

¹ Effekt av PPS avser skillnaden mellan hur transaktionerna mellan staten och premiepensionssystemet påverkar finansiellt sparande och budgetsaldot.
Källor: Riksgäldskontoret och Finansdepartementet.

Det finansiella sparandet påverkas inte av att staten säljer eller köper finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökar utlåningen, t.ex. studiemedel, eftersom detta inte förändrar förmögenheten.

Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana finansiella transaktioner.

Förutom denna principiella skillnad avviker redovisningen i statsbudgeten i flera avseenden från redovisningen i NR. Budgetsaldot redovisas kassamässigt medan NR tillämpar periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatter och ränteutgifter.

De ovannämnda skillnaderna i redovisningsprinciper medför att budgetsaldo och finansiellt sparande skiljer sig åt. Därutöver finns stora saldoneutrala skillnader i redovisningen av inkomster och utgifter mellan statsbudgeten och NR.

Förra året uppgick budgetöverskottet till 18 miljarder kronor, medan det finansiella sparandet uppgick till 26 miljarder kronor. De kostnadsmissiga ränteutgifterna var 9 miljarder kronor lägre än de kassamässiga. I motsatt riktning gick att de inbetalda kassamässiga skatterna var 7 miljarder kronor högre än de periodiserade skatterna, som avser inkomståret 2006. Extra stora aktieutdelningar klassificeras som kapitalöverföringar i NR och inräknas inte i det finansiella sparandet, men stärker budgetsaldot. Transaktionerna mellan Riksgäldskontoret (RGK) och premiepensionssystemet (PPS) minskade budgetsaldot kraftigt förra året. Det beror på att överföringarna till PPS 2006 inkluderade två års intjänade pensionsrätter (se tabell 5.10).

Tabell 5.11 Budgetsaldo och statsskuld

Miljarder kronor, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	810	908	872	893	941
Utgifter exkl. stats- skuldräntor	716	730	727	730	749
Statsskuldräntor	49	42	41	35	35
RGK:s nettoutlåning m.m.	26	1	13	11	10
Budgetsaldo	18	135	91	116	147
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,6</i>	<i>4,5</i>	<i>2,8</i>	<i>3,5</i>	<i>4,2</i>
Skulddispositioner m.m.	-23	-13	-5	1	-2
Konsoliderad stats- skuld	1 220	1073	978	862	714
<i>Procent av BNP</i>	<i>43,1</i>	<i>35,6</i>	<i>30,7</i>	<i>25,6</i>	<i>20,2</i>

Källor: Riksgäldskontoret och Finansdepartementet.

Under perioden 2007–2010 planeras försäljningar av aktier till ett värde på 50 miljarder kronor per år, vilket påverkar budgetsaldot, men inte det finansiella sparandet. Även i år bidrar extra stora aktieutdelningar till budgetsaldot.

Effekten av transaktionerna med PPS är marginell, då de preliminära avgifterna är ungefär lika stora som överföringarna till PPS. Skillnaden i periodiseringen av skatter är stor även för vart och ett av åren 2007–2010, men de för inkomståren debiterade skatterna ska på sikt vara lika med de kassamässigt inbetalda. Det visar sig i att periodiseringsskillnaden av skatter är nära noll sammantaget för perioden 2006–2009. Nedsättningen av EU-avgiften periodiseras i NR medan den kassamässiga effekten kommer först 2009.

Den konsoliderade statsskulden uppgick till 1 222 miljarder kronor vid utgången av 2006, vilket motsvarar 43,1 % av BNP. Den förväntade förstärkningen av kronan bidrar 2007 och 2008 till att skulden minskar något mer än budgetöverskottet. Som andel av BNP minskar statsskulden till ca 20 % 2010 (se tabell 5.11). Det innebär att statsskulden minskar med 23 % av BNP mellan 2006 och 2010. Därav beror nära 6 procentenheter på de planerade försäljningarna av aktier.

5.5 Ålderspensionssystemets finanser

Ålderspensionssystemet består av en fördelingsdel (inkomstpensionen) och en fondbase-rad del (premiepensionen).

Tabell 5.12 Ålderspensionssystemet (inkomstpensionen)

Miljarder kronor, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
Avgifter	186	193	200	209	218
Pensioner	-176	-185	-198	-215	-232
Avgiftsöverskott	10	7	2	-6	-14
Räntor, utdelningar	24	25	26	28	29
Förvaltningsutgifter m.m.	-4	-4	-4	-4	-4
Finansiellt sparande	30	28	25	17	11
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,1</i>	<i>0,9</i>	<i>0,8</i>	<i>0,5</i>	<i>0,3</i>
Fondtillgångar	862	–	–	–	–
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,4</i>	–	–	–	–

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Ålderspensionssystemet i den offentliga sektorn omfattar endast inkomstpensionen med dess AP-fonder som buffert. Under en uppbyggnadsfas är inkomsterna större än utbetalda pensioner. Det finansiella sparandet uppgick till 30 miljarder kronor 2006 eller 1,1 % av BNP. Därtill ökade tillgångarna i AP-fonderna med ca

60 miljarder kronor till följd av värdeökningar. Värdeförändringar påverkar inte det finansiella sparandet. Där inräknas endast direktavkastningen i form av räntor och utdelningar.

Avgiftsinkomsterna överstiger pensionsutbetalningarna till och med 2008. Successivt ökade pensionsutbetalningar medför emellertid att ett underskott mellan avgifter och pensioner uppstår från och med 2009. Direktavkastningen täcker emellertid avgiftsunderskottet och det finansiella sparandet är alltjämt positivt 2010. Det finansiella sparandet beräknas visa underskott omkring 2015. De framtida underskotten finansieras med försäljningar av AP-fondernas tillgångar, som vid utgången av 2006 uppgick till 30,4 % av BNP.

5.6 Den kommunala sektorn

Både det finansiella sparandet och ekonomiska resultatet i den kommunala sektorn uppgick 2006, liksom året dessförinnan, till över 10 miljarder kronor.⁴¹ Detta trots att konsumtionsvolymen i sektorn ökade med över 2 procent. Det stora överskottet förklaras främst av en stark tillväxt av inkomsterna från skatter och statsbidrag.

Avtagande inkomstutveckling

De senaste årens starka inkomstökningar väntas fortsätta och i år ökar inkomsterna från skatter och statsbidrag med 5,5 %. Skatteunderlaget beräknas öka med 4,5 %.

Statsbidragen exklusive kompensation för mervärdesskatt, enligt NR-definitionen, ökar i år med 9,8 %.⁴² Det generella kommunalekonomiska utjämningsbidraget har höjts med 13 miljarder kronor. I denna ökning inkluderas även överföringar av medel från riktade statsbidrag samt sysselsättningsstöd, på ca 10 miljarder kronor. Exklusive dessa överföringar och regleringar höjs bidraget med 3 miljarder kronor. I övrigt tillförs resurser inom

områden som vård och omsorg, arbetsmarknad samt flyktingmottagning.

Tabell 5.13 Skatter och avgifter

Procentuell förändring

	2006	2007	2008	2009	2010
Skatter och statsbidrag exkl. mervärdesskatt	4,8	5,5	5,6	4,1	3,5
Skatteintäkter justerade för regleringar ¹	4,8	4,4	5,7	5,3	4,5
varav					
Skatteunderlag	4,8	4,5	5,7	5,3	4,5
Skattesatsändringar		-0,1			
Statsbidrag justerade för regleringar	4,7	9,8	5,4	-0,7	-0,7

Anm.: I tabellen redovisas utvecklingen av statsbidragen exklusive kompensation för mervärdesskatt (se även fotnot 43).

¹ Skatteinkomster och statsbidrag redovisas justerade för regeländringar som påverkar det kommunala skatteunderlaget. I tabellen redovisas utvecklingen av skatteintäkterna 2006 enligt NR, vilken skiljer sig från Finansdepartementets bedömning.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Inkomsterna från skatter och statsbidrag beräknas sammantaget vara fortsatt starka 2008. Den starka utvecklingen på arbetsmarknaden leder till att skatteinkomsterna stärks och bedöms, justerade för regleringar, öka med 5,7 %.

Statsbidragen, justerade för regleringar, höjs 2008 med 5 miljarder kronor eller 5,4 %. Detta trots att bl.a. den tidigare satsningen på plusjobb då minskar. Merparten av höjningen avser också 2008 generella bidrag. Därtill ökar riktade satsningar inom områden som flyktingmottagning och äldrepolitik.

Till nästa år aviseras ett förslag om en kommunal fastighetsavgift. Avgiften, som beräknas till 12,1 miljarder kronor, ökar inte initialt kommunernas inkomster eftersom statsbidragen justeras ned med motsvarande belopp. För efterföljande år förutses inkomsterna öka i och med att avgiften är indexerad samt att taxeringsvärdena väntas stiga. Sammantaget beräknas det aviserade förslaget öka kommunernas intäkter med 1,3 miljarder kronor 2009 och 1,8 miljarder kronor 2010. Vidare sänks statsbidragen från och med 2008 med 0,9 miljarder kronor till följd av att kommunsektorns skatteintäkter ökar när avdragsrätten för pensionsparande sänks. Till följd av regleringarna på sammanlagt 13 miljarder kronor, minskar bidragen 2008 totalt med 8 miljarder kronor.

⁴¹ Med ekonomiskt resultat avses här resultat före extraordinära poster.

⁴² I NR redovisas ingående mervärdesskatt i offentlig konsumtion och offentliga investeringar som en utgift. Den kompensation kommuner och landsting erhåller för dessa utgifter redovisas, till skillnad från i statsbudgeten, som statsbidrag.

Tabell 5.14 Statsbidrag enligt nationalräkenskaperna

Miljarder kronor

	2006	2007	2008	2009	2010
Kommunalekonomisk utjämnung	58	71	63	63	63
Sysselsättningsstöd	7	–	–	–	–
Plusjobb	2	4	2	–	–
Övriga bidrag ¹	46	47	49	51	50
Totala statsbidrag exkl. mervärdesskatt	113	122	114	114	113
Årlig förändring	6	9	-8	-1	-1

Anm.: Beloppen avser samtliga bidrag fördelade på ett flertal utgiftsområden och är angivna enligt NR:s redovisning som skiljer sig från statsbudgetens redovisning. I NR redovisas även bidrag som ligger på statsbudgetens inkomstsida, vidare görs en annorlunda periodisering av utgifterna.

¹ Övriga bidrag utgörs nästan uteslutande av riktade bidrag, dvs. bidrag som är förknippade med en specifik verksamhet. Bidrag för läkemedelsförmånen svarar för närmare hälften av de riktade bidragen.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Inkomstökningen bedöms därefter avta 2009 och 2010. Skatteinkomsterna väntas dock fortsätta öka starkt med i genomsnitt närmare 5 % per år. Det är i stället en svagare utveckling av statsbidragen som ligger bakom den avtagande inkomstökningen. Medan de generella bidragen är nominellt oförändrade, minskas de riktade bidragen något dessa år.

Lägre överskott

Enligt prognosen kommer kommunsektorn även i år att redovisa ett relativt starkt finansiellt sparande kring 0,3 % av BNP. Det ekonomiska resultatet förutses bli i nivå med vad som torde motsvara god ekonomisk hushållning. Resultatet beräknas dock bli lägre än 2006, vilket främst kan förklaras av att en slutreglering av skatterna tillfälligt höjde det redovisade resultatet 2006.

Trots den starka inkomstutvecklingen beräknas det finansiella sparandet minska och det ekonomiska resultatet försämrats 2008. Det är framför allt det nya kommunala löneavtalet som gör att konsumtionsutgifterna ökar mer än inkomsterna.

I takt med att inkomsttillväxten avtar 2009 och 2010 minskar utrymmet för den kommunala konsumtionen. Trots den avtagande konsumtionsökningen väntas det finansiella sparandet och resultatet successivt försämrats. Sektorn bedöms därmed få svårare att nå överskott som är i nivå med god ekonomisk hushållning.

Tabell 5.15 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor, om annat ej anges

	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	660	698	736	768	795
Skatter och statsbidrag exkl. mervärdesskatt	569	601	634	662	685
<i>Procent av BNP</i>	<i>20,1</i>	<i>19,9</i>	<i>19,9</i>	<i>19,7</i>	<i>19,4</i>
Övriga inkomster ¹	91	97	101	106	110
Utgifter	649	688	727	761	791
Konsumtion	553	586	620	649	675
<i>Proc. volymökning</i>	<i>2,2</i>	<i>2,1</i>	<i>1,8</i>	<i>0,5</i>	<i>0,7</i>
Övriga utgifter	97	102	107	112	116
Finansiellt sparande	11	10	9	6	3
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,4</i>	<i>0,3</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>
Resultat före extraordina- nära poster	15	11	9	6	4

¹ Övriga inkomster inkluderar de ersättningar som avser kompensation för ingående mervärdesskatt.

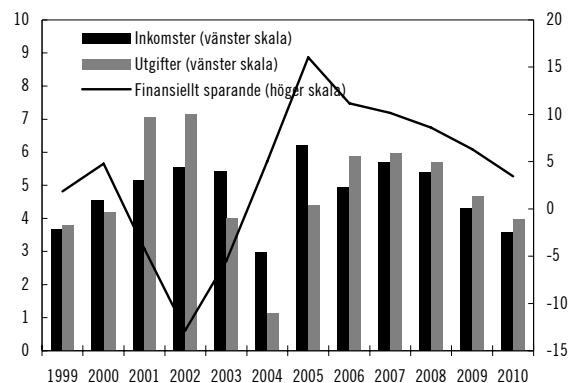
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Balanskravet beräknas dock klaras för sektorn som helhet. Skulle den beräknade konsumtionsutvecklingen för 2006–2008 på ca 2 % bibehållas, kombinerat med en oförändrad bild av inkomstutvecklingen, kommer sektorn dock uppvisa betydande underskott 2010.

Diagram 5.3 Kommunsektorns finanser

Procentuell utveckling

Miljarder kronor

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

6 Alternativa scenarier

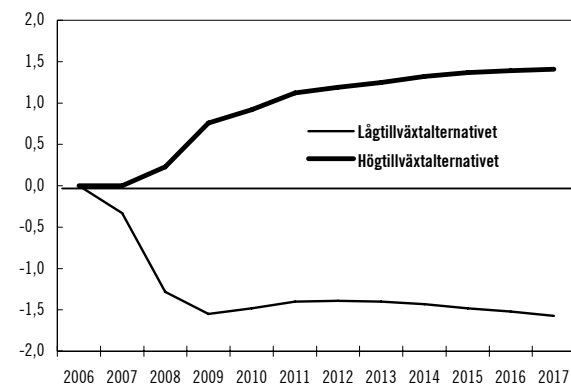
Osäkerheten är stor avseende bedömningar av såväl den framtida konjunkturutvecklingen som den långsiktigt hållbara tillväxttakten i ekonomin. Den sistnämnda osäkerheten är nu ovanligt stor eftersom det är svårt att bedöma storleken på de långsiktiga effekterna av regeringens politik. En annan betydande osäkerhet gäller den framtida produktivitetstillväxten (se fördjupningsrutan på sidan 45). Om produktiviteten fortsätter att utvecklas svagt i likhet med de två senaste kvartalen kan detta få betydande konsekvenser för svensk ekonomi.

Nedan redovisas två alternativa scenarier som illustrerar osäkerheten i den ekonomiska utvecklingen framöver.⁴³

I det första alternativet antas produktiviteten utvecklas sämre än i basalternativet. Löneökningarna antas dock inte på kort sikt påverkas av den svagare produktivitetstillväxten, dvs. den låga produktivitetstillväxten antas fullt ut slå igenom i högre enhetsarbetskostnader vilket ökar inflationstrycket. Ett högt inflationstryck innebär att Riksbanken måste höja reporäntan kraftigare för att hålla tillbaka prisstegringarna. Detta innebär att den inhemska efterfrågan utvecklas svagare än i basalternativet. Därmed dämpas BNP-tillväxten jämfört med basalternativet.

Diagram 6.1 BNP-nivå

Procentuell avvikelser från basalternativ

I høgtillväxtalternativet antas regeringens utbudsstimulerande politik få större effekter än i basalternativet fram till 2010. Arbetskraftsutbudet ökar snabbare och därmed blir löneöknings-

takten lägre. Riksbanken antas därför föra en mindre stram penningpolitik. Sammantaget innebär detta att BNP och sysselsättningen stiger snabbare än i basalternativet.

6.1 Basalternativet

I basalternativet bedöms BNP och sysselsättningen fortsätta att öka snabbt i år och nästa år. Tillväxten bedöms bli något högre än vad som är förenligt med stabila löner och priser. Till följd av detta stiger resursutnyttjandet successivt och det s.k. BNP-gapet uppgår 2008 till ca 1 %. Stigande löne- och inflationstakt innebär att Riksbanken höjer räntan till som högst 4,75 % 2009. Kombinationen av högre räntor och högre arbetskraftskostnader leder till att tillväxten dämpas i svensk ekonomi. Under 2009–2010 stiger BNP och sysselsättningen därför långsammare än potentiell BNP. År 2010 är gapen slutna och den reguljära sysselsättningsgraden uppgår till 75,6 %. Den öppna arbetslösheten uppgår till 4,3 %.

Tabell 6.1 Nyckeltal, basalternativet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2007	2008	2009	2010
BNP	3,2	3,2	2,5	2,2
BNP-gap ¹	0,6	0,9	0,6	0,0
Reguljär sysselsättningsgrad ²	74,9	75,6	75,8	75,6
Öppen arbetslöshet, nivå ³	4,4	4,0	4,1	4,3
Reporänta, slutkurs	4,00	4,50	4,75	4,25
Timplön	4,0	4,7	4,6	4,1
KPI, årsgenomsnitt	2,2	2,8	2,9	2,5

¹ Skillnad i procent mellan faktisk och potentiell produktion.

² Antalet sysselsatta i åldern 16-64 år exklusive sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen.

³ I procent av arbetskraften.

Källa: Finansdepartementet.

6.2 Lågtillväxtalternativet

Produktivitetstillväxten har under årets två första kvartal utvecklats oväntat svagt. I basalternativet bedöms den svaga produktivitetstillväxten under det första halvåret 2007 vara av tillfällig natur och produktivitetstillväxten är redan 2008 nära den bedömda trendtillväxten.

I detta alternativ antas den svaga produktivitetstillväxten bli mer ihållande och produktivitetnivån blir permanent 1,3 % lägre än i basal-

⁴³ Konjunkturinstitutets makrosimuleringsmodell, KIMOD 1.0, har använts för beräkningarna av alternativ scenarierna.

ternativet. Den totala produktivetsinbromsningen motsvarar därmed den inbromsning som svenskt näringsliv upplevde under slutet av 1980-talet.

De nominella lönerna antas under de närmaste åren inte påverkas av den svaga produktivitetstillväxten utan ökar nästan lika mycket som i basalternativet fram till tidpunkten för nästa större avtalsrörelse 2010. Detta innebär att den svagare produktivetsutvecklingen fullt ut slår igenom i högre enhetsarbetskostnader.

Den långsiktigt hållbara produktionsnivån påverkas direkt av den lägre produktiviteten, dvs. mindre produkter och tjänster kan produceras vid given arbetsstyrka. Efterfrågan är dock trög- rörlig på kort sikt och resursutnyttjandet blir därför mer ansträngt på arbetsmarknaden på kort sikt. Den svagare produktivitetstillväxten, jämfört med basalternativet, innebär därför att företagen inledningsvis måste anställa mer personal för att möta efterfrågan. Därmed minskar arbetslösheten något jämfört med i basalternativet. En sämre produktivetsutveckling medför vidare att priserna ökar snabbare när företagen låter en del av sina högre kostnader slå igenom i högre priser.

Tabell 6.2 Nyckeltal, lågtillväxtalternativet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2007	2008	2009	2010
BNP	2,9	2,2	2,2	2,3
BNP-gap ¹	0,7	0,3	-0,1	-0,4
Reguljär sysselsättningsgrad ²	75,0	75,6	75,6	75,5
Öppen arbetslöshet, nivå ³	4,3	4,0	4,2	4,4
Reporänta, slutkurs	4,25	4,75	4,75	4,25
Timplön	4,0	4,7	4,5	3,8
KPI, årsgenomsnitt	2,8	3,2	3,1	2,6

¹ Skillnad i procent mellan faktisk och potentiell produktion.

² Antalet sysselsatta i åldern 16-64 år exklusive sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen.

³ I procent av arbetskraften.

Källa: Finansdepartementet.

Det högre inflationstrycket medför att Riksbanken höjer reporäntan snabbare än vad som är fallet i basalternativet och redan 2008 ligger reporäntan på 4,75 %. Den högre reporäntan bidrar till att dämpa efterfrågetillväxten och därmed även sysselsättningstillväxten 2009–2010 och påskyndar efterfrågans anpassning mot den nya lägre potentiella produktionsnivån.

Den svagare efterfrågan och den förväntade lägre produktivetsnivån innebär att företagen redan under 2007 börjar att anpassa produktionskapaciteten mot den nya lägre nivån. Inve-

steringstillväxten dämpas därmed 2007–2010 jämfört med basalternativet.

Vid avtalsrörelsen 2010 väntas produktivetsfallet slå igenom i en dämpning av löneökningstakten. Under 2010 ökar lönerna 0,3 procentenheter långsammare än i basalternativet och den svaga löneutvecklingen fortsätter även under de följande åren.

På lång sikt har den lägre produktiviteten slagit igenom i en BNP-nivå som är 1,6 % lägre än i basalternativet. Sysselsättningsgraden och inflationen återgår till samma nivåer som i basalternativet. BNP minskar mer än den initiala produktivetsminskningen eftersom lägre reallöner medför att relativpriset på kapital stiger, vilket innebär att företagets önskade kapitalintensitet faller. Det innebär att kapitalstocken faller mer än den initiala produktivetsnedgången indikerar.

Produktivetsinbromsningen tillsammans med trögrorliga löner får således sammantaget en betydande effekt på svensk ekonomi. Under åren 2007–2010 blir BNP-tillväxten i genomsnitt 0,4 procentenheter lägre per år än i basalternativet.

6.3 Högtillväxtalternativet

I basalternativet görs en bedömning av effekterna av regeringens ekonomiska politik på arbetsutbud och sysselsättning som är baserad på vedertagen nationalekonomisk forskning. (se fördjupningsruta "Långsiktiga effekter av regeringens ekonomiska politik" på sidan 43). Forskningsresultaten är dock inte samstämmiga och det är oklart hur snabbt reformerna får effekt på ekonomin. I detta alternativscenari antas regeringens politik få betydligt snabbare genomslag än i basalternativet.

Arbetskraften, sysselsättningen och antalet arbetade timmar antas varaktigt kunna ligga på en nivå som är ca 1,6 % procent högre 2010 än i basalternativet. Därmed antas regeringens genomförda och föreslagna reformer få fullt genomslag redan till 2010. Jämviktsarbetslösheten antas vara den samma som i basalternativet. Produktivitetstillväxten beräknas bli något lägre än i basalternativet eftersom tillskottet av arbetskraft inte antas ha samma produktivitet som genomsnittet av de sysselsatta.

Den långsiktigt hållbara produktionsnivån påverkas direkt av det större arbetsutbudet, dvs.

mer produkter och tjänster kan produceras vid en given produktivitetnivå. Den starka ökningen av arbetskraften från 2008 och framåt leder därför till att sysselsättningen 2008–2009 kan öka något snabbare än i basalternativet utan att resursläget blir mer ansträngt än i basalternativet.

Under 2008 ökar arbetskraften mer än sysselsättningen vilket medför att arbetslösheten inledningsvis är högre än i basalternativet. Därmed dämpas löneökningstakten och inflationstrycket jämfört med i basalternativet.

Det lägre inflationstrycket och det mindre ansträngda resursutnyttjandet, medför att Riksbanken inte höjer reporäntan lika mycket som i basalternativet. Den lägre reporäntan bidrar till att stimulera efterfrågetillväxten och påskyndar därmed efterfrågans anpassning mot den nya högre potentiella produktionsnivån.

Tabell 6.3 Nyckeltal, högtillväxtalternativet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2007	2008	2009	2010
BNP	3,2	3,4	3,0	2,3
BNP-gap ¹	0,6	0,7	0,5	0,0
Reguljär sysselsättningsgrad ²	74,9	75,9	76,6	76,7
Öppen arbetslöshet, nivå ³	4,4	4,6	4,5	4,4
Reporänta, slutkurs	4,00	4,25	4,50	4,00
Timlön	4,0	4,1	3,9	3,8
KPI, årsgenomsnitt	2,2	2,5	2,7	2,4

¹ Skillnad i procent mellan faktisk och potentiell produktion.

² Antalet sysselsatta i åldern 16-64 år exklusive sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen.

³ I procent av arbetskraften.

Källa: Finansdepartementet.

Den lägre räntan och högre sysselsättningen bidrar till att företagen ökar investeringarna. En starkare sysselsättningstillväxt och en lägre inflation leder till att hushållens reala disponibla inkomster utvecklas mycket starkare än i basalternativet trots en lägre löneökningstakt. Tillsammans med en lägre ränta innebär detta att hushållens konsumtion ökar snabbare. Vidare förbättras nettoexporten jämfört med i basalternativet, till följd av att kronan utvecklas svagare i detta alternativ.

Kombinationen av ett lägre resursutnyttjande, en lägre löneökningstakt och en lägre styrränta innebär att BNP och sysselsättning kan öka betydligt snabbare än i basalternativet 2009–2010. Arbetslösheten minskar successivt och ligger 2010 på 4,4 %.

7 Den demografiska utvecklingen och de offentliga finanserna

I Sverige liksom i många andra länder kommer andelen äldre i befolkningen att öka påtagligt de närmaste decennierna. Fler personer i icke-yrkesaktiv ålder i relation till de i yrkesaktiv ålder kommer att sätta den offentliga sektorns finanser under press. Denna utveckling ställer krav på den ekonomiska politiken redan i dag. För att kunna bibehålla en väl utbyggd skattefinansierad välfärd även i framtiden krävs ett högt sparande i den offentliga sektorn under de närmaste åren, samtidigt som ansträngningar måste göras för att öka antalet personer i arbete.

Ett högt offentligt sparande i dag motiveras i grund och botten av en jämnare fördelning av försörjningsbördan mellan olika generationer. Ett offentligfinansiellt överskott i dag innebär att de stora generationer som i framtiden kommer att efterfråga vård och omsorg själva bidrar till tjänsternas finansiering. Om detta inte sker så kommer antingen kommande generationer att belastas hårdare skattemässigt än de nu aktiva generationerna eller så måste kvalitet och volym i vård och omsorg minskas kraftigt. I detta avsnitt redovisas ett scenario för hur befolkningsutvecklingen i Sverige kan tänkas påverka de offentliga finanserna. Beräkningarna genomförs under alternativa antaganden om det framtida arbetsutbudets utveckling. Det framgår då tydligt att ett varaktigt högre arbetsutbud påtagligt gynnar såväl det framtida välståndet som de offentliga finanserna.

7.1 Den demografiska utvecklingen

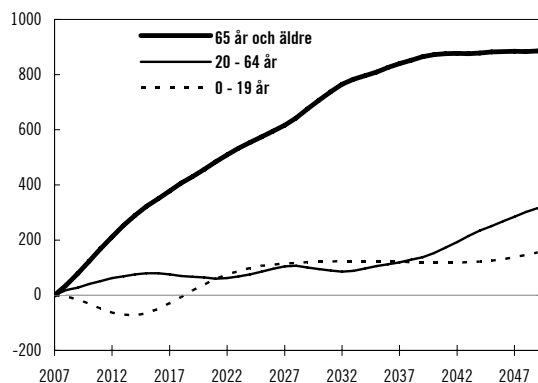
Sveriges befolkning uppgår i dagsläget till 9,1 miljoner personer. Enligt den befolkningsprognos som presenterades av Statistiska centralbyrån under våren 2007 kommer befolkningen år 2050 att ha växt till 10,5 miljoner personer.

Det är i första hand antalet personer som är 65 år och äldre som ökar snabbt under de närmaste 30 åren. År 2035 finns drygt 2,4 miljoner personer i denna åldersgrupp, över 800 000 fler än i dag. Antalet personer mellan 20 och 64 år ökar med knappt 80 000 fram till 2015, och förväntas sedan öka endast måttligt under tjugoförstaårsperioden därefter. Huvuddelen av befolkningsökningen utgörs därmed av personer

som inte är i yrkesverksam ålder. (Se diagram 7.1.) Efter år 2035 förväntas dock antalet i yrkesverksam ålder åter öka.

Diagram 7.1 Sveriges befolkning

Förändring jämfört med 2007, tusental personer

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den demografiska utvecklingen kan sammanfattas i försörjningskvoter där antalet personer i icke-yrkesverksam ålder sätts i relation till antalet personer i yrkesverksam ålder. Försörjningskvoten för äldre, mätt som antalet personer som är 65 år och äldre i förhållande till personer i åldrarna 20–64 år, beräknas öka från ca 30 procent 2007 till ca 44 procent 2035.⁴⁴ Detta är en måttlig ökning i ett internationellt perspektiv. Mellan 2004 och 2050 bedöms t.ex. äldrekvoten⁴⁵ inom EU25 öka från 25 till 50 procent. Försörjningskvoten för yngre, mätt som antalet personer under 20 år i relation till personer i åldrarna 20–64 år, är mer stabil och varierar kring 40 procent. (Se diagram 7.2.)

Invandringen står för huvuddelen av befolkningsstillväxten. Inte minst för tillväxten av befolkningen i yrkesverksam ålder är invandringen av avgörande betydelse. Utan invandring skulle antalet personer i åldersgruppen 20–64 år minska. (Se diagram 7.3.) Den avgjort största delen av invandrarna utgörs av personer som är födda utanför EU. Denna grupp har i dagsläget en betydligt lägre sysselsättningsgrad än genomsnittet. Den ökning som förutses i åldersgruppen 20–64 år resulterar därför, om integrationen av invandrare

⁴⁴ I takt med att livslängden ökar borde möjligen även pensionsåldern stiga. För att äldrekvoten skall behållas på 30 procent måste dock gruppen äldre år 2035 definieras som 70 år eller äldre och aktiv ålder som 20 till 69 år.

⁴⁵ Äldrekvoten definieras då som antalet 65 år eller äldre i förhållande till de mellan 15 och 64 år.

på arbetsmarknaden inte förbättras, endast i en svag ökning av antalet sysselsatta.

Diagram 7.2 Demografiska försörjningskvoter

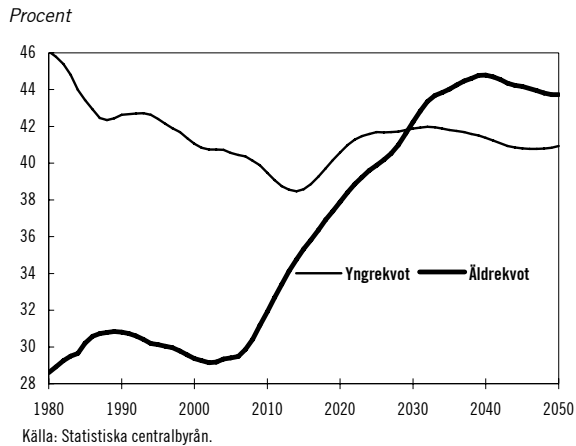
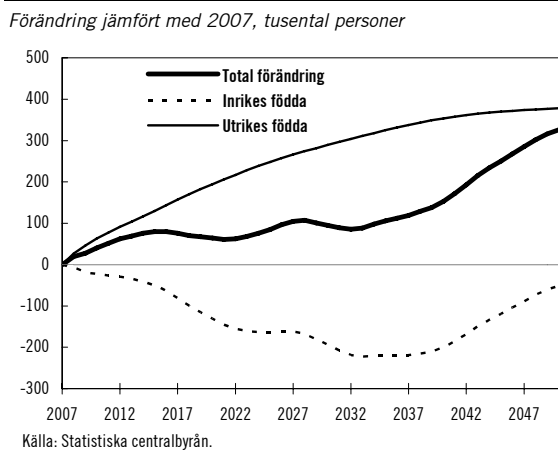

Diagram 7.3 Befolkning i åldrarna 20-64 år

7.2 Den realekonomiska utvecklingen efter 2010

Den långsiktiga framskrivningen av den ekonomiska utvecklingen utgår från den kalkyl för svensk ekonomi fram till 2010 som redovisas i avsnitt 1–5. Sysselsättningsutvecklingen efter 2010 bygger huvudsakligen på den förväntade befolkningsutvecklingen. I beräkningen antas svenskfödda och utrikes födda kvinnor och män inom olika åldersgrupper arbeta i samma utsträckning som i dag. Genomsnittlig arbetstid, andelen sysselsatta, arbetslösa m.m. hålls alltså konstant inom grupper definierade efter kön, ålder och etnicitet.

På kort sikt spelar förändringen av ålderssammansättningen stor roll. Det är antalet personer i åldern 20–29 år, med ett relativt lågt arbetskraftsutbud, som står för hela befolknings-

tillväxten i åldersgruppen 20–64 år de närmaste åren. Samtidigt minskar antalet personer i övriga åldrar. På lite längre sikt är de ursprungsmässiga sammansättningsförändringarna viktigare. Andelen invandrare och framför allt personer födda utanför EU i åldersgruppen 20–64 år växer då snabbt.

Fram t.o.m. 2014 antas även att en viss anpassning till följd av de utbudsstimulerande åtgärder som genomförts under mandatperioden och som föreslås i denna proposition fortfarande pågår. Genom jobbskatteavdraget och andra åtgärder blir det mer lönsamt att arbeta och detta kommer på sikt att leda till ett högre arbetsutbud och en högre sysselsättning. Anpassningen sker dock inte omedelbart utan kommer att pågå under en längre period. Sysselsättningen och antalet arbetade timmar antas därför öka med 1,7 % mellan 2011 och 2014. Av denna ökning beror merparten, 1,3 %, på ett ökat arbetskraftsdeltagande. Resterande 0,4 % förklaras av minskad arbetslöshet. Sammantaget medför detta att sysselsättningsgraden överstiger 80 % under hela perioden efter 2010.

Produktiviteten i näringslivet ökar fram till 2015 med i genomsnitt 2,4 % per år. Detta ligger i linje med de senaste årens relativt snabba produktivitetstillväxt, men är betydligt snabbare än ökningstakten under 1970- och 1980-talen. Under åren efter 2015 antas produktivitetstillväxttakten i näringslivet gradvis sjunka till i genomsnitt 2,2 % per år. Produktivitetstillväxten i offentlig sektor antas vara noll i enlighet med nationalräkenskapernas beräkningsmetoder.⁴⁶ I kombination med sysselsättningsförskjutningar mellan privat och offentlig sektor leder detta till en produktivetsökning i hela ekonomin som varierar mellan 2,1 % och 1,6 % per år under perioden.

Produktivetsökningen och arbetskraftens utveckling medför att BNP växer med knappt 2,1 % om året i genomsnitt under perioden 2007–2050. BNP per capita växer med drygt 1,7 % per år i genomsnitt. Detta innebär att BNP kommer att vara knappt 60 % högre 2030 än 2007 och nästan 140 % högre 2050. BNP per

⁴⁶ Dessa beräkningsmetoder ses för närvarande över och i framtiden ska det i nationalräkenskaperna göras mer kvalificerade bedömningar av produktivetsutvecklingen i offentlig sektor.

Tabell 7.1 Makroekonomiska förutsättningar

	2007	2010	2015	2020	2030	2040	2050
Procentuell förändring							
Befolkning 20 - 64 år	0,5	0,2	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,3
Sysselsatta	2,3	0,4	0,4	0,0	0,0	0,1	0,3
Arbetade timmar	2,8	0,6	0,4	0,0	-0,1	0,1	0,3
Produktivitet i näringslivet	0,5	2,4	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2
Produktivitet i hela ekonomin	0,5	2,0	2,0	1,8	1,6	1,8	1,9
BNP per capita	2,6	2,1	2,1	1,5	1,3	1,7	1,9
BNP, fasta priser	3,2	2,6	2,6	1,9	1,7	2,0	2,2
BNP-deflator	3,0	2,7	2,3	2,3	2,4	2,2	2,0
KPI	2,2	2,7	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Real timlön	1,7	2,0	2,3	2,3	2,2	2,1	1,9
Procent							
Reguljär sysselsättningsgrad, 20-64 år	79,2	80,0	81,1	81,2	80,5	80,6	80,4
Öppen arbetslöshet	4,4	4,3	3,9	3,8	3,9	3,9	3,9

Anm.: För perioden 2010–2050 anges genomsnittlig procentuell förändring från föregående i tabellen redovisade år.
Källa: Finansdepartementet.

capita är ca 45 % högre 2030 och mer än fördubblas till 2050.

Löneutvecklingen i privat sektor styrs av produktivitetsutvecklingen. Detta betyder att vinsterna som andel av BNP antas vara oförändrade. Lönerna i offentlig sektor antas följa lönerna i näringslivet. Då produktivitetsutvecklingen i offentlig sektor antas vara noll medför detta att produktiviteten i den totala ekonomin växer långsammare än lönerna.

De viktigaste beräkningsförutsättningarna sammanfattas i tabell 7.1.

7.3 De offentliga finanserna

De offentliga finanserna år 2010 uppvisar ett överskott motsvarande 3,6 % av BNP. Efter 2010 antas att de successivt anpassas så att målet om 1 procents överskott uppnås.⁴⁷ Denna anpassning är av beräkningsteknisk natur och speglar på intet sätt förväntningar avseende faktiska åtgärder. Anpassningen sker i

beräkningarna genom en ospecificerad utgiftsökning som inte antas påverka ekonomins funktionssätt i övrigt. Antagandena i beräkningarna är i denna mening realistiska men scenariot har ändå ett pedagogiskt värde. Scenariot visar på effekterna av en oförändrad politik där ambitionsnivån i det offentliga åtagandet ligger fast och finansieringen sker enligt oförändrade principer.

För att illustrera betydelsen av strukturella reformer för de offentliga finansernas långsiktiga utveckling kontrasteras detta basscenario med ett sysselsättningsscenario där anpassningen till enprocentmålet sker genom skattesänkningar som varaktigt höjer arbetsutbudet och sysselsättningen. Skattekvoten hålls konstant efter 2015, såväl utgifter som inkomster styrs därefter i huvudsak av demografiska faktorer.⁴⁸ I det följande avser redovisningen, om inte annat anges, basscenariot.

Offentliga sektorns inkomster

Skatteinkomsternas långsiktiga utveckling är i hög grad beroende av sysselsättningsutvecklingen. Huvuddelen av skatterna är direkt eller

⁴⁷ Regeringen har uttalat att den avser att upprätthålla detta finanspolitiska mål under innevarande mandatperiod och så länge det är nödvändigt för att de offentliga finanserna skall utvecklas på ett långsiktigt uthålligt sätt. I beräkningarna antas att den offentliga sektorns finansiella saldo år 2015 visar ett överskott motsvarande 1 % av BNP.

⁴⁸ I basscenariot hålls skattekvoten konstant redan från 2011 medan låsningen sker från 2016 i sysselsättningsscenarioet.

indirekt en beskattning av arbete. Den största delen av hushållens inkomstskatter samt de sociala avgifterna belastar lönesumman. Dessa skatter står för mer än hälften av de offentliga inkomsterna. Utvecklingen på arbetsmarknaden är också av stor betydelse för inkomsterna från skatter på hushållens konsumtionsutgifter som mervärdesskatt och punktskatter. Även om skattesatserna hålls oförändrade i förhållande till respektive skattebas, så kommer den totala skattekvoten, dvs. skatter och avgifter i förhållande till BNP, att förändras något de närmaste decennierna. Orsaken är att ett antal viktiga skattebaser kan förväntas växa snabbare än BNP. Detta gäller t.ex. hushållens konsumtionsutgifter och de beskattade transfereringarna, som växer när antalet pensionärer ökar.

En mindre del av kostnaderna för välfärdstjänsterna finansieras genom brukaravgifter. I beräkningarna har antagits att avgifterna för barnomsorg etc. ökar i takt med produktionskostnaderna. Det innebär att avgiftsinkomsterna ökar i en betydligt snabbare takt än om dagens maxtaxor blir bestående, men i en långsammare takt än hushållens disponibla inkomster.

Offentliga sektorns utgifter

Befolkningsstrukturens förändring får stora effekter på de offentliga utgifterna. Allt fler äldre i befolkningen påverkar utgifterna för pensioner, sjukvård och äldreomsorg. Beräkningen av pensionsutgifterna bygger på den demografiska utvecklingen, de makroekonomiska förutsättningarna samt gällande regelverk. Pensionsutgifterna som andel av BNP beräknas öka från 8,2 % 2007 till som högst 8,9 % i början av 2030-talet, för att sedan sjunka ner mot 7,7 % 2050. Utgifterna för sjukvård och äldreomsorg beräknas öka från 10,0 % 2007 till knappt 13,0 % av BNP 2050. Sammantaget ökar utgifterna för pensioner, sjukvård och äldreomsorg som andel av BNP med drygt 2,1 procentenheter under kalkylperioden.

I kalkylerna förutsätts en standardsäkring av de offentliga transfereringssystemen. För en stor del av transfereringarna finns ett regelverk som automatiskt höjer förmånerna i takt med löneutvecklingen. Detta gäller för pensioner som räknas upp med inkomstindex, och delvis för transfereringar som ersätter inkomstbortfall, t.ex. sjuk- och föräldraförsäkringen. Transfereringar som saknar denna typ av

automatisk standardsäkring, t.ex. barnbidrag och studiestöd, ökar i beräkningen i takt med den nominella löneutvecklingen. En sådan standardsäkring motverkar den urholkning som skulle ske på längre sikt om kalkylen byggde på strikt oförändrade regler. Standardsäkringen förutsätter därmed att vissa reformer genomförs i takt med att ekonomin växer.

Personalintensiteten, t.ex. antal lärartimmar per elev, kan ses som en indikator på kvalitén i den offentliga tjänsteproduktionen. I beräkningarna antas att dessa tjänster utförs med samma personaltäthet som i dag.

Mellan 2015 och 2030 beräknas de primära offentliga utgifterna, dvs. utgifterna exklusive räntor, öka som andel av BNP. (Se tabell 7.2.) Det samlade demografiska utgiftstrycket medför under denna 15-årsperiod att efterfrågan på skattefinansierade välfärdstjänster i genomsnitt stiger med 1 % per år. Transfereringar knutna till personer under 20 år faller som andel av BNP de närmaste åren medan pensionsutgifterna ökar. Totalt sett minskar hushållstransfereringarna något som andel av BNP fram till 2020.

Mellan 2020 och 2030 beräknas de primära utgifterna som andel av BNP öka med ca 2 procentenheter. Utgiftskvoten når sin kulmen i mitten av 2030-talet. Det är huvudsakligen offentlig konsumtion av sjukvård och äldreomsorg som ökar, men även hushållstransfereringar i form av pensioner växer. Den tekniska justeringen blir något större än förändringen i finansiellt sparande mellan 2010 – 2015. Detta beror på att de åldersanknutna utgifterna faktiskt minskar under denna period. Det är först efter 2015 som det demografiska utgiftstrycket sätter in på allvar.

Hållbara offentliga finanser

Det finns ingen entydig definition av offentligfinansiell hållbarhet. Ett sätt, som bland annat använts i långtidsutredningen, är att skuldsituationen inte ska försämrats över en period som är överblickbar men ändå tillräckligt lång för att innefatta den demografiska strukturförändringen. Om den offentliga skulden som andel av BNP inte är större i slutet av perioden än i början kan finanspolitiken med detta synsätt anses vara hållbar.

Tabell 7.2 Offentliga finanser

Procent av BNP

	2007	2010	2015	2020	2030	2040	2050
Primära inkomster	51,8	50,3	50,5	50,7	51,1	50,9	50,3
Skatter och avgifter	48,4	47,2	47,7	48,0	48,6	48,7	48,3
Övriga inkomster	3,4	3,1	2,9	2,7	2,4	2,2	2,0
Primära utgifter	49,3	47,4	50,6	51,2	53,3	52,8	51,4
Transfereringar	19,8	18,8	19,0	19,2	19,6	19,2	18,4
Konsumtion	26,6	25,8	24,9	25,3	26,9	26,8	26,3
Investeringar	2,9	2,8	2,7	2,8	2,9	2,9	2,8
Teknisk justering	0,0	0,0	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9
Primärt sparande	2,5	2,8	-0,1	-0,5	-2,2	-1,9	-1,1
Kapitalinkomster, netto	0,4	0,7	1,1	1,2	0,8	-0,1	-0,7
Finansiellt sparande	2,9	3,6	1,0	0,7	-1,4	-2,0	-1,8
Finansiell ställning							
Statsskuld	35,6	20,2	7,3	1,4	2,3	13,6	23,4
Konsoliderad bruttoskuld	39,7	24,5	12,6	7,8	10,4	22,3	32,0
Nettoskuld	-17,7	-24,4	-31,0	-31,6	-20,6	0,5	13,8

Källa: Finansdepartementet.

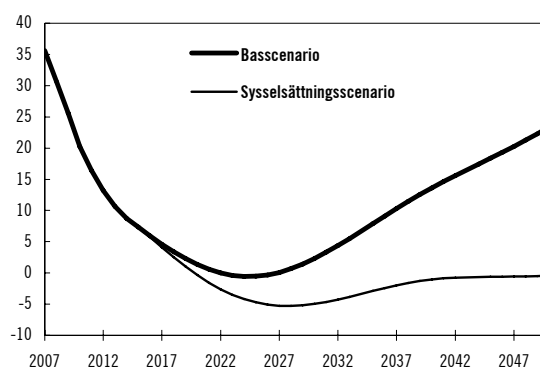
I diagram 7.4 illustreras statsskuldens utveckling som andel av BNP fram till 2050. I diagrammet visas två scenarier över denna utvecklingen. Gemensamt för de bägge scenarierna är att de offentliga finanserna antas uppvisa ett överskott på 1 % av BNP år 2015. Den offentliga sektorns finansiella sparande antas minska linjärt mellan 2010 och 2015 från 3,6 % av BNP till 1 % av BNP.⁴⁹ I basscenariot, som detta avsnitt hittills byggt på, försämrar saldot genom en ospecificerad utgiftsökning som inte antas påverka ekonomins funktionssätt i övrigt. I sysselsättningsscenarioet åstadkoms neddragningen av budgetsaldot genom skattesänkningar som är utformade så att arbetsutbudet stimuleras.

Kalkylen för basscenariot resulterar i en skuldkvot 2050 som är något lägre än 2007. Samtidigt visar skuldkvotens ökning under periodens senare del att hållbarhetsproblem kan uppkomma efter 2050.

Den uppåtgående skuldkvoten inger en viss oro att de offentliga finanserna kanske inte är hållbara om tidsperspektivet sträcks ut längre in i framtiden. För att bedöma detta kompletteras långtidsutredningens hållbarhetskriterium med en mer formell hållbarhetsanalys.

Diagram 7.4 Statsskulden

Procent av BNP

Källa: Finansdepartementet.

I strikt mening är de offentliga finanserna hållbara om nuvärdet av alla framtida inkomster och utgifter, exklusive räntor, är lika med nettoskulden i periodens början. EU-kommissionen har tagit fram en indikator som bygger på en sådan strikt hållbarhetsdefinition. Indikatorn, kallad S2, anger den permanenta budgetförstärkning som krävs för att strikt hållbarhet skall uppnås. S2 uttrycks i andel av BNP och blir i basscenariot 0,0 och i sysselsättningsscenarioet -0,8. Det neutrala värdet betyder att de offentliga finanserna är hållbara enligt detta kriterium men att de inte tål någon som helst permanent budgetförsvagning (ökade utgifter eller minskade skatter). I sysselsättningsscenarioet finns däremot utrymme för en permanent budgetförsvagning på 0,8 procent av BNP utan att hållbarheten äventyras.

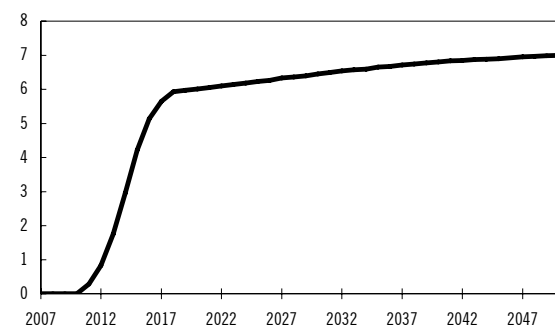
⁴⁹ Det linjära förloppet är tekniskt motiverat och används för att undvika de kraftiga svängningar som skulle uppstå om justeringen infördes direkt 2011.

De offentliga finanserna kan alltså betraktas som långsiktigt hållbara i både basscenariot och sysselsättningsscenariot. Ytterligare strukturåtgärder är alltså inte uppenbart påkallade av hållbarhetsskäl. Man bör dock betänka att hållbarheten är svag i basscenariot och att långa framskrivningar är behäftade med stor osäkerhet. Scenariot illustrerar överskottsmålets betydelse för möjligheten att bibehålla standarden i de skattefinansierade välfärdsystemen. För att statsskulden som andel av BNP på lång sikt inte ska närma sig ohållbara nivåer och framtvunga nedskärningar, måste skuldkvoten minska snabbt de närmaste åren.

Sysselsättningsscenariot illustrerar tydligt den avgörande betydelse som en permanent ökad sysselsättning har för det framtida välståndet. Under tioårsperioden 2010–2020 ökar sysselsättning och BNP betydligt snabbare i sysselsättningsscenariot. Den permanenta sysselsättningsökningen motsvarar 180 000 personer och BNP ligger efter anpassningen varaktigt över 5 procent högre än i basscenariot (diagram 7.5).⁵⁰ Utöver det generellt ökade välstånd en fortsatt strukturellt inriktad politik sannolikt leder till medför den även utrymme för framtida reformer i form av ytterligare skattesänkningar eller satsningar på exempelvis vård och omsorgstjänster.

Diagram 7.5 BNP-effekt av sysselsättningsscenariot

Procent

Anm: I diagrammet anges den ökning av BNP som uppkommer i sysselsättningsscenariot i förhållande till basscenariot.

Källa: Finansdepartementet.

Bedömningen att de offentliga finanserna är långsiktigt hållbara i basscenariot är avhängig de antaganden som gjorts i beräkningarna. Av avgörande betydelse är att de offentliga utgifterna inte ökar mer än vad som är demografiskt betingat. Detta innebär att den förväntade framtida tillväxten inte till någon del används för att öka den offentliga servicens kvalitet eller omfattning. Om hushållen önskar konsumera mer av de tjänster som i dagsläget tillhandahålls av den offentliga sektorn måste det finansieras privat vilket, i så fall, kommer att medföra fördelningsmässiga konsekvenser. I sysselsättningsscenariot finns ett visst utrymme för offentlig finansiering.

Helt avgörande är också att en hög sysselsättningsnivå kan upprätthållas. Om sysselsättningen sjunker kommer skattebelastningen på de arbetande att behöva höjas om ambitionsnivån i det offentliga åtagandet skall bestå. Högre produktivitet skulle kunna kompensera ett minskat arbetsutbud vad gäller den aggregerade produktionen i ekonomin. Men om löner i såväl privat som offentlig sektor styrs av produktivitetens utveckling skulle en sådan ökning driva på kostnadsutvecklingen i den arbetsintensiva offentliga produktionen och skatteuttaget skulle behöva höjas ändå mer. Detta riskerar då att ytterligare minska arbetsutbudet.

⁵⁰ Effekten på BNP är beräknad på ett förenklat sätt. Den sysselsättningseffekt som skattesänkningarna medför får i beräkningarna fullt genomslag på produktionsnivån. I verkligheten skulle dock en sådan sysselsättningsökning påverka produktiviteten och BNP-effekten skulle då sannolikt inte bli fullt så stor.

8 Prognosjämförelse

8.1 Jämförelse med föregående prognos för 2007

Sedan 2007 års ekonomiska vårproposition har prognosen för den svenska BNP-tillväxten för 2007 reviderats ned från 3,7 % till 3,2 %. Nedrevideringen beror på en svagare utveckling av exporten och hushållens konsumtion än vad som tidigare förutsetts.

Prognosen för hushållens konsumtion för 2007 är nedreviderad jämfört med prognosen i vårpropositionen, från 4,2 % till 3,0 %. Den kraftiga nedrevideringen förklaras av en oväntat svag utveckling det första halvåret i år. Hushållens konsumtion ökade inte i relation till utvecklingen av hushållens inkomster, förmögenhet och sysselsättningen. Tillgängliga indikatorer visar dock sammantaget på en god ökning av konsumtionen de närmaste månaderna. Hushållens konsumtion väntas därför ta fart under hösten 2007 men inte riktigt lika mycket som tidigare.

Den offentliga konsumtionen förväntades i 2007 års ekonomiska vårproposition öka med 1,4 %. Under första halvåret utvecklades kommunal konsumtion starkare än förväntat, vilket förklarar upprevideringen av offentlig konsumtion till 1,6 %.

Till följd av starka utfall under det första halvåret har investeringsvolymen reviderats upp kraftigt. Det är främst industrins och energisektorns investeringar som har utvecklats starkare än väntat. Vidare bidrar de högre kapacitetnyttjandet och de gynnsamma finansiella förutsättningarna att driva på investeringarna mer än vad som tidigare förutsågs. Sammantaget bedöms bruttoinvesteringarna öka med 9,4 % jämfört med 5,6 % i 2007 års ekonomiska vårproposition.

Jämfört med 2007 års ekonomiska vårproposition bedöms nu exporttillväxten under 2007 bli 5,3 % istället för 7,0 %. Bakgrunden till revideringen är första halvårets relativt svaga varuexport. Importtillväxten under 2007 bedöms nu bli 0,2 procentenheter lägre jämfört med i 2007 års ekonomiska vårproposition. Nedrevideringen beror främst på att exporten och hushållens konsumtion utvecklats svagare än väntat.

Sysselsättningsprognosen är oförändrad jämfört med 2007 års ekonomiska vårproposition. Arbetskraftsprognosen är nedreviderad till följd av att arbetskraften utvecklats svagare än väntat.

Sammantaget medför detta att den öppna arbetslösheten är nedreviderad. Löneprognosen är oförändrad jämfört med 2007 års ekonomiska vårproposition.

Inflationsprognosen för 2007 har reviderats upp. En orsak till detta är att inflationen under våren och sommaren har överstigit vårpropositionens prognos, vilket bland annat beror på att bensin- och oljepriserna har varit högre än väntat. En annan orsak är att produktivetsprognosen har reviderats ned, vilket medfört en högre enhetsarbetskostnad. KPI-prognosen har också reviderats upp på grund av att prognosen för egenhemsräntorna har höjts. Det högre resursutnyttjandet och det högre inflationstrycket medför att Riksbanken bedöms höja räntan något mer än vad som förutsågs i vårpropositionen.

Tabell 8.1 Finansdepartementets prognoser för 2007 i 2007 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2008

Procentuell förändring, om annat ej anges

	VÅP07	BP08
Sverige		
BNP	3,7	3,2
Hushållens konsumtion	4,2	3,0
Offentlig konsumtion	1,4	1,6
Bruttoinvesteringar	5,6	9,4
Lagerinvesteringar ¹	0,0	0,2
Export	7,0	5,3
Import	7,6	7,4
Antal sysselsatta	2,3	2,3
Antal arbetade timmar ²	1,5	2,8
Öppen arbetslöshet ³	4,7	4,4
Total arbetslöshet ³	6,7	6,5
Timlön	4,0	4,0
Offentliga sektorns finansiella sparande ^{4,5}	2,3	2,9
KPI, årsgenomsnitt	1,8	2,2
Reporänta ⁶	3,50	4,00
TCW-index ⁷	124	123
Förenade Staterna, BNP	2,2	2,0
Euroområdet, BNP	2,2	2,6

¹ Procent av BNP föregående år.

² Faktiska timmar.

³ Procent av arbetskraften.

⁴ Procent av BNP.

⁵ Justerat för ändrad redovisning av premiepensionssystemet.

⁶ Reporänta vid årets slut.

⁷ TCW-index vid årets slut.

Den offentliga sektorns finansiella sparande har reviderats upp med 18 miljarder kronor eller 0,6 % av BNP jämfört vårpropositionen. Revideringen beror främst på högre skatteinkomster på

hushållens kapitalvinster och företagens vinster. Utgifterna har reviderats upp för den kommunala sektorn.

Prognosen för BNP-tillväxten i Förenta staterna har reviderats ned med 0,2 procentenheter som en effekt av att konsumtionstillväxten dämpas mer än vad som förutsågs i 2007 års ekonomiska vårproposition. Däremot har BNP-prognosen för euroområdet reviderats upp med 0,4 procentenheter till 2,6 %. Euroområdet växte oväntat snabbt i slutet av förra året och under det första kvartalet i år. Det var framför allt exporten och investeringar som ökat starkare än väntat.

8.2 Jämförelse med föregående prognos för 2008

Prognosen för svensk BNP-tillväxt 2008 har reviderats ned från 3,3 % till 3,2 % jämfört med vad som förutsågs i vårpropositionen. Den marginella nedrevideringen beror bl.a. på en något sämre utveckling av exporten och av den statliga konsumtionen jämfört med vad som tidigare förutsetts.

År 2008 är sysselsättnings- och arbetskraftsprognosen uppreviderade till följd av positiva effekter av förslag som syfte till att höja sysselsättningen som föreslås i denna proposition (se fördjupningsruta om politikeffekter på sidan 43). Löneprognosen är uppreviderad till följd av att resursutnyttjandet bedöms vara mer ansträngt än vad som förutsågs i 2007 års ekonomiska vårproposition.

Inflationsprognosen för 2008 har reviderats upp främst på grund av att prognosen för enhetsarbetskostnaden har reviderats upp.

För 2008 har den offentliga sektorns finansiella sparande reviderats upp med 20 miljarder kronor eller 0,6 % av BNP. Skatteinkomsterna har reviderats upp med 24 miljarder kronor trots de skattesänkningar som föreslås i budgetpropositionen. Därav svarar en tillfällig ökning av mervärdesskatten för 10 miljarder kronor till följd av en omläggning av redovisningen av den s.k. byggmomsen. Lönesumman har reviderats upp, vilket ger högre skatteinkomster, som till stor del kompenserar för de skattesänkningar på arbete som föreslås i budgetpropositionen. Utgifterna har reviderats upp för den kommunala sektorn medan statens utgifter har reviderats ned.

För 2008 har Förenta staternas BNP-tillväxt marginellt reviderats upp med 0,1 procentenhet. Lite starkare investeringar i industrin ligger till grund för detta. Euroområdet BNP-tillväxt har reviderats upp 0,1 procentenhet 2008. Tillväxten under 2007 bedöms bli starkare än vad som förutsågs i 2007 års ekonomiska vårproposition vilket marginellt får effekt även på 2008.

Tabell 8.2 Finansdepartementets prognoser för 2008 i 2007 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2008

Procentuell förändring, om annat ej anges

	VÅP07	BP08
Sverige		
BNP	3,3	3,2
Hushållens konsumtion	3,8	3,8
Offentlig konsumtion	1,4	1,0
Bruttoinvesteringar	3,4	4,6
Lagerinvesteringar ¹	0,1	0,0
Export	6,3	6,0
Import	6,7	6,5
Antal sysselsatta	0,9	1,2
Antal arbetade timmar ²	1,1	1,4
Öppen arbetslöshet ³	4,1	4,0
Total arbetslöshet ³	6,2	5,8
Timlön	4,3	4,7
Offentliga sektorns finansiella sparande ^{4,5}	2,2	2,8
KPI, årsgenomsnitt	2,3	2,8
Reporänta ⁶	4,50	4,50
TCW-index ⁷	120	121
Förenta Staterna, BNP	2,6	2,7
Euroområdet, BNP	2,1	2,2

¹ Procent av BNP föregående år.

² Faktiska timmar.

³ Procent av arbetskraften.

⁴ Procent av BNP.

⁵ Justerat för ändrad redovisning av premiepensionssystemet.

⁶ Reporänta vid årets slut.

⁷ TCW-index vid årets slut.

Tabellsamling

Tabeller till avsnitt 1 Internationell konjunktur

BNP-tillväxt

Procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Förenta staterna	0,8	1,6	2,5	3,6	3,1	2,9	2,0	2,7	2,9	3,0
Japan	0,2	0,3	1,5	2,3	1,9	2,2	2,4	2,1	1,7	1,4
Euroområdet	1,9	0,9	0,8	2,0	1,4	2,8	2,6	2,2	2,1	2,0
BNP världen	2,6	3,2	3,9	5,2	4,8	5,4	5,1	4,9	4,7	4,5
Världsmarknadsefterfrågan¹	1,8	2,6	4,3	9,8	7,8	9,7	6,0	6,9	7,2	7,1

¹ Världsmarknadsefterfrågan mäter den sammanvägda importefterfrågan i samtliga länder som Sverige exporterar till.
Källor: Eurostat, nationella källor och Finansdepartementet.

Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Förenta staterna	4,7	5,8	6,0	5,5	5,1	4,6	4,7	5,0	4,9	4,8
Japan	5,0	5,4	5,2	4,8	4,4	4,1	3,7	3,6	3,6	3,6
Euroområdet	7,8	8,2	8,7	8,8	8,6	7,9	7,0	6,9	6,9	7,0

Anm.: Eurostats definition för euroområdet och nationell definition för Förenta staterna och Japan.
Källor: Eurostat, nationella källor och Finansdepartementet.

Inflation

Årlig procentuell förändring

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Förenta staterna	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,8	2,4	2,8	2,9
Japan	-0,9	-0,8	-0,3	-0,1	-0,1	0,2	0,0	0,4	1,0	1,2
Euroområdet	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,0	2,0	1,9	1,9

Anm.: HIKP för euroområdet, KPI för Förenta staterna och Japan.
Källor: Eurostat, nationella källor och Finansdepartementet.

Tabeller till avsnitt 2 Finansiella marknader

Ränte- och valutakursprognos, slutkurs

Värde vid respektive års slut

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Reporänta	3,75	3,75	2,75	2,00	1,50	3,00	4,00	4,50	4,75	4,25
6-månadersränta	3,73	3,54	2,70	2,05	1,93	3,07	4,10	4,60	4,85	4,30
5-årsränta	4,98	4,14	4,30	3,33	3,16	3,70	4,75	5,00	5,10	4,50
10-årsränta	5,35	4,71	4,86	3,90	3,38	3,65	4,95	5,05	5,20	4,55
10-årsdiff. SEK-DEM	0,35	0,52	0,51	0,25	0,02	-0,15	0,25	0,00	0,60	-0,05
6 mån. EURIBOR	3,14	2,67	2,14	2,16	2,60	3,61	4,30	4,55	4,30	4,30
TCW-index	137	131	124	121	131	123	123	121	122	123
EUR/SEK	9,32	9,12	9,02	8,98	9,44	9,04	9,10	8,90	8,90	8,90
USD/SEK	10,45	8,68	7,36	6,70	7,95	6,84	6,55	6,50	6,59	6,85
EUR/USD	0,89	1,05	1,22	1,34	1,19	1,32	1,39	1,37	1,35	1,30

Källor: Riksbanken, Reuters och Finansdepartementet.

Ränte- och valutakursprognos, årsgenomsnitt

Årsgenomsnitt

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
6-månadersränta	4,05	4,16	3,01	2,17	1,75	2,45	3,62	4,37	4,74	4,55
5-årsränta	4,70	4,99	4,08	3,76	2,85	3,52	4,33	4,89	5,05	4,78
10-årsränta	5,11	5,30	4,64	4,42	3,38	3,70	4,37	5,00	5,13	4,85
10-årsdiff. SEK-DEM	0,29	0,51	0,54	0,36	0,00	-0,08	-0,02	0,11	0,33	0,25
6 mån. EURIBOR	3,64	3,28	2,25	2,09	2,24	3,06	4,07	4,44	4,41	4,30
TCW-index	136	134	128	126	128	127	124	122	121	122
EUR/SEK	9,25	9,16	9,12	9,13	9,28	9,25	9,18	8,99	8,90	8,90
USD/SEK	10,33	9,73	8,09	7,35	7,49	7,38	6,78	6,52	6,55	6,73
EUR/USD	0,90	0,94	1,13	1,24	1,24	1,25	1,35	1,38	1,36	1,32

Källor: Riksbanken, Reuters och Finansdepartementet.

Tabeller till avsnitt 3 Svensk efterfrågan och produktion

Försörjningsbalans

	Mdkr 2006 ¹	Procentuell volymförändring									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hushållens konsumtionsutgifter	1 338	0,4	1,5	1,8	2,2	2,4	2,8	3,0	3,8	3,2	2,3
Offentliga konsumtionsutgifter	759	0,9	2,3	0,7	0,4	0,3	1,8	1,6	1,0	0,3	0,1
Statliga	207	-1,5	3,0	1,5	-0,6	-2,0	0,8	0,3	-0,9	-0,4	-1,6
Kommunala	553	1,9	2,0	0,4	0,8	1,2	2,2	2,1	1,8	0,5	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	507	-1,0	-2,6	1,1	6,4	8,1	7,9	9,4	4,6	3,5	3,4
Lagerinvesteringar ²	0	-0,5	-0,2	0,3	-0,4	-0,1	-0,0	0,2	-0,0	0,0	0,0
Export	1 451	0,5	1,2	4,5	11,1	6,6	8,7	5,3	6,0	6,0	6,0
Import	1 225	-2,6	-1,9	5,0	7,0	6,9	7,9	7,4	6,5	6,5	6,3
BNP	2 832	1,1	2,0	1,7	4,1	2,9	4,2	3,2	3,2	2,5	2,2
BNP, kalenderkorrigerad	–	1,2	2,0	1,8	3,6	2,9	4,5	3,4	3,0	2,5	1,9

¹ I löpande priser.

² Bidrag till BNP-tillväxt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bidrag till tillväxt

Procentenheter

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hushållens konsumtionsutgifter	0,2	0,7	0,9	1,1	1,1	1,3	1,4	1,8	1,5	1,1
Offentliga konsumtionsutgifter	0,2	0,6	0,2	0,1	0,1	0,5	0,4	0,3	0,1	0,0
Statliga	-0,1	0,2	0,1	0,0	-0,2	0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Kommunala	0,4	0,4	0,1	0,2	0,2	0,4	0,4	0,3	0,1	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	-0,2	-0,5	0,2	1,0	1,3	1,4	1,7	0,9	0,7	0,7
Lagerinvesteringar	-0,5	-0,2	0,3	-0,4	-0,1	-0,0	0,2	-0,0	0,0	0,0
Export	0,2	0,5	2,0	4,9	3,1	4,2	2,7	3,2	3,2	3,3
Import	1,0	0,8	-1,9	-2,6	-2,6	-3,2	-3,2	-2,9	-3,0	-3,0
BNP	1,1	2,0	1,7	4,1	2,9	4,2	3,2	3,2	2,5	2,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Export och import av varor och tjänster samt prisutveckling

	Mdkr 2006 ¹	Procentuell volymförändring									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export											
Varuexport	1 084	-2,1	2,0	4,8	10,2	5,1	8,0	3,2	5,4	–	–
Bearbetade varor ¹	886	-2,9	1,9	4,8	10,3	4,5	8,3	3,7	5,6	–	–
Tjänsteexport	368	10,1	-1,5	3,6	14,4	11,5	10,7	11,4	7,8	–	–
Total export	1 451	0,5	1,2	4,5	11,1	6,6	8,7	5,3	6,0	6,0	6,0
Exportpris		2,5	-1,7	-1,9	-0,4	3,0	2,7	1,6	-0,4	1,2	2,0
Import											
Varuimport	928	-5,1	-0,2	7,0	7,6	7,9	7,7	6,9	6,8	–	–
Bearbetade varor ²	683	-6,5	-1,4	5,6	9,9	9,3	9,8	8,4	8,2	–	–
Tjänsteimport	296	4,6	-6,4	-0,4	5,3	4,0	8,5	9,0	5,8	–	–
Total import	1 225	-2,6	-1,9	5,0	7,0	6,9	7,9	7,4	6,5	6,5	6,3
Importpris	–	4,1	0,1	-2,2	0,8	4,7	3,5	0,0	-0,6	0,6	1,7

¹ I löpande priser.

² Varugrupper enligt SNI.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Fasta bruttoinvesteringar

	Mdkr 2006 ¹	Procentuell volymförändring									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Näringslivet¹	336	-2,9	-7,1	1,2	5,9	8,8	6,4	11,4	4,4	—	—
Varuproducenter	152	-0,6	-9,4	3,3	3,4	15,9	6,6	17,5	5,5	—	—
Industri	87	2,2	-14,2	-1,4	2,8	13,9	4,7	14,2	5,7	—	—
El-, gas- och vattenverk	34	-7,5	3,9	11,0	7,2	29,9	11,3	40,3	7,0	—	—
Tjänsteproducenter ²	184	-4,4	-5,4	-0,2	7,8	3,6	6,2	6,3	3,5	—	—
Företagstjänsteverksamhet	38	-7,6	-1,0	0,5	16,8	5,6	4,8	7,6	3,6	—	—
Handel	33	-6,8	-6,3	9,0	14,3	5,1	3,7	9,9	5,4	—	—
Bostäder	90	4,2	10,5	5,4	15,4	14,0	14,3	7,5	3,4	—	—
Nybyggnationer	56	5,7	13,1	6,3	23,1	16,5	11,9	7,6	0,0	—	—
Ombyggnationer	33	2,4	6,9	4,0	4,6	10,0	18,7	7,4	9,2	—	—
Offentliga myndigheter	82	4,5	8,7	-2,7	1,4	-0,3	7,8	3,0	6,7	—	—
Staten	42	1,3	11,1	1,0	9,6	-7,4	6,4	-3,1	5,7	—	—
Kommuner	40	7,7	6,5	-6,3	-6,9	8,3	9,2	9,3	7,6	—	—
Totalt	507	-1,0	-2,6	1,1	6,4	8,1	7,9	9,4	4,6	3,5	3,4
Byggnader	223	5,9	2,6	-2,1	6,4	4,8	10,8	6,3	4,4	—	—
Maskiner	210	-4,4	-3,6	3,3	6,3	12,5	5,4	15,3	4,9	—	—
Mjukvara	74	-5,7	-11,9	3,1	6,9	5,2	7,0	1,5	4,2	—	—

¹ I löpande priser.² Exklusive bostäder.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Hushållens ekonomi

Hushållens inkomster	Mdkr 2006 ¹	Procentuell förändring, löpande priser									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real disponibel inkomst ²	1 379	6,3	3,4	1,2	1,4	1,5	2,2	5,4	4,0	2,5	1,8
Prisindex ³	–	2,1	1,7	1,8	0,8	1,3	1,3	1,5	2,2	2,4	2,4
Nominell disponibel inkomst	1 379	8,5	5,2	3,0	2,2	2,8	3,5	7,0	6,3	4,9	4,2
varav											
Lönesumma ⁴	1 137	5,8	3,2	2,4	2,6	3,7	5,4	7,1	6,4	5,2	4,0
Övriga faktorinkomster	249	0,0	5,1	3,7	-2,3	8,7	5,8	6,4	6,9	4,6	4,2
Räntor och utdelningar, netto ⁵	10	0,3	-0,4	0,0	0,9	-0,5	-0,3	0,1	0,0	0,1	0,2
Offentliga transfereringar	497	2,7	4,2	7,7	3,5	1,6	1,8	-0,9	2,4	4,2	4,8
varav											
Pensioner	238	3,4	4,1	10,7	3,3	0,7	2,8	3,5	5,1	6,8	6,1
Sjukdom	118	10,1	8,8	7,4	1,0	3,7	0,0	-2,2	-0,3	2,4	3,8
Arbetsmarknad	40	-18,0	1,9	11,2	10,9	-0,3	-9,0	-26,7	-6,3	-4,5	5,1
Familjer och barn	53	7,4	2,3	3,0	1,8	2,8	8,7	1,1	2,2	2,6	2,9
Studier	13	2,1	-3,6	-9,4	1,2	2,9	5,3	-3,5	-0,7	1,2	2,0
Övrigt	36	2,0	-0,2	-0,4	6,4	1,5	3,2	1,1	0,3	1,5	1,4
Privata transfereringar	44	31,2	-14,9	5,2	2,9	0,1	-3,8	0,9	1,1	4,7	4,6
Skatter och avgifter	-559	-2,7	-3,1	6,6	4,6	4,6	5,3	-0,4	2,6	5,1	4,6

Hushållens sparande

Hushållens sparande	Mdkr 2006 ¹	Andel av disponibel inkomst									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Eget sparande	40	3,9	5,7	5,1	4,3	3,5	2,9	5,1	5,2	4,6	4,1
Nettosparande i avtalspensioner (inklusive pps)	81	6,6	5,5	6,0	5,8	5,7	5,9	5,8	5,9	6,0	6,1
Total sparkvot ⁶	122	9,8	10,6	10,5	9,6	8,7	8,3	10,3	10,5	10,0	9,6
Finansiellt sparande	92	9,8	10,2	9,8	8,2	7,2	6,6	8,5	8,7	8,2	7,8

¹ I löpande priser.² Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten deflateras med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.⁴ Lönesumman motsvarar antalet arbetade timmar multiplicerat med timlön.⁵ Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.⁶ Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner (inkl. PPS)).

Anm.: Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkning av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringarna överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Näringslivets produktion

Näringslivets produktion	Mdkr 2006 ¹	Procentuell volymförändring									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Varuproducenter	754	-0,3	3,7	1,7	9,3	3,5	4,9	3,3	3,4	–	–
varav: Industri	518	-2,2	5,8	3,7	10,1	4,1	5,4	3,5	4,0	–	–
Byggverksamhet	124	5,4	-0,5	-3,3	5,1	5,6	8,2	6,4	3,7	–	–
Tjänsteproducenter	1 170	1,8	1,4	2,1	2,7	3,8	5,5	4,1	4,0	–	–
varav: Handel	273	1,2	2,3	5,9	5,6	5,0	5,8	4,3	5,1	–	–
Företagstjänster	260	4,7	-4,0	4,2	7,5	5,4	9,8	5,3	4,9	–	–
Näringslivet totalt	1 924	1,0	2,3	1,9	5,2	3,7	5,3	3,8	3,8	3,0	2,6

¹ I löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Offentlig produktion

	Mdkr 2006 ¹	Procentuell volymförändring									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kommunal produktion	379	0,6	0,0	0,5	2,3	0,1	1,3	1,9	1,8	0,5	0,7
Statlig produktion	136	0,0	2,2	1,1	1,2	-1,1	0,6	1,2	0,5	0,3	-0,7
Total offentlig produktion	515	0,4	0,6	0,6	2,0	-0,2	1,1	1,7	1,4	0,4	0,4

¹ I löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bytesbalans

Miljarder kronor, löpande priser, om annat ej anges

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Handelsbalans	149	158	150	170	141	153	157	156	168	182
<i>procent av BNP</i>	6,5	6,7	6,1	6,6	5,3	5,4	5,2	4,9	5,0	5,2
Tjänstebalans	-5	6	17	43	58	73	85	96	103	111
Faktorinkomster	-15	-11	31	-3	21	12	9	14	14	14
Löpande transfereringar	-28	-32	-18	-35	-34	-34	-31	-30	-29	-31
Bytesbalans	101	121	181	176	186	204	219	235	256	276
<i>procent av BNP</i>	4,4	5,1	7,3	6,9	7,0	7,2	7,3	7,4	7,6	7,8
Kapitaltransfereringar	-2	-1	-0	0	2	-20	-5	-5	-5	-6
Finansiellt sparande	99	121	180	176	188	184	214	230	250	270
<i>procent av BNP</i>	4,3	5,1	7,3	6,9	7,0	6,5	7,1	7,2	7,4	7,7
Bytesförhållande										
<i>procentuell utveckling</i>	-1,6	-1,8	0,4	-1,2	-1,7	-0,8	1,6	0,2	0,6	0,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bruttosparande

	Mdkr 2006 ¹	Procent av BNP									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Realt sparande	508	17,5	16,6	16,4	16,3	17,1	17,9	19,1	19,3	19,3	19,4
Fasta investeringar	507	17,3	16,5	16,0	16,3	17,2	17,9	18,9	19,1	19,1	19,2
Lagerinvesteringar	0	0,3	0,1	0,4	0,0	-0,1	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Finansiellt sparande	184	4,3	5,1	7,3	6,9	7,0	6,5	7,1	7,2	7,4	7,7
Offentlig sektor	67	1,7	-1,5	-1,1	0,6	2,0	2,4	2,9	2,8	3,1	3,6
Hushåll	92	5,0	5,3	5,0	4,2	3,6	3,2	4,2	4,3	4,0	3,8
Företag	25	-2,4	1,3	3,4	2,1	1,5	0,9	0,1	0,1	0,3	0,3
Bruttosparande	692	21,9	21,7	23,7	23,1	24,2	24,4	26,2	26,5	26,7	27,1

¹ I löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bruttonationalinkomst (BNI)

Miljarder kronor, löpande priser

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
BNP	2 288	2 372	2 459	2 565	2 671	2 832	3 012	3 189	3 364	3 528
Primära inkomster netto	-19	-9	23	-5	-7	10	11	15	15	15
BNI	2 269	2 362	2 482	2 560	2 663	2 842	3 022	3 204	3 379	3 543

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Tabeller till avsnitt 4 Arbetsmarknad, löner, inflation och resursutnyttjande

Arbetsmarknad och resursläge										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet										
<i>Procentuell förändring om annat ej anges</i>										
BNP	1,1	2,0	1,7	4,1	2,9	4,2	3,2	3,2	2,5	2,2
Produktivitet ¹	0,4	3,3	3,2	3,6	2,2	2,8	0,6	1,8	2,2	1,9
Arbetade timmar	0,5	-1,3	-1,5	0,8	0,6	1,4	2,8	1,4	0,3	0,3
Medelarbetstid	-1,4	-1,4	-1,0	1,4	0,1	-0,4	0,5	0,2	-0,0	0,5
<i>Kalenderkorrigerat</i>										
BNP	1,2	2,0	1,8	3,6	2,9	4,5	3,4	3,0	2,5	1,9
Produktivitet ^{1,2}	0,5	3,3	3,3	3,0	2,2	3,1	0,6	1,7	2,2	1,7
Arbetade timmar ²	0,8	-1,2	-1,2	-0,3	0,6	2,0	3,1	1,2	0,3	-0,2
Medelarbetstid ²	-1,2	-1,4	-0,8	0,3	0,1	0,1	0,8	0,0	0,0	0,0
Sysselsatta	2,0	0,2	-0,4	-0,5	0,5	1,8	2,3	1,2	0,3	-0,2
Reguljär syssels.grad, 16–64 år ^{3,4}	75,5	75,2	74,4	73,5	73,2	73,5	74,9	75,6	75,8	75,6
Reguljär syssels.grad, 20–64 år ^{3,4}	79,0	78,8	78,2	77,5	77,4	77,7	79,2	80,1	80,3	80,0
Arbetskraften	1,1	0,2	0,6	0,2	0,1	1,2	1,3	0,7	0,4	0,1
Öppen arbetslöshet ^{4,5}	4,5	4,5	5,5	6,3	6,0	5,4	4,4	4,0	4,1	4,3
Arbetslöshet enligt ILO ^{5,6}	5,9	6,1	6,8	7,7	7,7	7,1	6,0	5,5	5,6	5,9
Programdeltagare ^{5,7}	2,5	2,6	2,1	2,4	2,7	3,0	2,0	1,9	1,9	1,9
Total arbetslöshet ⁵	7,0	7,1	7,6	8,6	8,7	8,4	6,5	5,9	6,0	6,2
Deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program										
<i>Tusental personer, årsgenomsnitt</i>										
Sysselsatta	25	24	22	27	40	56	38	22	13	13
I utbildning	86	93	70	80	83	82	55	67	78	75
Totalt	112	117	93	108	123	139	94	89	91	88
Resursläget										
<i>Procent av potentiell nivå⁸</i>										
BNP-gap	-0,2	-0,4	-0,9	-0,1	-0,1	0,9	0,6	0,9	0,6	0,0
Produktivitetsgap	-1,4	-0,8	-0,3	1,5	1,3	1,7	0,1	-0,1	0,0	0,0
Medelarbetstidsgap	0,2	0,0	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sysselsättningsgap	0,9	0,3	-0,8	-1,7	-1,6	-0,6	0,6	1,2	0,7	0,0

¹ Utvecklingen av produktiviteten, arbetade timmar och medelarbetstiden summerar inte alltid till den procentuella förändringen av BNP på grund av avrundning och på grund av att BNP beräknas utifrån marknadspris medan produktiviteten beräknas utifrån baspris.

² Konjunkturinstitutets kalenderkorrigering.

³ Antalet sysselsatta i den aktuella åldersgruppen, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp.

⁴ Enligt AKU efter statistikomläggningen 2005.

⁵ I procent av arbetskraften.

⁶ Öppet arbetslösa och heltidsstuderande arbetssökande i åldern 16–64 år.

⁷ Personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.

⁸ Delarna summerar inte alltid till totalen på grund av avrundning och på grund av att BNP-gapet beräknas utifrån BNP till marknadspris medan delgapen beräknas utifrån baspris.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Löneutveckling och inflation*Procentuell förändring om annat ej anges*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nominell löneutveckling										
Industri	3,9	4,2	3,2	3,1	3,1	3,2	4,2	4,4	–	–
Byggindustri	4,8	3,7	3,8	2,6	3,1	3,4	4,2	4,7	–	–
Näringslivets tjänstesektorer	4,3	3,8	3,2	3,0	3,3	3,2	4,2	4,6	–	–
Statliga myndigheter	4,2	4,3	4,2	2,9	3,3	3,4	3,7	4,1	–	–
Kommunala myndigheter	4,9	4,5	3,8	4,2	2,8	2,8	3,6	5,3	–	–
Totalt, konjunkturlönestatistiken	4,4	4,1	3,5	3,3	3,1	3,1	4,0	4,7	4,6	4,1
Totalt, nationalräkenskaperna	4,9	4,5	3,6	2,9	3,1	3,4	4,4	5,1	4,9	4,2
Konsumentprisernas utveckling										
KPI, dec–dec	2,7	2,1	1,3	0,3	0,9	1,6	3,0	2,7	2,9	2,2
KPI, årsgenomsnitt	2,4	2,2	1,9	0,4	0,5	1,4	2,2	2,8	2,9	2,5
UNDIX, dec–dec	3,1	2,0	1,6	0,7	1,2	1,2	1,4	2,2	2,5	2,1
UNDIX, årsgenomsnitt	2,5	2,3	2,2	0,8	0,8	1,2	1,2	1,8	2,3	2,3
HIKP, dec–dec	3,1	1,6	1,8	0,9	1,3	1,4	1,7	2,7	–	–
HIKP, årsgenomsnitt	2,7	2,0	2,3	1,0	0,8	1,5	1,5	2,2	–	–
NPI, dec–dec	3,4	1,8	0,8	0,1	0,2	1,9	2,6	2,2	–	–
NPI, årsgenomsnitt	2,7	2,2	1,5	0,1	0,1	1,1	2,5	2,0	–	–
Prisbasbelopp, tusen kronor	36,9	37,9	38,6	39,3	39,4	39,7	40,3	41,0	42,2	43,4

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Tabeller till avsnitt 5 Den offentliga sektorn

Offentliga sektorns finanser											
<i>Miljarder kronor om annat ej anges</i>											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	1 292	1 272	1 279	1 339	1 402	1 490	1 562	1 630	1 697	1 770	1 850
<i>Procent av BNP</i>	<i>58,3</i>	<i>55,6</i>	<i>53,9</i>	<i>54,5</i>	<i>54,7</i>	<i>55,8</i>	<i>55,2</i>	<i>54,1</i>	<i>53,2</i>	<i>52,6</i>	<i>52,4</i>
Skatter och avgifter	1 153	1 149	1 151	1 207	1 271	1 346	1 410	1 458	1 522	1 592	1 664
<i>Procent av BNP</i>	<i>52,0</i>	<i>50,2</i>	<i>48,5</i>	<i>49,1</i>	<i>49,6</i>	<i>50,4</i>	<i>49,8</i>	<i>48,4</i>	<i>47,7</i>	<i>47,3</i>	<i>47,2</i>
Kapitalinkomster	68	49	48	51	50	59	63	69	71	73	76
Övriga inkomster	71	74	80	82	81	85	90	102	104	106	110
Utgifter	1 207	1 234	1 314	1 367	1 387	1 437	1 495	1 543	1 608	1 666	1 723
<i>Procent av BNP</i>	<i>54,4</i>	<i>53,9</i>	<i>55,4</i>	<i>55,6</i>	<i>54,1</i>	<i>53,8</i>	<i>52,8</i>	<i>51,2</i>	<i>50,4</i>	<i>49,5</i>	<i>48,9</i>
Transfereringar och subventioner	473	485	505	545	561	585	597	596	616	636	664
Hushåll	407	419	435	469	484	493	502	497	509	530	555
Näringslivet	40	38	40	44	41	51	49	53	55	57	56
Utlandet	26	28	30	33	36	41	46	46	52	50	52
Konsumtion	584	614	658	691	703	724	759	801	842	879	909
Investeringar m.m.	58	64	73	71	73	74	85	88	93	96	100
Ränteutgifter	93	71	78	59	50	54	54	58	57	54	51
Finansiellt sparande	85	38	-34	-28	15	52	67	87	89	105	126
<i>Procent av BNP</i>	<i>3,8</i>	<i>1,7</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,1</i>	<i>0,6</i>	<i>2,0</i>	<i>2,4</i>	<i>2,9</i>	<i>2,8</i>	<i>3,1</i>	<i>3,6</i>
Staten	89	166	-45	-47	-13	9	26	49	56	81	111
Pensionssystemet	-9	-124	23	25	23	27	30	28	25	17	11
Kommunsektorn	5	-4	-13	-5	5	16	11	10	9	6	3
Finansiell ställning											
Konsoliderad bruttoskuld	1 205	1 266	1 273	1 315	1 345	1 393	1 331	1 197	1 110	1 004	864
<i>Procent av BNP</i>	<i>54,4</i>	<i>55,3</i>	<i>53,7</i>	<i>53,5</i>	<i>52,4</i>	<i>52,2</i>	<i>47,0</i>	<i>39,7</i>	<i>34,8</i>	<i>29,8</i>	<i>24,5</i>
Nettoskuld	123	37	164	96	31	-105	-444	-533	-629	-737	-862
<i>Procent av BNP</i>	<i>5,5</i>	<i>1,6</i>	<i>6,9</i>	<i>3,9</i>	<i>1,2</i>	<i>-3,9</i>	<i>-15,7</i>	<i>-17,7</i>	<i>-19,7</i>	<i>-21,9</i>	<i>-24,4</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Statens finanser

Miljarder kronor om annat ej anges

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	802	870	699	730	771	835	872	903	917	949	992
Skatter och avgifter	690	653	633	661	704	759	794	811	823	857	897
Överföring från AP-fonden	47	155	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Övriga inkomster	65	62	66	69	65	76	77	92	93	92	95
Utgifter	712	704	744	777	784	826	846	854	861	868	881
Transfereringar till privat sektor	297	301	316	351	359	375	377	368	374	375	386
Bidrag till kommunsektorn	111	114	119	122	122	142	149	160	155	156	156
Ålderspensionsavgifter	20	21	21	23	26	27	27	24	22	22	23
Konsumtion	171	173	184	193	193	194	203	211	219	227	230
Investeringar m.m.	29	30	34	36	41	40	43	41	44	45	46
Ränteutgifter	86	64	70	51	44	47	46	51	48	44	40
Finansiellt sparande	89	166	-45	-47	-13	9	26	49	56	81	111
<i>Procent av BNP</i>	<i>4,0</i>	<i>7,3</i>	<i>-1,9</i>	<i>-1,9</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,3</i>	<i>0,9</i>	<i>1,6</i>	<i>1,8</i>	<i>2,4</i>	<i>3,2</i>
Budgetsaldo	102	39	4	-47	-51	14	18	135	91	116	147
<i>Procent av BNP</i>	<i>4,6</i>	<i>1,7</i>	<i>0,1</i>	<i>-1,9</i>	<i>-2,0</i>	<i>0,5</i>	<i>0,6</i>	<i>4,5</i>	<i>2,8</i>	<i>3,5</i>	<i>4,2</i>
Statsskuld	1 278	1 209	1 166	1 186	1 213	1 262	1 220	1 073	978	862	714
<i>Procent av BNP</i>	<i>57,6</i>	<i>52,9</i>	<i>49,1</i>	<i>48,2</i>	<i>47,3</i>	<i>47,2</i>	<i>43,1</i>	<i>35,6</i>	<i>30,7</i>	<i>25,6</i>	<i>20,2</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor om annat ej anges

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	179	177	177	183	191	200	210	217	226	237	247
Socialförsäkringsavgifter	127	137	140	143	147	151	160	169	178	187	195
Statliga ålderspensionsavgifter	20	21	21	23	26	27	27	24	22	22	23
Räntor, utdelningar m.m.	32	19	17	17	18	22	24	25	26	28	29
Utgifter	188	301	154	158	168	173	180	189	202	219	236
Pensioner	139	144	152	155	163	169	176	185	198	215	232
Överföring till staten	45	155	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Övriga utgifter	4	2	2	3	3	4	4	4	4	4	4
Finansiellt sparande	-9	-124	23	25	23	27	30	28	25	17	11
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,4</i>	<i>-5,4</i>	<i>1,0</i>	<i>1,0</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>1,1</i>	<i>0,9</i>	<i>0,8</i>	<i>0,5</i>	<i>0,3</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om annat ej anges

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	492	517	546	575	592	629	660	698	736	768	795
Skatter	336	359	379	403	420	436	456	479	520	548	572
Statsbidrag ¹	83	84	87	90	89	108	113	122	114	114	113
<i>Skatter och statsbidrag¹, procent av BNP</i>	<i>18,9</i>	<i>19,4</i>	<i>19,6</i>	<i>20,1</i>	<i>19,9</i>	<i>20,3</i>	<i>20,1</i>	<i>19,9</i>	<i>19,9</i>	<i>19,7</i>	<i>19,4</i>
Kapitalinkomster	10	9	11	11	11	10	10	11	13	14	15
Övriga inkomster ²	62	65	69	71	72	76	81	86	88	91	95
Utgifter	487	521	559	581	587	613	649	688	727	761	791
Transfereringar till hushåll	26	28	26	25	26	27	27	27	27	28	28
Övriga transfereringar	8	9	12	12	10	11	15	17	19	20	21
Konsumtion	411	438	471	495	507	526	553	586	620	649	675
Investeringar	34	39	41	40	39	43	47	50	52	54	57
Ränteutgifter	7	7	9	8	6	6	7	7	9	10	10
Finansiellt sparande	5	-4	-13	-5	5	16	11	10	9	6	3
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,6</i>	<i>0,4</i>	<i>0,3</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>
Resultat före extraordinära poster	1	1	-7	-1	2	13	15	11	9	6	4

¹ Statsbidrag exklusive mervärdesskatt.² Övriga inkomster inkluderar de ersättningar som avser kompensation för ingående mervärdesskatt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

